

● CONCLUZII, SUGESTII ȘI PROPUNERI ASUPRA STĂRII JUSTIȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

(în baza rezultatelor monitorizării eficienței și calității actului de justiție în contextual integrării europene, proiect realizat de Centrul de Drept al Avocaților de la 1 iulie până la 31 decembrie 2009)



Dumitru BRAȘOVEANU,
avocat



Alexei BARBĂNEAGRĂ,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
președintele CDA

The monitoring of the efficiency and quality of justice acts in the context of European Integration performed by lawyers together with other researches in this field lead to the conclusion that there is a need to further promote democratic processes in the society, reform the legal institutions, to adjust the national legal framework to the standards set in the ECHR. The monitors' comments and proposals, the legal and scientific analysis of the most relevant cases will be used as informational source in lawyers', prosecutors', judges' and students' daily activity, as well as for any other interested person.

În Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la starea justiției în Republica Moldova și la acțiunile necesare pentru a îmbunătăți situația în domeniul justiției, din 30 octombrie 2009, se constată că disfuncțiile majore ale sistemului judecătoresc din Republica Moldova au fost menționate în multiple rapoarte ale organizațiilor neguvernamentale naționale și internaționale de specialitate, în documente ale organismelor internaționale, cum ar fi Consiliul European, Comisia Europeană, OSCE și altele, în unele rapoarte ale statelor occidentale.

În declarație se subliniază că cea mai elocventă apreciere a problemelor cu care se confruntă justiția din Moldova a fost dată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care, în hotărârile sale de condamnare a Republicii Moldova, a sancționat de nenumărate ori prestația nesatisfăcătoare a instanțelor de judecată și a judecătorilor naționali. În unele hotărâri și opinii separate ale Înaltei Curți de la Strasbourg a fost menționată expres angajarea politică a unor judecători și au fost exprimate rezerve și îngrijorări serioase vizavi de ilegalitatea evidentă și repetată a soluțiilor date de chiar Plenul Curții Supreme de Justiție. Analiza sumară a jurisprudenței Curții Europene în dosarele moldovenești demonstrează că instanțele judecătorești din Republica Moldova, pe parcursul ultimilor ani, s-au pretat la diverse abuzuri și încălcări grave ale drepturilor omului, precum ar fi: tolerarea și acoperirea actelor de tortură și de tratament

inuman și degradant, arestările ilegale și abuzive, hărțuirea persoanelor prin intermediul proceselor penale intentate la comandă, încălcările dreptului la un proces echitabil, încălcările dreptului la viață privată, violările dreptului la libertatea de exprimare și de întrunire pașnică, deposedările arbitrare de proprietate etc.

În Declarație se constată că rezultatul unei asemenea activități a instanțelor naționale a condus la pierderea totală a încrederii societății în actul de justiție și a compromis grav imaginea Republicii Moldova în ochii comunității internaționale. O astfel de prestație a instanțelor naționale a condus la perceperea țării noastre de către opinia publică internațională ca pe una coruptă, nedemocratică și totalitară. Drept consecință, în conștiința oamenilor s-a consolidat ideea că unica instanță care le poate face justiția este Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Printre cauzele unei asemenea involuții a instanțelor judecătorești în Declarație se indică și promovarea în funcțiile de conducere a instanțelor judecătorești și în funcția de judecător pe alte criterii decât cele admise într-o societate democratică, bazată pe drept; și lipsa de reacție a Consiliului Superior al Magistraturii și a organelor procuraturii la acțiunile, pe alocuri criminale, ale judecătorilor; și chiar "sindicalizarea" puterii judecătorești.

Pe acest fundal a și fost realizat Proiectul „Monitorizarea eficienței și calității actului de justiție în contextual

integrării europene” care a avut drept scop analiza actelor instanțelor judecătorești din punctual de vedere al corespunderii lor Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenție), precum și hotărârilor enunțate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Analiza s-a efectuat în baza deciziilor judiciare irevocabile sau definitive emise de Curtea Supremă de Justiție și Curtea de Apel Chișinău. Monitorizarea s-a axat pe studierea respectării de către instanțe a prevederilor art.5 și 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale la înfăptuirea justiției în cauzele penale și civile.

Potrivit prevederilor art.4 și 8 din Constituție, principiile și normele de drept unanim recunoscute și tratatele internaționale încheiate de Republica Moldova fac parte din sistemul ei de drept. Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, de asemenea, stabilește că „dispozițiile tratatelor internaționale care, după modul formulării, sunt susceptibile de a se aplica în raporturile de drept fără adoptarea de acte normative speciale, au caracter executoriu și sunt direct aplicabile în sistemul juridic și sistemul judiciar ale Republicii Moldova. Pentru realizarea celorlalte dispoziții ale tratatelor, se adoptă acte normative corespunzătoare.”

În acest context, Plenul Curții Supreme de Justiție în Hotărârea privind aplicarea în practica judiciară de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nr.17 din 19.06.2000 a explicat: „Aderând la CEDO*, Republica Moldova și-a asumat obligația de a garanta protejarea drepturilor și a libertăților proclamate de CEDO ale tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa.”

Din prevederile Constituției Republicii Moldova (art.4 alin.2) precum și din hotărârea Curții Constituționale nr.55 din 14 octombrie 1999 “Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova” rezultă că CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și respectiv urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a RM cu deosebirea că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin.

Este de menționat faptul că sarcina primordială cu privire la aplicarea Convenției revine instanțelor naționale și nu Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg. Astfel, în cazul judecării cazurilor instanțele de judecată urmează să verifice dacă legea sau actul, care urmează a fi aplicat și care reglementează drepturi și libertăți garantate de CEDO, sunt compatibile cu prevederile acesteia, iar în caz de incompatibilitate instanța va aplica direct prevederile Convenției, menționând acest fapt în hotărârea sa.

Concomitent se va ține cont de faptul că prevederile Convenției și ale protocoalelor sale sunt obligatorii pentru Republica Moldova doar din momentul intrării lor în vigoare pentru RM, adică de la 12 septembrie 1997. Astfel, normele Convenției se extind doar asupra încălcărilor (pretinselor încălcări) ulterioare acestei date și nu pot avea efect

retroactiv. Aceasta nu se extinde însă asupra încălcărilor (pretinselor încălcări) care au un caracter continuu. Aceste din urmă încălcări sunt acele stări de fapt și de drept care au început înainte de 12 septembrie 1997 și au continuat și după această dată.

Se atenționează instanțele judecătorești asupra faptului că pentru aplicarea corectă a Convenției este necesară studiarea prealabilă a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, care unica este în drept prin intermediul deciziilor sale să dea interpelări oficiale aplicării CEDO și, deci, obligatorii. Instanțele judecătorești sunt obligate să se călăuzească de aceste interpretări.”

Proiectul „Monitorizarea eficienței și calității actului de justiție în contextual integrării europene” are drept scop analiza actelor instanțelor judecătorești din perspectiva corespunderii lor Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenție), precum și hotărârilor enunțate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Analiza s-a efectuat în baza deciziilor judiciare irevocabile sau definitive emise de Curtea Supremă de Justiție și Curtea de Apel Chișinău.

În scopul monitorizării au fost studiate și analizate 154 de decizii ale Curții Supreme de Justiție și ale Curții de Apel Chișinău în dosare civile, penale și de contencios administrativ. Totodată, la selectarea deciziilor, s-a dat prioritate actelor în care se invocau direct normele Convenției și/sau practica CEDO. O deducție de ordin general care poate fi făcută la acest capitol constă în faptul că atât Curtea Supremă de Justiție, dar mai ales Curtea de Apel Chișinău, mai mult decât rar fac trimitere în deciziile pronunțate la normele Convenției și la jurisprudența CEDO, limitându-se numai la invocarea normelor de drept intern.

În același timp, având în vedere că, de fapt, contradicții principale între standardele naționale de drept ale Republicii Moldova și cele internaționale sunt puține, deciziile respective legale corespund, cel puțin, spiritului normelor Convenției. Or, dacă instanțele, la pronunțarea actelor judecătorești, interpretează și aplică corect normele dreptului național, în asemenea cazuri, de regulă, nu se încalcă nici normele de drept internațional.

Convenția dispune de un mecanism propriu care include jurisdicția CEDO și controlul sistematic asupra executării hotărârilor Curții efectuat de către Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei. Totodată, Republica Moldova în calitate sa de membru al Convenției recunoaște jurisdicția CEDO drept obligatorie în chestiunile ce țin de interpretarea și aplicarea Convenției și a Protocoalelor adiționale în cazurile încălcării de către statul nostru a reglementărilor internaționale enunțate care au avut loc după intrarea în vigoare a Hotărârii Parlamentului nr.1298 din 24.07.1998 „Privind ratificarea Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție”. Respectiv, aplicarea de către instanțe a Convenției urmează să fie efectuată ținând cont și de jurisprudența CEDO pentru a evita orice încălcare a acesteia. Sau, statutul Convenției,

* În aceasta hotărâre CEDO înseamnă Convenția...

interpretarea și aplicarea acesteia de către CEDO urmează să fie luate în considerare la examinarea și soluționarea cauzelor de către instanțele judecătorești naționale.

Respectarea drepturilor garantate de art.5 din Convenție

Articolul 5 din Convenție, în particular, prevede:

„Articolul 5. Dreptul la libertate și la siguranță

1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

.....

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia ...

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Prevederile legislației moldovenești nu diferă în principiu de prevederile normei enunțate din Convenție. În același timp, practica aplicării normelor date la aplicarea arestării preventive a persoanelor bănuite de săvârșirea de infracțiuni nu totdeauna este conformă Convenției, și mai și diferă esențial de la caz la caz chiar și în condiții similare.

Astfel, la examinarea demersurilor procurorilor privind arestarea preventivă a persoanelor bănuite de săvârșirea infracțiunii înșiși bănușii și/sau apărătorii lor adeseori invocă în fața instanței circumstanțe ce demonstrează netemeinicia unei asemenea cereri. Se face trimitere la faptul că persoana bănușă sau învinușă are domiciliu permanent, loc de muncă, are o atitudine critică față de fapta săvârșită, își asumă obligația să se prezinte la prima chemare a organului de urmărire penală, să nu influențeze martorii etc. Adică, se invocă circumstanțe obiective care dau temei de a presupune că persoana respectivă nu se va eschiva de la urmărirea penală și nu va împiedica stabilirea adevărului în cauza penală.

Însă, adeseori aceste obiecții ale părții apărării nu sunt examinate și apreciate, instanțele admitând demersurile pornind de la faptul că persoana este bănușă de săvârși-

rea unei crime grave. Faptul că nu rareori calificarea de crimă gravă a acțiunilor făptașului se vede de la o poștă a fi „trasă de urechi”. Nu rareori și recursurile apărării în instanța ierarhic superioară cu invocarea faptului că înșiși bănușă în săvârșirea unei crime grave și în lipsa unor alte circumstanțe prevăzute de lege nu este temei pentru arestul preventiv, că în ordonanța instanței nu este indicat niciun temei concret pentru aplicarea unei astfel de măsuri preventive, precum și circumstanțele de fapt concrete care ar demonstra prezența acestor temeuri, că nu au fost combătute argumentele apărării despre necesitatea aplicării unei măsuri preventive mai blânde, nu au efectul scontat. Or, și în deciziile instanțelor de recurs se face invocarea „de serviciu” a temeiului că gravitatea infracțiunii în care este bănușă persoana ar demonstra că ea, aflându-se în libertate, ar putea împiedica desfășurarea normală a anchetei penale, s-ar putea ascunde de organul de urmărire penală sau de instanță, că ar putea influența sau intimida martorii și pătimașii, ar împiedica stabilirea adevărului în proces etc. Și că din aceste motive prima instanță corect nu a găsit temeuri pentru a aplica o măsură preventivă mai blândă. Astfel, și în instanța dată toate argumentele și circumstanțele obiective invocate de apărare în susținerea acestor argumente rămân în suspans, acestora, pur și simplu, neatrăgându-li-se atenție.

În același timp, Curtea Supremă de Justiție în Hotărârea „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu” nr.4 din 28.03.2005 a explicat în mod expres că „examinând demersul privind aplicarea bănușului, învinușului a măsurii arestării preventive, judecătorul de instrucție, la etapa aplicării măsurilor preventive, nu este în drept să pună în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei, căreia i se incriminează infracțiune, însă verifică dacă există probe suficiente și indici temeinici ce pot confirma o presupunere rezonabilă că bănușul, învinușul a comis o infracțiune.

La demersul privind alegerea ca măsura preventivă a arestării preventive și alternativele la aceasta, conform art.307, 177 al.(2) CPP, urmează să se anexeze copiile actelor de pornire a urmării penale și, după caz, a ordonanței de punere sub învinuire a persoanei, copiile proceselor-verbale de reținere, ale proceselor-verbale de audiere a bănușului, învinușului, precum și cele ale probelor pe dosar ce confirmă existența circumstanțelor care dovedesc necesitatea alegerii în privința persoanei ca măsură preventivă a arestării preventive (date despre persoana bănușului, învinușului, date despre antecedentele penale, date că persoana ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, precum și despre amenințările făcute în adresa părților vătămate, martorilor ș.a.). Materialele prezentate ca anexă la demers se păstrează în instanță în condiții de respectare a secretului urmăririi penale.” Nu rareori probele “ce confirmă existența circumstanțelor care dovedesc necesitatea alegerii în privința persoanei ca măsură preventivă a arestării preventive” nu se prezintă de loc, iar dacă se și prezintă, partea apărării nu totdeauna este

admisă să ia cunoștință de asemenea probe.

În asemenea situații, în opinia noastră, se încalcă și normele Codului de procedură penală, precum și norma art.5 din Convenție.

Or, pe fiecare caz aparte de acest fel se va putea demonstra liber faptul că aplicarea măsurii de arest preventiv a fost efectuată cu încălcarea prevederilor imperative ale Codului de procedură penală. Respectiv, se încalcă art.5 alin.1 din Convenție, deoarece lipsirea de libertate nu a fost făcută potrivit "căilor legale". La acest capitol există mai multe cazuri și în jurisprudența CEDO care vizează atât Republica Moldova, cât și alte state. În particular, CEDO menționează că, potrivit art.5 alin.1 din Convenție, orice limitare a libertății trebuie să aibă loc în conformitate cu procedura stabilită de legea internă cu condiția corespunderii legii interne cerințelor Convenției (cauza *Bordovskiy v. Russia*). Dar, cum s-ar spune, grebla noastră mai rămâne să stea la locul său vechi. Astfel, prin încheierea Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 08.04.2009 a fost prelungită măsura preventivă – arestul preventiv – în privința inculpatului M.F.F. pentru 90 zile (până la 20.07.2009) în scopul asigurării judecării cauzei penale.

Avocatul A.M. a declarat recurs, prin care solicită casarea încheierii din 08.04.2009 și adoptarea unei noi hotărâri prin care să fie aplicată o măsură preventivă neprivativă de libertate, arestul la domiciliu. Avocatul remarcă faptul că inculpatul are loc permanent de trai, întreține doi copii minori, se caracterizează pozitiv și soția lui, împreună cu doi copii minori, este lipsită de orice ajutor material.

Colegiul penal al CSJ a considerat recursul neîntemeiat și l-a respins invocând astfel de motive: inculpatului M.F. i-a fost înaintată învinuirea în comiterea mai multor infracțiuni, iar una dintre acestea se clasifică ca infracțiune deosebit de gravă, toate infracțiunile sunt săvârșite cu intenție directă, pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen ce depășește 15 ani. Colegiul a mai specificat că această cauză penală a parvenit în instanța de judecată la 1 octombrie 2008. Prin încheierea Curții de Apel Comrat din 20 octombrie 2008 a fost prelungit termenul arestului preventiv în privința inculpatului M.F. până la 23 ianuarie 2009. Prin încheierea Colegiului penal al Curții

de Apel Cahul din 21 ianuarie 2009 a fost prelungit termenul arestului preventiv în privința inculpatului M.F. până la 22 aprilie 2009. Prin încheierea Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 08 aprilie 2009 din nou a fost prelungit termenul arestului preventiv în privința inculpatului M.F. până la 22 iulie 2009. Temeiurile, care au servit drept motiv pentru prelungirea termenului arestului preventiv și-au păstrat forța probatorie și la momentul actual. Și în consecință instanța de recurs trage concluzia că Colegiul penal al Curții de Apel Cahul, prin încheierea din 08.04.2009, a stabilit just existența temeiurilor rezonabile că inculpatul M.F. a comis infracțiuni deosebit de grave și, aflându-se la libertate, ar putea să se eschiveze de la prezentarea în instanță, tergiversând examinarea cauzei, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșască alte infracțiuni. Mai există pericolul real al exercitării din partea inculpatului a presiunii asupra martorilor și părților vătămate, deoarece mecanismul infracțiunilor imputate este indicat că a fost efectuat cu amenințări și presiuni asupra părților vătămate. Deși de către apărare au fost invocate unele temeuri privind personalitatea lui M.F. (starea familială, prezența copiilor minori), aceste motive în faza de examinare a cauzei în instanță încă nu au ajuns să fie proporționale cu gradul prejudiciabil al infracțiunilor imputate acestuia. În vederea împiedicării întreprinderii de către inculpat a acțiunilor menționate și asigurării bunei desfășurări a procesului penal, colegiul conchide că instanța de apel a dispus întemeiat prelungirea termenului de arest preventiv cu 90 de zile.

Nu este exclus faptul că, în cazul concret M.F., ar fi putut să admită acele acțiuni la care au făcut referire instanțele la aplicarea măsurii de reprimare și la examinarea recursului. Însă, întru susținerea unor asemenea concluzii instanțele nu a adus nicio probă. Și unicul temei al respingerii recursului a rămas a fi "existența temeiurilor rezonabile că inculpatul M.F. a comis infracțiuni deosebit de grave" (dosarul nr.1r-arest-5/2009).

Or, în multe cazuri se va putea demonstra lesne faptul încălcării procedurii aplicării măsurii preventive stabilite de Codul de procedură penală (calea legală).

Astfel, potrivit art.185 alin.(2) Cod de procedură penală, arestarea preventivă poate fi aplicată în cazurile și în



ROHAC Ion,
avocat,
Glodeni

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

Comentariul este bun, necesar, dar ar fi fost și mai bun, dacă ar fi fost comentată și practica cu care a fost adnotat CP. Acest lucru se impune, fiindcă precedentul judiciar nu este suficient de cunoscut, studiat și implementat de cadrele juridice din Curțile de Apel și chiar CSJ. Căuza din care sunt periclitate drepturile persoanei în litigiile civile, funciare, administrative și economice, în special în sistemul rural. Aceste lacune au condus la aplicarea eronată a normelor de drept material la toate cele trei etape de privatizare din economia națională, fapt simțit până acum, prejudiciind considerabil economia națională.

Elementul arhaic al terminologiei juridice mai persistă, or limba română a evoluat și este fluidă. Ar trebui ca și expresiile din CP să fie fluide, plastice, mereu în dezvoltare, asimilând neologisme din alte limbi.

condițiile prevăzute în art.176, precum și dacă:

1) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;

2) bănuitul, învinuitul, inculpatul nu este identificat;

3) bănuitul, învinuitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa.

Iar art.176 din Codul de procedură penală stabilește: „(1) Măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni, de asemenea ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

(2) Arestarea preventivă și măsurile preventive de alternativă arestării se aplică numai în cazurile existenței unei bănuieli rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani, iar în cazul existenței unei bănuieli rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani, ele se aplică dacă învinuitul, inculpatul a comis cel puțin una din acțiunile menționate în alin.(1).”

Deci, potrivit alineatului (2) citat, gravitatea faptei incriminate este o circumstanță care se ia în considerare la aplicarea măsurii preventive, dar nu un temei pentru aplicare, în lipsa faptului comiterii de către inculpat a “cel puțin uneia din acțiunile menționate în alin.(1).”

Cu alte cuvinte, motivarea și întemeierea aplicării arestului preventiv exclusiv reieșind din gravitatea învinuirii nu este admisă de Codul de procedură penală.

Articolul 177 alin.(1) din Codul de procedură penală mai stabilește că, la aplicarea măsurii preventive, instanța de judecată, în încheierea sa motivată, va indica „temeiul alegerii măsurii preventive respective, *cu menționarea datelor concrete care au determinat luarea acestei măsuri preventive.*”

Aceste căi legale stabilite de legea națională care, la o interpretare corectă, corespund garanțiilor proclamate de art.5 alin.1 din Convenție, adeseori se și încalcă de către instanțe la examinarea chestiunilor privind aplicarea arestului preventiv, încălcându-se prin aceasta însăși norma Convenției. Astfel, prin încheierea Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 1.10.2008, în privința lui G.Z., a fost înlocuită măsura preventivă declarația de nepărsire a localității cu arestul preventiv, anunțând-o în căutare. Avocatul N.C. a declarat recurs în numele inculpatei la CSJ prin care solicită casarea acesteia în latura aplicării măsurii preventive arestul, cu adoptarea unei noi hotărâri prin care să fie aplicată măsura preventivă obligațiunea de nepărsire a localității. În recurs avocatul a invocat faptul că inculpata G.Z. și-a recunoscut pe deplin vina în comiterea infracțiunii incriminate prin încheierea acordului de

recunoaștere a vinovăției, este angajată în câmpul muncii și ea nu prezintă pericol social și nu necesită a fi izolată de societate, mai mult, nu este necesar a fi anunțată în căutare. Respingând recursul, Colegiul penal al CSJ a menționat că, potrivit materialelor cauzei, Curtea de Apel Chișinău examinează în ordine de recurs, în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, cauza penală în privința Z.G. în baza art. 190 alin.(2), lit.c) Cod penal, pentru escrocherie, adică dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune și abuz de încredere, cu cauzarea de daune în proporții considerabile. Instanța de recurs și-a motivat decizia prin faptul că G.Z., invocând motive de boală pentru neprezentarea sa în instanța de apel, nu a adus dovezi în confirmarea acestui motiv. S-a făcut trimitere și la faptul că G.Z. nu s-a prezentat nici în instanța de recurs, cu toate că din declarațiile avocatului, prezentă în ședința de judecată, s-a confirmat faptul că aceasta a fost legal informată. În baza acestor circumstanțe s-a tras concluzia că instanța de apel a apreciat just neprezentarea lui G.Z. în ședința de judecată ca eschivare de răspundere penală, anunțând-o totodată în căutare. Argumentele avocatului expuse în recurs nici nu au fost examinate, cel puțin formal, și nici nu au fost combătute. Or, această ignorare a motivelor și argumentelor din recurs pune sub semnul întrebării însăși legalitatea aplicării măsurii preventive în cazul concret (dosarul nr. 1r-arest-3/2008).

Având în vedere că anume CEDO, în jurisprudența sa, interpretează conținutul normelor din Convenție, este de remarcat că din jurisprudența Curții pot fi depistate 4 motive în temeiul cărora se admite lipsirea de libertate: riscul că persoana învinuită nu se va prezenta în judecată; riscul că persoana învinuită va întreprinde acțiuni pentru a împiedica îndeplinirea justiției; sau că va săvârși în continuare infracțiuni; sau că va încălca ordinea publică.

După cum am menționat, la aplicarea arestului preventiv, instanțele nu întotdeauna cercetează prezența temeiurilor indicate, limitându-se la declarațiile de ordin general din demersurile înaintate despre gravitatea infracțiunii imputate. Sau, din acest motiv și practica judiciară este neunivocă, în cazuri identice pronunțându-se acte judecătorești diametral opuse. Spre exemplu, prin încheierea Curții de Apel Cahul din 17.11.2006 a fost admis demersul procurorului privind stabilirea termenului arestării și prelungirea măsurii preventive în formă de arest pe un termen de 90 de zile în privința lui C.Gh. învinuit în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.195 alin.(2) Cod penal. Inculpatul C.Gh. a declarat recurs și a solicitat casarea încheierii, motivând că instanța nu a constatat careva temeiuri rezonabile ce ar justifica menținerea în arest, iar invocarea de către instanță a faptului precum că el poate să se ascundă de judecată este lipsit de suport probant. Colegiul penal al CSJ a admis recursul, și casând încheierea primei instanțe a menționat că aceasta prelungind ținerea în arest a inculpatului a reținut doar faptul că C.Gh. este învinuit în săvârșirea crimei deosebit de grave și că, aflându-se în libertate, s-ar putea ascunde de la judecată. Însă, această concluzie a instanței nu este argumentată și confirmată

de careva date ce ar presupune că inculpatul C.Gh. va întreprinde asemenea acțiuni. Și concluzionează instanța, că în cazul în care nu sunt prezentate date ce ar dovedi că există temeieri relevante și suficiente privind prelungirea în continuare a detenției, menținerea persoanei în stare de arest nu este justificată. Instanța de recurs a mai relevat prin prisma prevederile art.5 alin.3 din Convenție orice perioadă de detenție, indiferent de cât de scurtă e aceasta, trebuie în mod convingător să fie dovedită de autorități, făcându-se trimitere și la cazul Belchev contra Bulgariei (dosarul 1-re/157).

Într-un alt caz, o situație similară a fost soluționată de către instanțe în mod cu totul diferit de cel anterior. Astfel, prin încheierea Judecătorei sect.Buiucani din 27.07.2007 a fost admis demersul procurorului privind prelungirea termenului deținerii sub arest preventiv a învinuitului B.V., pe un termen de 15 zile. B.V. era învinuit în comiterea infracțiunii prevăzute de art.326 alin.(3) lit.a) Cod penal pentru trafic de influență. Încheierea Judecătorei sect.Buiucani a fost atacată cu recurs de către avocatul T.G., fiind invocat motivul că la demersul înaintat de procuror nu a fost anexat nici un document ce ar confirma legalitatea aplicării și prelungirii măsurii preventive. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02.08.2007 recursul a fost respins. Avocatul a atacat cu recurs în anulare decizia Curții de Apel, considerând-o ilegală. Colegiul penal a declarat recursul în anulare drept inadmisibil, invocând că hotărârea judecătorească cu privire la aplicarea măsurii preventive nu se cuprinde de art.453 alin.(2) Cod de procedură penală, invocând, totodată, și prevederile art.5 alin.4 din Convenție. CSJ a remarcat că odată fiind folosit dreptul la recurs prin care s-a verificat legalitatea menținerii în continuare a învinuitului în stare de arest, hotărârea adoptată nu mai poate fi atacată pe calea recursului în anulare. Astfel, instanța a constatat faptul că procedura formală privind dreptul la recurs i-a fost asigurată învinuitului, și nu a intrat în esența recursului adresat și în Curtea de Apel, și în CSJ, în care se invoca că nu au fost prezentate date ce ar dovedi că există temeieri relevante și suficiente privind prelungirea în continuare a detenției învinuitului (dosarul 1re-804).

Or, dacă instanțele s-ar conduce strict de prevederile Codului de procedură penală și cele ale art.5 din Convenție, dar nu ar avea o atitudine formală în fiecare caz concret, de multe ori ar ajunge la concluzia că temeierile pentru arestul persoanelor bănuite sau învinuite de comiterea infracțiunii lipsesc. Pericolul că persoana se va ascunde, că va săvârși noi acțiuni social periculoase etc. nu poate fi dedus exclusiv din gravitatea infracțiunii incriminate și, respectiv, severitatea posibilei sentințe.

Pe lângă aceasta, admiterea demersului de aplicare a arestului preventiv în baza exclusivă a gravității infracțiunii incriminate este inadmisibilă din simplul motiv că adeseori acțiunile persoanei bănuite se califică ca atare de către organul de urmărire penală în lipsa unui control judecătoresc independent privind prezența probelor suficiente pentru prezența unei presupunerii întemeiate

că persoana concretă a săvârșit acțiunile incriminate. Cu atât mai mult, că actualele organe de urmărire penală au preluat cu succes practica organelor de anchetă sovietice care adeseori dădeau conștient o calificare mai „gravă” acțiunilor bănuite sau învinuite, din diverse motive, ca pe urmă instanța să „curețe” învinuirile nefondate sau o parte din învinuiri calificate neadecvat. Și din acest punct de vedere, aplicarea arestului preventiv reieșind din gravitatea infracțiunii imputate este contrară prevederilor art.5 din Convenție.

Totodată, în asemenea cazuri este prezentă frecvent și încălcarea art.5 alin.4 din Convenție, având în vedere că instanța de recurs examinează formal recursurile ce țin de netemeinicia aplicării arestului preventiv. Persoanele în privința cărora se aplică măsura respectivă preventivă au dreptul la verificarea circumstanțelor de fapt și de drept ce au importanță majoră pentru determinarea „legalității” lipsirii de libertate în acel sens, care este prevăzut de Convenție. Sau, instanța care examinează recursul în privința măsurii de reprimare trebuie să ia în considerare și să verifice circumstanțele de fapt la care face trimitere persoana supusă arestului și care pot pune la îndoială existența condițiilor necesare pentru lipsirea de libertate „potrivit căii legale”. Și adeseori examinarea recursurilor de această natură poartă un caracter mai mult decât formal, instanța de recurs neluând în considerare niciun argument ce se referă la circumstanțele de procedură și cele de fapt necesare pentru aplicarea măsurii preventive.

Norma art.5 din Convenție a fost și mai rămâne a fi o piatră de încercare pentru justiția din Republica Moldova, generând pe parcursul mai multor ani pretenții din partea Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei și CEDO. Mai multe condamnări răsunătoare la CEDO pe motivul încălcării art.5 denotă că în Republica Moldova și „libertatea”, și „siguranța” pentru cetățenii simpli sau neagreați de guvernare adeseori poartă un caracter pur declarativ, continuând „slăvitele tradiții” din epoca socialistă. Dacă mai ținem cont de faptul că majoritatea unor asemenea încălcări rămân să aibă un caracter latent, că multe sute de cetățeni drepturile cărora prevăzute de art.5 au fost încălcate nici nu au apelat la CEDO, tabloul rămâne a fi trist, chiar dacă și se fac diferite declarații optimiste de către unii sau alți oficiali. Ultimul val de pretenții de acest gen este legat de evenimentele din 7-8 aprilie 2009, când judecătorii din judecătoriile mun.Chișinău s-au deplasat în incinta localurilor de detenție pentru a „examina” cu zecile, într-o perioadă de timp mai mult decât scurtă, dosarele în privința persoanelor reținute la întâmplare și învinuite că ar fi admis contravenții administrative sau penale. Desigur, se poate vorbi doar cu mari rezerve despre prezența unor asemenea circumstanțe și despre respectarea „căilor legale” la examinarea cauzelor, despre imparțialitatea și obiectivitatea judecătorilor.

Și dacă la etapa inițială de la ratificarea Convenției instanțele naționale dădeau dovadă de o necunoaștere evidentă a normelor acesteia și de neglijare a jurisprudenței CEDO din condiții „obiective” (era ceva cu totul

nou pentru judecători), în ultimii ani s-ar observa o schimbare și la acest capitol. Însă, această schimbare poartă un caracter mai mult declarativ, deoarece, în esență, multe acte judecătorești privind aplicarea măsurilor preventive în formă de arest rămân a fi contrare în esența lor și Convenției, și jurisprudenței CEDO, și căilor legale interne. Se datorează acest lucru, pe de o parte, unei prestații profesionale slabe a unor judecători, amestecului politicului sau al unor persoane influente de la guvernare în soluționarea cauzelor, precum și interesului personal al unor magistrați. Și în primul, și în al doilea, și în al treilea caz, asta nu are nimic comun cu legalitatea și cu Convenția.

Norma alin.5 din art.5 al Convenției mai prevede că orice persoană care este victimă a unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparatii. Nu există vreo statistică veridică în privința numărului de persoane supuse ilegal arestului preventiv, precum și a numărului acelor persoane care au solicitat despăgubiri. În același timp, din unele acte judecătorești monitorizate în legătură cu efectuarea studiului rezultă că diapazonul despăgubirilor diferă de la caz la caz, fiind de la câteva sute de lei și până la zeci de mii de lei. O practică coerentă la acest capitol nu există, și nu este exclus faptul că drepturile unora din persoanele arestate pe nedrept se încalcă și la această etapă, despăgubirea simbolică ce li se „plătește” parcă semnificând la ce nivel sunt „prețuite” drepturile și libertățile fundamentale ale unora dintre cetățeni. Astfel, asemenea persoane sunt discriminate de fapt în raport cu persoanele ale căror despăgubiri „au tras” mai mult conform cântarului justiției.

În această ordine de idei, este relevantă cererea de chemare în judecată a lui I.N. împotriva Comisariatului de Poliție raional Criuleni, Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova cu privire la constatarea faptului detenției în condiții inumane, încălcarea dreptului accesului la informație și repararea prejudiciului moral. În motivarea acțiunii reclamantul a indicat că în perioada 30 iunie 2006 – 20 martie 2008 a fost escortat la Judecătoria Criuleni pentru a participa la examinarea cauzelor civile și penale de 61 de ori. În timp de masă și pauză a fost deținut în camera de deținere provizorie a CRP Criuleni, care era lipsită de lumină electrică, iar timp de toamnă, iarnă și primăvară – lipsită de încălzire, precum și în condiții antisaniare.

La cererile sale referitoare la dotarea camerei de deținere menționată a primit informație falsă, precum că camera se încălzește împreună cu unitatea de gardă și camera de odihnă pe timp de iarnă, iar deasupra ușii este instalată o lampă electrică.

Solicita reclamantul constatarea faptului detenției în condiții inumane, încălcarea dreptului accesului la informație și repararea prejudiciului moral – 50 000 lei.

Prin hotărârea Judecătoriei Criuleni din 09 septembrie 2008 acțiunea a fost admisă în parte, constatându-se faptul că în perioada din 30 iunie 2006 – 20 martie 2008 I.N. a

fost escortat la Judecătoria Criuleni pentru a participa la ședințele de judecată pe cauzele civile și penale de 61 de ori și în timp de pauză și masă a fost deținut în camera de deținere provizorie a CPR Criuleni, în care nu era lumină electrică, iar în timp de toamnă, iarnă și primăvară lipsea încălzirea, și persistau condiții antisaniare. A fost stabilit și faptul încălcării dreptului de asigurare cu informație corectă furnizată de CPR Criuleni lui I.N. prin răspunsurile din 28 ianuarie 2008, 14 februarie 2008 și 17 martie 2008. Drept rezultat de la CPR Criuleni în beneficiul reclamantului a fost încasată suma de 100 lei cu titlu de prejudiciu moral, în rest acțiunea a fost respinsă.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 20 noiembrie 2008 a fost respins apelul declarat de către I.N. și menținută hotărârea primei instanțe.

I.N. a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea acestuia, casarea hotărârilor judecătorești în partea respingerii acțiunii și emiterea în această parte a unei noi hotărâri prin care se va admite integral acțiunea.

Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al CSJ a admis recursul, dar a pronunțat o decizie destul de contradictorie, întorcând cauza la rejudecare. În decizie se menționează, că atât prima instanță, cât și instanța de apel au ajuns univoc la concluzia că condițiile stabilite de deținere a recurentului-reclamant în timp de pauză și timp de masă în camera de deținere provizorie a CRP Criuleni nu pot fi calificate ca fiind inumane și degradante. Statul trebuie să asigure unei persoane o detenție în condiții ce respectă demnitatea sa umană, o manieră și o executare a măsurii care să nu-l supună la tulburări și greutate de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de suferință inerentă detenției, și, date fiind cerințele practice ale detenției, o protecție adecvată a sănătății și bunăstării acestuia, și *inter alia*, să-i furnizeze asistență medicală necesară. La stabilirea condițiilor de detenție trebuie să se țină cont de efectele cumulative ale acestor condiții și de durata detenției.

Dar, reclamantul s-a adresat în judecată anume din motivul că statul nu i-a asigurat condițiile de detenție în conformitate cu legislația națională și internațională, iar instanțele nu au adus niciun argument că condițiile de detenție a reclamantului nu ar fi fost degradante. Deci, partea pârâtă nici nu a prezentat asemenea probe.

În opinia instanței de recurs, la examinarea pricinii, era necesar de stabilit vârsta recurentului-reclamant, starea sănătății acestuia și durata aproximativă a perioadei de pauză și masă în care I.N. era deținut în camera de deținere provizorie. Afară de aceasta, s-a mai invocat faptul că instanțele de judecată, stabilind că I.N. era deținut în camera de deținere provizorie din CRP Criuleni în condiții sanitare nocive nu și-au statuat concluzia sa pe un aviz al specialiștilor în domeniu, la caz al Serviciului sanitar-epidemiologic. Se poate de presupus cu un mare grad de probabilitate că, la obținerea avizului „specialistului în domeniu” care va cerceta locul de detenție, la sigur renovat, I.N. va pierde șansa de a primi chiar și 100

de lei drept prejudiciu moral (nr.2ra-746/09). Și într-un alt caz, „repararea” prejudiciului moral în mărime de 300 de lei pentru detenția ilegală a unei persoane bolnave, nu poate fi considerată, în opinia noastră, drept echitabilă și în corespundere cu normele de drept interne și cu cele ale Convenției. Astfel, R.M. a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Finanțelor, Ministerului Afacerilor Interne și Comisariatului de poliție Căușeni cu privire la repararea prejudiciului material și moral.

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că, la 27 iulie 2007, ora 19.30, ea a fost reținută de către colaboratorii Comisariatului de poliție Căușeni pentru comiterea contravențiilor administrative prevăzute de art.174 al.(1) și 174/5 al.(1) CCA. La Comisariatul de poliție Căușeni a fost reținută până la 30 iulie 2007, ora 11.00. Prin decizia Judecătorei Căușeni din 30 iulie 2007, ea a fost recunoscută vinovată în comiterea contravenției prevăzute de art.174/5 al.(1) CCA, fiindu-i aplicată o amendă în mărime de o unitate convențională - 20 lei. La 22 aprilie 2008, Curtea de Apel Bender a casat decizia enunțată și a clasat cazul cu privire la contravenția administrativă din lipsa faptului contravenției administrative. Prin acțiunile ilegale ale colaboratorilor de poliție i-a fost cauzat prejudiciu material în sumă de 14274,17 lei, deoarece ea, fiind invalid de gradul II, s-a îmbolnăvit și a suportat cheltuieli pentru tratament. Totodată, i-a fost cauzat și prejudiciu moral. Despre reținerea sa rudele nu au fost anunțate, ea rămânând izolată fără ajutor și apărare.

Prin hotărârea Judecătorei Rîșcani mun.Chișinău din 17 martie 2009, acțiunea a fost admisă parțial și a fost încasată din bugetul de stat prin intermediul Ministerului Finanțelor în beneficiul lui R.M. suma de 300 lei, în vederea reparării prejudiciului moral. În rest, acțiunea a fost respinsă ca neîntemeiată.

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 18 iunie 2009, a fost respins apelul declarat de R.M. și menținută hotărârea primei instanțe.

R.M. a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, cerând admiterea recursului, casarea parțială a hotărârilor judecătorești și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea integrală a acțiunii.

Respingând recursul, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al CSJ a invocat următoarele. Conform art.1423 din Codul civil, mărimea compensației pentru prejudiciu moral se determină de către instanța de judecată în funcție de caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice cauzate persoanei vătămate, de gradul de vinovăție al autorului prejudiciului, dacă vinovăția este o condiție a răspunderii, și de măsura în care această compensare poate aduce satisfacție persoanei vătămate. Caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice le apreciază instanța de judecată, luând în considerare circumstanțele în care a fost cauzat prejudiciul, precum și statutul social al persoanei vătămate. Din materialele dosarului, într-adevăr, rezultă că recurentei i-a fost aplicată măsura preventivă – arestul. În perioada 27 iulie 2007-30 iulie 2007, adică până la examinarea cauzei în instanța de judecată, ea, fiind

în stare de arest, a fost deținută în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului de poliție Căușeni. Prin privarea de libertate, recurentei R.M. i s-a adus atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, iar durerile psihice și suferințele fizice provocate de o atare măsură pot și trebuie să fie reparate prin acordarea unor despăgubiri. Prin urmare, Colegiul civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, având în vedere principiile compensării echitabile și rezonabile a prejudiciului moral, suferințele morale cauzate, starea de stres și emoțiile suportate de către recurentă, consideră că instanțele judecătorești au încasat corect din bugetul de stat prin intermediul Ministerului Finanțelor în beneficiul lui R.M. suma de 300 de lei, în vederea reparării prejudiciului moral.

Acțiunea în partea reparării prejudiciului material a fost respinsă de către instanțe pe motiv că recurenta nu a prezentat probe pertinente și veridice, care ar confirma faptul suportării de către ea a cheltuielilor pentru tratament și a cheltuielilor de transport (dosarul nr.2ra-2124/09).

Respectarea drepturilor garantate de art.6 din Convenție

Art.6, fără doar și poate, este articolul-cheie din Convenție. Nu este întâmplător faptul că în cererile adresate CEDO cel mai des se invocă încălcarea reglementărilor acestui articol. Este evident că jurisprudența ce ține de articolul menționat se va îmbogăți permanent, mai ales reieșind din aderarea la Convenție a noi state și constituirea în acestea a unor adevărate democrații. În același timp, se poate constata că principiile interpretării și aplicării art.6 atât în domeniul civil, cât și în cel penal s-au stabilit definitiv.

Articolul 6 (dreptul la un proces echitabil) prevede.

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotări fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloace necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Deci, pornim de la conținutul textual al articolului dat, care reprezintă în sine un complet de drepturi separate ale subiectului, care exprimă și determină un anumit nivel al standardelor internaționale de care se bucură persoana în procesul judiciar. În noțiunea de drept la un proces echitabil se includ următoarele dispoziții stabilite de convenție:

- examinarea publică a cauzei într-un termen rezonabil și în baza principiului publicității;
- independența și imparțialitatea instanței, constituită legal;
- prezumția nevinovăției persoanei învinuite în săvârșirea infracțiunii;
- respectarea în proces a unei liste minime de drepturi ale învinuitului.

Proclamarea dreptului la un proces echitabil în prezent este unul din elementele de bază ale formării mecanismului procesului civil și penal, care ia în considerare toate aspectele și cerințele înaintate de standardele internaționale elaborate în cadrul jurisprudenței CEDO.

Dreptul european interpretează art.6 din Convenție în sens larg, dat fiind faptul că norma inclusă în articol are caracter principal pentru constituirea societății democratice de drept. La baza echității procesului este pus accesul la procedura judiciară cu toate atributele controlului judecătoresc, iar acest acces trebuie să fie real, și nu formal.

Totodată, în jurisprudența CEDO a fost elaborat principiul că reglementările ce țin de un proces echitabil sunt aplicabile nu numai etapei judecării pricinii penale sau civile ca atare, dar și procedurii anterioare, adică cerința de echitate se referă la proces în întregime și nu se limitează la dezbaterile în contradictoriu. Or, încălcarea drepturilor persoanelor interesate la etapa premergătoare dezbaterilor poate influența serios posibilitatea efectuării unei proceduri echitabile posteroare. Cu atât mai mult, că nu toate abaterile și încălcările admise la etapa preliminară și în procesul civil, și în procesul penal pot fi reparate sau înlăturate la etapa dezbaterilor.

Principiul fundamental al echității constă în legalitatea procedurilor înfăptuite la toate etapele procesului civil sau penal. Totodată, legalitate înseamnă corespunderea procedurilor și actelor judecătorești nu numai legilor interne, dar și Convenției.

Un sumar al neajunsurilor depistate denotă că mai frecvent se încalcă dreptul la un proces echitabil, precum și dreptul la examinarea cauzei într-un termen rezonabil în procesele civile și penale.

În unele cauze penale încălcarea la acest capitol se manifestă prin încălcarea, în primul rând, a principiului

contradictorialității și egalității părților în proces, instanța având o atitudine discriminatorie față de partea apărării și avantajând partea învinuirii. Aceasta ține și de dreptul părților de a prezenta probe, și de aprecierea probelor, și de examinarea cererilor înaintate în proces de către părți, când cererile adresate de apărător se resping nefondat, iar cele înaintate de partea acuzării se acceptă fără rezerve. Nu rareori, în actele judecătorești motivele și argumentele apelurilor și recursurilor sunt indicate la general, uneori denaturându-se și ideea sau conținutul acestora, în decizii nu sunt indicate motivele în virtutea cărora au fost respinse cele mai esențiale argumente ale apărării etc. Totodată, și la diferite etape ale urmăririi penale efectuate de către organul de urmărire penală partea acuzării este avantajată chiar în baza legii față de partea apărării, ultima având un volum restrâns de drepturi vizavi de partea acuzării.

În acest sens, sunt relevante mai multe procese penale cu tentă politică mai mult decât pronunțată, în care organele de urmărire penală aveau o sarcină bine determinată pusă în fața lor, iar instanțele judecătorești uneori acceptau aceste jocuri fără a ține seama de legislația națională și de Convenție. Dosarele penale de ultimă oră împotriva unor actuali sau foști lideri politici și funcționari de stat sau conducători de întreprinderi de diferit rang denotă cu prisosință acest lucru (cazul fostului director „Franzeluța” S.A. (V.C.), cazul fostului ministru (V.P.) ș.a.).

Totodată interpretarea și aplicarea în mod diferit a acelorași norme de drept la raporturi de drept similare dar în cauze diferite, de asemenea, pot conduce la încălcarea principiului procesului echitabil, astfel fiind încălcată și securitatea raporturilor juridice. În acest sens, este relevantă hotărârea CEDO din 06.12.2007 pronunțată în cauza Beian contra României. În cauza dată, Înalta Curte a constatat încălcarea dispozițiilor art.1 din Protocolul nr.1 la Convenție, combinat cu cele ale art.14 din Convenție, precum și dispozițiile art. 6 (1) din Convenție. În cauza dată s-a constatat că, la data judecării pricinii în instanțele naționale, a existat o jurisprudență neunitară în aplicarea Legii nr.309/2002 privind recunoașterea și acordarea unor drepturi persoanelor care au efectuat stagiul militar în cadrul Direcției Generale a Serviciului Muncii în perioada 1950-1961. Menționând pronunțarea de către instanțe pe marginea acțiunii reclamantului a unei decizii ce vine în contradicție cu practica judiciară enunțată în alte cazuri similare, Curtea Europeană a evocat că această practică ... este în sine contrară principiului siguranței publice, care este implicită în ansamblul articolelor Convenției și care constituie unul din elementele fundamentale ale statului de drept (a se vedea, *mutatis mutandis*, Baranowski împotriva Poloniei, nr.28358/95, paragraful 56, CEDO 2000-III). În loc să-și îndeplinească rolul sau stabilind o interpretare de urmat, Înalta Curte de Casație a devenit ea însăși sursa nesiguranței juridice, micșorând astfel încrederea publicului în sistemul judiciar (a se vedea, *mutatis mutandis*, Sovtransavto Holding împotriva Ucrainei, nr.48553/99, paragraful 97, CEDO 2002-VII și Păduraru citat anterior, paragraful 98, și, *a contrario*, Pérez Arias împotriva Spaniei,

nr.32978/03, paragraful 70, 28 iunie 2007). Curtea concluzionează, deci, ca aceasta incertitudine jurisprudențială a avut drept efect privarea reclamantului de orice posibilitate de a obține beneficiul drepturilor prevăzute de lege ..., în condițiile în care altor persoane ... li s-a recunoscut dreptul de a beneficia de dispozițiile acestei legi. În consecință, a fost încălcat art.6 alin.1 din Convenție – pct.39, 40 din hotărâre. Cu alte cuvinte, Convenția prevede că, la situații identice, se impun soluții identice. În cazul în care aceeași instanță sau chiar 2 instanțe se pronunță total diferit în aceeași problemă de drept, înseamnă că instanța respectivă sau una dintre cele 2 instanțe este în culpă, din neștiință, rea-voință sau interes.

Dacă e să apelăm la practica națională un caz ieșit din comun la acest capitol îl prezintă pricina civilă la cererea lui A.M. către S.C. „F-a” S.A. privind restabilirea în serviciu și încasarea salariului. Drept temei al acțiunii a fost invocat faptul că reclamantul fiind anterior supus de 2 ori sancțiunilor disciplinare (ilegal în opinia lui) ulterior a fost concediat în baza art.86 alin.(1) lit.g) din Codul muncii „în legătură cu încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligațiilor de muncă”, fără ca să fie indicat că, după aplicarea sancțiunilor anterioare, ar fi fost admisă o nouă încălcare a disciplinei muncii. Prin hotărârea Judecătorei sectorului Botanica mun.Chișinău din 15 mai 2009, cererea a fost respinsă. În cererea de apel au fost invocate aceleași temeuri de fapt și de drept, indicându-se că prima instanță a interpretat și aplicat incorect legea materială. Suplimentar s-a făcut referire și la jurisprudența națională, în particular, la pricina civilă la acțiunea lui M.C. care a fost concediată în condiții similare de aceeași S.C. „F-a” S.A., și care, prin hotărârea Judecătorei sect.Botanica din 27.10.2008, a fost restabilită în funcție din motivul lipsei ultimei încălcări care ar fi putut servi drept temei pentru concediere conform art.86 alin.(1) lit.g) din Codul muncii. Hotărârea fiind menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din 20.01.2009 și decizia CSJ din 20.05.2009. S-a atras atenția și asupra faptului că în prima instanță ambele pricini au fost examinate de unul și același judecător, care a pronunțat hotărâri diametral opuse. Curtea de Apel Chișinău prin decizia din 29.09.2009 a respins apelul ca fiind nefondat, fără

a examina temeiul de drept al apelului și făcând o declarație generală despre corectitudinea concedierii reclamantului. Este de menționat și faptul că 2 dintre judecătorii Curții de Apel Chișinău care au examinat pricina la 29.09.2009 au participat și la examinarea pricinii lui M.C. la 20.01.2009. Rămâne de văzut ce poziție va ocupa în cazul dat CSJ. Dar, în opinia noastră, în cazul dat prima instanță și, respectiv, instanța de apel au încălcat și prevederile art.6 (1) din Convenție, și ale art.14 din Convenție, precum și pe cele ale art.1 al primului Protocol adițional la Convenție.

Un alt neajuns considerabil ce adeseori se transformă în încălcarea drepturilor cetățenilor, și a art.6 din Convenție, constă în examinarea mult prea îndelungată a unor cauze civile și penale, fapt ce nu poate fi îndreptățit nici de noțiunea de „termen rezonabil”. Or, examinarea pe parcursul a 2-4 ani a unor cereri simple, ce nu necesită efectuarea expertizelor, audierea martorilor, căutarea și administrarea probelor, dar constă numai în clasificarea corectă a raporturilor juridice dintre părți, nicidecum nu poate fi încadrată în noțiunea de termen rezonabil, și adeseori conduce la încălcarea flagrantă a drepturilor uneia dintre părți, sau și ale ambelor părți. Nu rareori, la finalizarea procesului după un termen exagerat de îndelungat, rezultatul ca atare al procesului nu mai prezintă interes pentru partea ce s-a adresat în judecată. Pe de altă parte, examinarea mult prea îndelungată a proceselor contribuie și la sporirea prejudiciului cauzat reclamantilor sporind neîncrederea în justiția moldovenească.

Un exponent al unor astfel de situații poate servi pricina civilă conform acțiunii lui G.V. împotriva Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Reclamantul, prin ordinul MAI nr. 10 ef din 13 ianuarie 2003, a fost angajat în cadrul organelor afacerilor interne, având gradul de sublocotenent, la funcția de inspector pentru minori și moravuri la Comisariatul de Poliție Dondușeni.

La 28 martie 2004, în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, lui i-au fost cauzate leziuni corporale grave – traumatism cranio-cerebral grav cu contuzie și compresie cerebrală.

Prin certificatul-decizie nr.685 din 15 iunie 2004 Comisia Medico-Militară Centrală a MAI, în legătură cu



**AMIHALCHIOAIE
Gheorghe,
președintele Consiliului
Baroului Avocaților
din Moldova, Chișinău**

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

Impresiile mele despre Comentariu? Normale, dar nu-s chiar încântat. Așteptam mai mult. Se spunea că lucrarea va fi adnotată cu practica CEDO. Să vă spun drept, la capitolul adnotare cu practică, persistă formalitatea. Când am văzut că-i atât de masiv, am crezut că-i și de valoare, dar când l-am citit mi-a apărut nesatisfacția, credeam că va fi mult mai bun și mai concret. Vroiam o practică a CEDO mai amplă și comentată. Practica CSJ inclusă în Comentariu nu are valoare, fiindcă precedentul judiciar nu-i recunoscut la noi.

Cu toate acestea, Comentariul este mult, mult mai bun decât prima ediție, fiindcă prima ediție a fost elaborată după modelul sovietic, chiar multe comentarii erau preluate de acolo cuvânt în cuvânt. Această ediție este net superioară, dar am așteptat mult mai mult.

trauma cauzată în timpul efectuării serviciului în organele afacerilor interne, a recunoscut reclamantul inapt pentru serviciul militar cu excluderea de la evidență.

Prin ordinul MAI nr.237 ef din 02.07.2004 reclamantul a fost concediat din funcția de inspector pentru minori și moravuri al Comisariatului de Poliție Dondușeni și trecut în retragere cu excluderea de la evidența militară, conform art.21 pct.2 (pe motiv de boală) din Legea cu privire la poliție. La 7 septembrie 2004 Comisia de Expertiză a Muncii și Vitalității a raionului Dondușeni l-a recunoscut pe G.V. invalid de gradul II cu pierderea capacității de muncă. Tot din această dată i-a stabilit drept mijloc de întreținere plata în sumă de 406,66 lei lunar. Invocând că suma mijloacelor de întreținere stabilită nu acoperă nici minimul necesar de existență și de întreținere, reclamantul, în 2005, s-a adresat în Curtea de Apel Chișinău cu cerere de încasare a mijloacelor de întreținere lunare în mărime de 1895 lei lunar – sumă ce constituie salariul lunar al unui nou angajat în funcția de inspector pentru minori și moravuri cu gradul de locotenent de poliție și încasarea cheltuielilor anuale suportate pentru procurarea medicamentelor în sumă de 7627,50 lei.

După ce pricina civilă a fost neîntemeiat remisă spre examinare conform competenței în Curtea de Apel Bălți, în Judecătoria Dondușeni, și casarea actelor judecătorești pronunțate de acestea, dosarul a revenit din nou la Curtea de Apel Chișinău. Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 19 martie 2009, acțiunea a fost respinsă integral. Prin decizia Colegiului civil și de contencios administrative al Curții Supreme de Justiție din 24 iunie 2009, recursul lui G.V. a fost respins și menținută hotărârea Curții de Apel Chișinău, recunoscându-se, totodată, că prima instanță a depășit termenul rezonabil de judecare a pricinii civile.

În opinia noastră, hotărârile judecătorești în pricina menționată contravin prevederilor art.47 din Constituție, art.1418 și 1421 Cod civil, art.196 Codul muncii care au fost adoptate după adoptarea Legii cu privire la poliție în a cărei bază a fost soluționat litigiul, și care urmau a fi aplicate în mod incontestabil la soluționarea pricinii. În așa mod, instanțele au încălcat și prevederile art.6 alin.(1) din Convenție (dreptul la un proces echitabil), art.1 al Primului Protocol adițional la Convenție (dreptul la proprietate) și art.14 din Convenție, dat fiind faptul că G.V. a fost discriminat în comparație cu alți cetățeni ai Republicii Moldova care, nefiind polițiști, la cauzarea prejudiciului sănătății, beneficiază de compensații materiale majorate în baza normelor legale menționate. Instanțele au ignorat și explicațiile date de Plenul Curții Supreme de Justiție în Hotărârea „Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces”, nr.6, din 04.07.2005. Or, în hotărârea dată se stabilește că “odată cu adoptarea noului Cod civil toate raporturile juridice privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces se reglementează de prevederile acestuia”, și că

“alte legi și acte normative în vigoare ale Republicii Moldova adoptate până la intrarea în vigoare a Codului civil se vor aplica de asemenea în măsura în care nu contravin Codului civil al Republicii Moldova” – pct.1. Iar la pct 33 al hotărârii se mai explică că “repararea daunei cauzate sănătății în legătură cu executarea obligațiilor de serviciu unor categorii de persoane (militari, polițiști, procurori, judecători ș.a.) sînt reglementate de legile speciale respective și concomitent de prevederile Codului civil.” Explicațiile sunt destul de clare și de aceea poziția instanțelor judecătorești în pricina civilă concretă este mai mult decât discutabilă. Și faptul că o pricină relativ simplă și care ține de repararea prejudiciului cauzat sănătății a durat circa 4 ani era în contradicție cu noțiunea de „termen rezonabil” din art.6 din Convenție, fapt ce a determinat CSJ să recunoască acest fapt (dosarul nr.3r-1121/09).

Într-o altă cauză civilă, de contencios administrativ, care, conform legii, de asemenea, urma să fie examinată în termene reduse, instanțele au admis și tergiversarea pricinii și, în opinia noastră, examinarea greșită în fond.

Astfel, la 16 iulie 2007, Asociația Patronală de Aeronautică din Moldova, Companiile Aeriene „Valah International Cargo Charter” Societate cu Răspundere Limitată și „Grixona” Societate cu Răspundere Limitată au depus cerere de chemare în judecată împotriva Administrației de Stat a Aviației Civile (ASAC) cu privire la contestarea actului administrativ.

În motivarea acțiunii reclamanții au indicat că, prin ordinul ASAC nr.92/GEN din 01 iunie 2007 „Cu privire la interzicerea operării în Afganistan și Irak”, li s-a interzis, începând cu 15 iulie 2007, operatorilor aerieni certificați în Republica Moldova operarea aeronavelor înmatriculate în Registrul aerian al Republicii Moldova, precum și oricărei aeronave înscrisă în Certificatul de Operator Aerian al operatorului în spațiul aerian al Afganistanului și Irakului.

Reclamanții au considerat ordinul menționat ilegal, fiind emis cu încălcarea actelor normative în vigoare, cu depășirea competenței organului emitent, fiindu-le lezate drepturile de proprietar garantate de Constituția Republicii Moldova și solicită anularea lui.

Companiile aeriene „Pecotox-Air” SRL, „Valan International” SRL, „Grixona” SRL, „Jet Line International” SRL, „Jet Stream” SRL și „Tiramavia” SRL au depus cerere de chemare în judecată împotriva ASAC cu privire la contestarea actului administrativ. În motivarea acțiunii reclamanții au invocat că prin ordinul ASAC nr.102/GEN din 21 iunie 2007 „Cu privire la unele măsuri referitoare la ridicarea siguranței zborurilor”, s-a dispus, în particular, revocarea Certificatelor de Operator Aerian emise în mod legal reclamanților și anume Certificatul de Operator Aerian CAA MD 010, anul 2002, emis pentru SRL „Pecotox-Air” cod ICAO PXA; Certificatul de Operator Aerian CAA MD 009, anul 2004, emis pentru SRL „Valan International Cargo Charter” cod ICAO VLN; Certificatul de Operator Aerian CAA MD 008, anul 2005, emis pentru SRL „Grixona” cod ICAO GXA, precum și Certificatele de Operator Aerian CAA MD 014, emis în 2000 pentru SRL

„Jet Line International” – cod ICAO MJL; CAA MD 007, emis în 2005 pentru SRL „Jet Stream” – cod ICAO JSM și CAA MD 011, emis în 1998 pentru SRL „Tiramavia”, cod ICAO TVI, fiind obligați să depună originalele certificatelor revocate la ASAC. Au considerat reclamanții ordinul ASAC nr.102/GEN din 21 iunie 2007 ilegal, deoarece acesta nu conține nici o justificare sau argumentare legală a sancțiunilor dispuse în acest ordin. Certificatele de Operator Aerian au fost emise și eliberate în corespundere cu art. 17 al Legii aviației civile nr.1237-XIII din 09 iulie 1997. Respectiv, revocarea acestor certificate putea fi efectuată doar atunci când, operatorul nu mai îndeplinește și nu se mai conformează cerințelor și condițiilor stabilite prin reglementările aeronautice în vigoare emise de administrație. Neîndeplinirea sau neconformarea cerințelor și condițiilor stabilite prin reglementările aeronautice trebuie să fie constatate corespunzător, în strictă conformitate cu cerințele Legii citate. De asemenea, reclamanții au invocat faptul că, contrar prevederilor art. 23 al Legii aviației civile, în ordinul nr. 102/GEN din 21 iunie 2007, nu se face nicio referință la constatarea unor contravenții comise de operatorii aerieni în legătură cu activitatea exercitată, la aplicarea unor sancțiuni pentru astfel de încălcări sau la stabilirea unor termene pentru lichidarea încălcărilor constatate. Mai invocă că ASAC a dispus revocarea Certificatelor fără temei legal și cu încălcarea procedurilor stabilite expres de Legea aviației civile nr. 1237-XIII pentru sancționarea unor eventuale încălcări în activitatea operatorilor aerieni, astfel acest act administrativ este ilegal, deoarece contravine legii și a fost adoptat cu încălcarea procedurii. Prin ordinul contestat ASAC a dispus încetarea activității de întreprinzător în mod abuziv, fapt care le va cauza reclamanților în mod iminent prejudicii materiale substanțiale și va afecta grav întreaga activitate prin întreruperea nejustificată a îndeplinirii obligațiilor asumate în baza contractelor internaționale deja semnate, prin disponibilizarea forțată a personalului etc.

Solicitau reclamanții anularea p. 1 lit. b), c) și d) și p. 2, 3 și 4 din Ordinul ASAC nr.102/GEN din 21 iunie 2007 ”Cu privire la unele măsuri referitoare la ridicarea siguranței zborurilor”.

Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 03 decembrie 2008 acțiunile au fost respinse.

Companiile aeriene „Pecotox-Air” SRL, „Valan Internațional” SRL, „Grixona” SRL, „Jet Line Internațional” SRL, „Jet Stream” SRL și „Tiramavia” SRL au declarat recurs împotriva hotărârii primei instanțe, solicitând admiterea acestuia, casarea integrală a hotărârii primei instanțe și emiterea unei noi hotărâri cu privire la admiterea acțiunilor.

Colegiul civil și de contencios administrative al CSJ prin decizia din 29.04.2009 a respins recursurile declarate și a menținut hotărârea primei instanțe.

În cazul concret, în opinia noastră, instanțele s-au bazat, la pronunțarea actelor judecătorești, nu pe prevederile legii, dar pe considerentele de raționalitate invocate de către părât și acceptate de către instanțe. În asemenea circum-

stanțe, este temei de a considera hotărârile drept contrare art.6 din Convenție care prevede dreptul fiecărei persoane la o judecată echitabilă de către o instanță imparțială. Or, negarea prevederilor legii în folosul raționalității văzută de părât nu poate conduce la luarea unei decizii echitabile și imparțiale. Chiar simplul fapt că pentru înlăturarea unor neajunsuri depistate la unii din operatori le-au fost numite termene care expirau în iulie-septembrie, adică mult după data de 21.06.2009, când au fost revocate certificatele de operator aerian, denotă că însăși ASAC a încălcat legea, iar instanțele nu au reacționat la acest fapt nici într-un fel. Având în vedere că prin revocarea neîntemeiată a certificatelor de operator aerian a fost încetată și activitatea de întreprinzător a reclamanților, ei au fost lipsiți și de proprietate prin neprimirea veniturilor preconizate, fapt ce conduce la încălcarea art.1 al Primului Protocol adițional la Convenție. Pe lângă aceasta, și termenul examinării a fost mult prea îndelungat și nu se încadrează în cel rezonabil.

Urmează a fi constatat, cu regret, faptul că instanțele naționale, inclusiv CSJ, invocă relativ rar normele convenției și/sau jurisprudența CEDO în actele pronunțate. În unele cazuri instanțele se limitează doar la invocarea normei Convenției sau a jurisprudenței CEDO fără a motiva de ce le consideră aplicabile raporturilor juridice concrete. Asemenea acte judecătorești, cu invocări „de serviciu” ale Convenției, nu fac actele pronunțate nici mai legale, și nici mai credibile.

În procesul de monitorizare, avocații-monitori au sesizat faptul că unele legi, mai ales din Codul de procedură penală, nu întru totul corespund standardelor CEDO enunțate în jurisprudența acesteia.

De exemplu, problema aplicării art.326 alin.(1) CPP care stabilește competența procurorului de a modifica acuzarea în ședința de judecată în sensul agravării ei. În conformitate cu această normă, procurorul care participă la judecarea cauzei penale în prima instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, aducând la cunoștința inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării față de noua învinuire, după care judecarea cauzei continuă. În instanța de apel, procurorul poate modifica acuzarea în sensul agravării doar în cazul în care a declarat apel.

Majoritatea monitorilor sunt de părerea că art.326 alin.(1) CPP este în contradicție cu cerințele Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din următoarele motive:

- Legea nominalizată contravine principiului „legalității” stabilit de Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Conform acestui principiu, „dreptul scris, ca și cel nescris, trebuie să fie suficient de precis, încât să permită cetățea-

nului să prevadă (...) eventualele consecințe ale unui act determinat (CEDH, 8 nov.2001, aff. *Laumont c.France*, citat după Jean-LOUP Charrier și Andrei Chiriac, Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului, 2008, p.138).

- În contextul art.7 al Convenției, criteriile legii penale sunt: accesibilitatea și previzibilitatea. Conform criteriului previzibilității, norma penală „trebuie să fie suficient de precisă pentru a-i permite individului să acționeze în funcție de prevederile enunțate. Efectiv, ar exista un pericol de manifestare a arbitrarului prea important dacă legea ar conferi autorităților publice o putere de apreciere prea extinsă, fără a-i preciza limitele. Astfel, în cauzele *Huvig și Cruslin c.Franței*, Curtea a considerat că art.81 din Codul de procedură penală nu răspundea acestui criteriu din pricina unei latitudini prea mari lăsate judecătorului de instrucție pentru a determina când, unde și cum se va proceda la o interceptare telefonică: expresia „orice măsură necesară pentru stabilirea adevărului” într-adevăr nu poate fi considerată de un profan în drept ca fiind susceptibilă de a-l autoriza pe un magistrat să-i pună telefonul sub ascultare (CEDH, 24 avr.1990, aff. *Huvig et Kruslin c.France*; citat după Jean-LOUP Charrier și Andrei Chiriac, Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului, 2008, p.355).

- Potrivit hotărârii Curții Constituționale nr.55 din 14 octombrie 1999 „Privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova, jurisprudența CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv, urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a RM cu deosebire că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin. Prevederile CEDO sunt interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârile căreia sunt obligatorii pentru instanțele de judecată naționale.

- În contextul invocat, sintagma ce se conține în dispoziția alin.(1) al art.326 CPP „a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior” este neconcretă și contravine principiului legalității, criteriului previzibilității. În practica judiciară, interpretarea noțiunii „o infracțiune mai gravă”, care se cuprinde în art.326 CPP se interpretează și ca posibilitate a procurorului de a modifica învinuirea:

- prin imputarea în cadrul aceleiași categorii de infracțiuni a unor precizări suplimentare;
- prin imputarea în cadrul aceleiași categorii de infracțiuni a unor episoade suplimentare etc.

- Dispoziția alin.(1) al art.326 din Codul de procedură penală contravine principiului legalității, criteriului previzibilității și din punctul de vedere al numărului de învinuiri pe care procurorul le poate înainta în ședința de judecată. În mai multe cauze penale, contrar principiilor enunțate, procurorul modifică de două sau mai multe ori învinuirea adusă inculpaților, fapt considerat de noi inadmisibil. Concluzia dată este în concordanță cu conținutul Opiniei Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr.386 din 20.05.08. Conform Opiniei menționate, „Temeiul modificării acuzării prevăzut de legislator în acest caz „... în sensul agravării dacă inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior...”,

trebuie interpretat prin prisma art.14, 16 din Codul penal, adică fapta imputată inculpatului trebuie să constituie toate elementele constitutive ale unei infracțiuni în sensul art.14 din Codul penal – noțiunea de infracțiune, apoi această infracțiune urmează a fi raportată la prevederile art.16 din Codul penal – clasificarea infracțiunilor după categorii: *ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave*. În atare situație, se exclude aplicarea unor noțiuni de modificare a învinuirii: „care poate să cuprindă unele precizări”; „care poate să cuprindă episoade suplimentare”. Deoarece legislatorul nu a prevăzut de câte ori poate fi modificată acuzarea în sensul agravării în ședința de judecată, cauză din care, la modul teoretic, acest lucru poate fi făcut de procuror de mai multe ori, ceea ce ar demonstra instrumentarea proastă a anchetei penale, ar conduce la încălcarea termenului rezonabil de examinare a cauzelor penale și la încălcarea art.6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil. Astfel, dacă se va ajunge la concluzia de a interpreta prevederile art.326 CPP în sensul chestiunii puse în discuție de către avocați, în opinia Colegiului penal interpretarea ar fi următoarea: din textul legii rezultă că modificarea învinuirii pe parcursul judecării cauzei se poate efectua o singură dată”.

- Dispoziția alin.(1) al art.326 din Codul procedură penală contravine principiului legalității, criteriului previzibilității și din punctul de vedere al numărului de învinuiri pe care procurorul le poate înainta în ședința instanței de apel. În principiu, acest drept al procurorului de a modifica învinuirea în instanța de apel contravine art.2 al Protocolului 7 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului prin care se stabilește dreptul la nivel dublu de jurisdicție în materie penală. Posibilitatea modificării învinuirii în instanța de apel lipsește practic persoana de o cale de atac, fiindcă în instanța de recurs se apreciază doar problemele de drept și nu cele de fapt.

- CEDO, în cauza *Popovici* (cunoscut ca „Micu”) *c.Moldovei*, a constatat, în unanimitate, violarea art.6 § 1 al Convenției. Curtea a notat că împuternicirile Curții Supreme de Justiție (CSJ), în calitate de instanță de recurs, sunt stabilite de art.449 din Codul de procedură penală. Potrivit acestui articol, CSJ poate, ca instanță de recurs, pronunța o nouă hotărâre în fond, ceea ce ea a și făcut. Conform art.451 și 436 din CPP, la pronunțarea unei noi hotărâri, CSJ urma să examineze în fond cauza penală, conform regulilor generale pentru examinarea ei. Totuși, casând hotărârea de achitare a reclamantului, CSJ l-a condamnat pe reclamant la privațiune de libertate pe viață pe aproape toate capetele de acuzare, fără a lua declarații de la el și fără a examina probele în prezența acestuia, în cadrul unei ședințe publice pentru a asigura argumentarea în contradictoriu a probelor noi. CEDO consideră că faptul de casare a sentinței primei instanțe și de condamnare a reclamantului nu putea avea loc fără aprecierea directă a declarațiilor făcute de reclamant și de unii martori.

- Este evident că ilegalitatea prevederilor menționate în dispoziția alin.(1) al art.326 din CPP conduce la încălcarea dreptului constituțional al persoanei la apărare

– art.26 al Constituției Republicii Moldova, art.7 (legalitatea procesului penal), art.8 (prezumția de nevinovăție), art.9 (egalitatea în fața legii și a autorităților), art.10 (respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane), art.17 (asigurarea dreptului la apărare), art.24 (principiul contradictorialității în procesul penal), alin.(2) al art.325 CPP etc.

• Dispoziția alin.(1) al art.326 din CPP contravine prevederilor art.3, 4, și 5 ale Legii privind actele legislative din 14.03.2002. Conform acestei legi, actul legislativ trebuie să respecte condițiile legalității, accesibilității, preciziei (alin.(2) din art.3); să corespundă prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, ... să corespundă dispozițiilor constituționale (alin.(1) și (2), art.4); apărarea drepturilor, libertăților, intereselor legitime ale cetățenilor...constituie o condiție obligatorie a oricărui act legislativ (alin.(1) al art.5).

Curtea Constituțională, în hotărârea sa din 17.03.09, examinând sesizarea deputatului Gheorghe Susarenco, a declarat constituționale prevederile alin.(1) art.326 din CPP. Curtea a menționat că:...”urmărirea penală se declanșează în scopul protejării persoanei, societății și statului împotriva infracțiunilor. Acest scop este *primordial* pe parcursul întregului proces, de la declanșare până la ispășirea pedepsei, fiind unul originar. La el, însă, ca o contrabalanță, se adaugă un alt scop al procesului penal, cel al protejării “persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel încât orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”⁷, care nu este mai puțin important. În dreptul și practica judiciară națională și internațională acest scop a generat tendința punerii în aplicare a tuturor pârghiilor necesare pentru a apăra la maximum drepturile inculpatului în procesul penal. Cu toate acestea, tendința de a oferi inculpatului în procesul penal cât mai multe garanții pentru apărarea sa nu trebuie să fie în detrimentul realizării primului scop, care rămâne a fi primordial: protecția persoanei, societății și a statului împotriva infracțiunilor. Curtea consideră că în realizarea scopurilor procesului penal trebuie excluse orice extreme”.

Nu împărtășim concluziile Curții Constituționale din motivele expuse anterior. Poziția Curții Constituționale este contrară, condiționând aplicarea arbitrarului în practica judiciară.

Astfel, Curtea a mai statuat că „consideră inadmisibilă practica aducerii neîntemeiate de noi capete de acuzare în procesul judecării cauzei penale, însă consideră că este la fel de inadmisibil ca reprezentantul acuzării de stat, care descoperă în cadrul procesului penal noi circumstanțe incriminatoare, să nu poată aplica pârghiile justiției pentru calificarea corectă și echitabilă a faptelor comise de inculpat. În acest caz s-ar încălca dreptul la un proces echitabil al părții vătămate și al societății, care acuză persoana prin intermediul procurorului. Într-o hotărâre anterioară Curtea Constituțională a menționat că “rolul procurorului în

procesul penal este multiaspectual, constând în apărarea persoanei și a drepturilor și libertăților sale, în apărarea societății și a statului împotriva fenomenului criminalității, în constatarea și descoperirea tuturor infracțiunilor săvârșite, în prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni”

Opinia noastră privind neconstituitatea alin.(1) al art.326 din CPP este susținută și de alți doctrinari. Astfel, dl Igor Dolea, dr.habilitat în referința sa către Curtea Constituțională constată că: ”Legea procesual penală conține unele norme ce pot crea situații de confuz. Art.326 alin.1 CPP stabilește că modificarea acuzării poate avea loc inclusiv și în instanța de apel dacă procurorul a declarat apel. Art 436 alin (4) acordă dreptul procurorului de a modifica învinuirea în procedura de rejudecare în instanța de apel după judecarea cauzei în recurs. În mod particular norma dată nu conține nicio interdicție de a modifica învinuirea în sensul agravării chiar dacă apelul sau recursul a fost admis ca rezultat al declarării acestuia de către inculpat. Pornind de la faptul că apelul este o cale de atac de fapt și de drept prin care se admite rejudecarea fondului, modificarea acuzării în scopul agravării ar putea fi posibilă cu condițiile puse mai sus: prezentarea altor probe decât cele menționate în rechizitoriu. Totuși, pornind de la unele valori ale echității procesului cum ar fi autoritatea de lucru judecat și securitatea juridică, această atribuție a procesului poate fi supusă criticii. Esența principiului securității juridice se manifestă prin interdicția de a readuce în discuție soluția dată în mod definitiv de o instanță. Efectul negativ al autorității de lucru judecat în esența sa semnifică împiedicarea desfășurării unui nou proces împotriva aceleiași persoane cu privire la aceeași faptă. Or, posibilitatea modificării acuzării în instanța de apel poate pune sub semnul dubității respectarea acestor deziderate. De asemenea, se cere de menționat faptul că modificarea învinuirii în apel lipsește persoana de o cale de atac, punând-o într-o situație de inegalitate față de persoanele a căror cauză a fost examinată în prima instanță. În asemenea situație se poate constata că apare pericolul afectării dreptului la două grade de jurisdicție în materie penală protejat de Protocolul 7 art.2 al Convenției.

... În instanța de fond, acuzarea întemeiată pe rechizitoriul confirmat de procurorul ierarhic superior poate fi modificată, în opinia noastră, doar dacă apar noi circumstanțe de fapt. Deci, cu alte cuvinte, modificarea acuzării poate avea loc în cazul prezentării unor noi probe de către acuzator până la terminarea cercetării judecătorești, probe care confirmă că acuzatul a comis o altă faptă decât cea menționată în rechizitoriu. Regula dată poate fi aplicată și în apel ca o instanță ce dispune de capacitatea de a examina fondul. Însă această atribuție trebuie să fie proporțională cu cea a apărării și nu poate dura fără limite, fapt ce nu permite a constata că modificarea poate avea loc doar dacă judecarea în apel se va efectua cu cercetare judecătorească și se vor examina probe noi ce nu au fost obiectul examinării în prima instanță”.

Vizavi de hotărârile CEDO împotriva Republicii Moldova pronunțate pe parcursul acestor ani, constatările Curții au invocat încălcarea de către autoritățile naționale

a următoarelor drepturi garantate de Convenție: dreptul la un proces echitabil; la libertate și siguranță; de a nu fi supus torturii; la un recurs efectiv; la libertatea de exprimare; de a sesiza Curtea; la protecția proprietății; la respectul vieții private și de familie; la libertatea de gândire, conștiință și religie; la libertatea de asociere.

Cauzele principale de condamnare a Republicii Moldova sunt urmare a: neexecutării hotărârilor judecătorești sau duratei excesive a procedurilor judiciare; admiterii cererilor depuse în instanțe peste termen; casării neregulamentare a hotărârilor judecătorești; emiterii de hotărâri vădit nefondate; arestului și deținerii în arest fără un mandat valabil sau motivat; maltratării reclamanților; aplicării torturii; condițiilor inadecvate de detenție; lipirii de dreptul, la nivel național, de a cere compensații pentru violarea Convenției; examinării incorecte a cauzelor privind apărarea onoarei și demnității; neînregistrării unui cult religios.

Actuala monitorizare, ca și cele anterioare, demonstrează că adeseori aceste constatări și condamnări ale CEDO rămân a nu fi auzite și luate în seamă de judecători, astfel persistând și pericolul a noi condamnări.

Drept concluzii la actuala monitorizare pot servi și constatările din Declarația deja menționată a Parlamentului că „menținerea actualii stări de lucruri în justiție este de natură să pună în pericol procesele democratice din Republica Moldova, să împiedice eforturile de integrare europeană ale statului nostru și să periclitizeze întregul sistem constituțional existent”.

Pentru remedierea cât mai rapidă a situației descrise, se impune întreprinderea urgentă a următoarelor acțiuni:

- reformarea și optimizarea sistemului judecătoresc (73% din monitori);

- reformarea atribuțiilor Consiliului Superior al Magistraturii (67% din monitori);
- impunerea transparenței totale a actului de justiție și a activității Consiliului Superior al Magistraturii, în mod special în ceea ce ține de selectarea, numirea, promovarea, sancționarea judecătorilor (86% din monitori);
- elaborarea unor programe performante de pregătire inițială și de pregătire continuă a judecătorilor (51% din monitori);
- responsabilizarea judecătorilor pentru hotărârile adoptate (95% din monitori);
- asigurarea materială adecvată a judecătorilor (27% din monitori);
- examinarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a corespunderii funcției deținute a celor care, cu certitudine, nu mai fac față exigențelor înaintate față de judecător într-un stat democratic și bazat pe drept.” (47% din monitori)

După realizarea acestor acțiuni, poate, se va ajunge la situația în care independența justiției se va exprima, în primul rând, prin pronunțări de acte judecătorești corecte și legale, fără amestecul din exterior al politicului sau prevalarea interesului. Iar reformarea și optimizarea sistemului judecătoresc trebuie să aibă drept scop recăpătarea încrederii cetățeanului și a societății în ansamblu.

Însuși sistemul judecătoresc reformat trebuie să apere eficient cetățeanul de abuzuri, trebuie să fie capabil să intervină cu autoritate atunci când regulile statului de drept sunt încălcate, apărând astfel drepturile și interesele legitime ale cetățeanului.



SPĂLATU
Veaceslav,
avocat

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

Impresii? Pot să vă spun că am folosit capitolul Infrațiuni economice din Comentariul CP în teza mea de doctor *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*. M-a ajutat Comentariul pentru a reflecta în mod corect și detaliat evoluția normei juridice conținute în art.241 CP care a suportat mari modificări și completări. E vorba că, la momentul adoptării noului CP, această normă prevedea unele circumstanțe agravante, care, ulterior, au fost excluse, acestea fiind: literele a), d) și e), adică practicarea ilegală a activității de întreprinzător în mod repetat, de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală și în proporții deosebit de mari.

Mai mult ca atât, pedeapsa cu amenda a fost mărită atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice, pedeapsa cu închisoarea a fost exclusă. Prin urmare, considerăm că modificările operate în CP sunt actuale, deoarece legislatorul, treptat, a redirecționat gravitatea acestei fapte prejudiciabile prevăzute de legea penală, de la o formă mai aspră spre o formă mai simplificată, punând astfel un început al procesului de decriminalizare a acestei norme juridico-penale, așa precum este prevăzut în legislația penală a multor țări europene.

Autorii Comentariului au realizat o lucrare cu mult mai în detalii decât cele anterioare. Remarc limbajul accesibil practicienilor și studenților. Practica aplicată la fiecare categorie de infracțiune lărgiște nivelul de cunoaștere și pe cel al aplicării juridice a legii penale, ceea ce nu este chiar atât de puțin. Comentariul CP reprezintă o altă etapă a evoluției legislației penale în ansamblu.

CU PRIVIRE LA CODUL CONTRAVENȚIONAL



Sergiu FURDUI,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
vicepreședinte al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție

Analyzing the informative notes regarding on the application of the Contravention Law which arrive to the Supreme Court of Justice from other courts, we find that Contravention Code does not provide in full measure solutions for the legal regulation of new relations co-existing in society and is not yet systematized on the basis of some principles, institutions and own regulations.

In such circumstances the courts are called as well as the function of solving the contravention causes, to contribute significantly to the application of the legal framework in contravention domain which is able to answer to the rigors and demands of time.

The importance of judicial activity in the process of elaboration and training of the contravention law comes from the fact that the concepts, categories, principles and legal institutions of this normative act should be developed and evaluated under the direct influence of jurisprudence. In turn these values of thought and judicial practice follow to be subject to extensive research by the science of the Contravention Law because eventually to be integrated into a symmetric system by operation of elaborating the proposals of *lege ferenda* at the Contravention Code.

Prin Legea nr.218-XVI din 24 octombrie 2008¹ a fost adoptat Codul Contravențional al Republicii Moldova², iar prin Decretul nr.2046-IV din 29 decembrie 2008³ a fost promulgat acest act normativ.

Conform art.481 din CC, prezentul cod a intrat în vigoare la 31 mai 2009, iar conform art.482 lit.a) al acestui cod, la data intrării în vigoare, Codul cu privire la contravențiile administrative, aprobat prin Legea RSS Moldovenești din 29 martie 1985⁴, cu modificările ulterioare, a fost abrogat.

Realizarea unei opere legislative de o asemenea anvergură, cum este CC, a deschis și a declanșat o adevărată acțiune de statut independent pentru materia juridică contravențională, considerând-o nu o simplă instituție tutelată de dreptul administrativ, ci o ramură de drept autonomă în măsură să ocupe în nume propriu locul convenit în sistemul de drept al Republicii Moldova.

Astfel, în prezent dreptul contravențional – susținut de o parte, contestat sau privit cu rezerve de o altă parte, grație evenimentului legislativ menționat, se impune ca un drept autonom, pentru a răspunde, pe plan doctrinar, legislativ și judiciar, realităților politico-economice și social-culturale noi și pentru a contribui la reglementarea acestor raporturi juridice din societate.

Odată cu adoptarea și punerea în aplicare a CC, dreptul contravențional își lărgeste domeniul de acțiune: realitatea

juridică obligă jurisprudența să-și dezvolte funcțiile de interpretare și aplicare a normelor contravenționale, dublate de prospectare și prognoză, astfel, în esență, revenindu-i sarcina și obligația de a analiza și a cerceta domeniul extrem de vast și diversificat al noului regim juridic al contravențiilor din Republica Moldova.

Deși prin adoptarea CC s-a realizat una din sarcinile incluse în Programul de activitate pentru realizarea prevederilor Constituției și ale Concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.219-XIII din 22.09.1994⁵, considerăm că acest proces legislativ nu s-a încheiat și, respectiv, există motive întemeiate pentru a pune în discuție probleme importante cu privire la elaborarea și prezentarea propunerilor de *lege ferenda*.

Preocupările din ultimul timp cu privire la CC, ne îndeamnă la relevarea opiniei vis-à-vis de aspectele de drept și de fapt ridicate de practica judiciară în legătură cu interpretarea și aplicarea prevederilor acestui act normativ, dat fiind că la această dimensiune s-au acumulat și continuă să se acumuleze diverse puncte de vedere, deseori controversate, toate orientate asupra încercărilor de sinteză și ordonare a cunoștințelor teoretice și practice în vederea soluționării problemelor ce țin de realizarea acestei opere legislative.

Constituția consfințește că „Republica Moldova este un stat de drept, democratic...”⁶, iar într-un stat bazat pe drept, instanței judecătorești îi revine locul și rolul de frunte în sistemul autorităților competente să examineze cauzele contravenționale.⁷

În atare situație, instanțelor judecătorești le revine rolul principal în elaborarea și aplicarea prevederilor contravenționale, deoarece actorul cel mai importat al operei de interpretare a legii contravenționale este judecătorul, care, prin atribuțiile exercitate, face dreptul o parte integrală din viața juridică a societății. Așa cum spunea Aristotel, „judecătorul este dreptul care trăiește”.

Pentru a identifica elementele prin care se configurează acest rol este necesară analiza și abordarea practico-științifică cu privire la interpretarea și aplicarea normelor contravenționale în cadrul procesului contravențional, iar această activitate depinde în mare măsură de actul normativ propriu-zis.

În vederea stabilirii reglementărilor pertinente pentru aplicarea corectă și uniformă a normelor încorporate în CC, prin scrisoarea nr.9 – S.R./09 din 22.06.2009, Curtea Supremă de Justiție a solicitat de la instanțele judecătorești Note informative, care să includă:

a) problemele de drept cu care se confruntă instanța de judecată la interpretarea și aplicarea legii contravenționale;

b) constatările motivate privind imperfecțiunea și neconcordanța legii contravenționale în cazul în care există asemenea situație la judecarea cauzei contravenționale;

c) propunerile privind perfecționarea cadrului legislativ existent în domeniul contravențional și necesitatea armonizării normelor în vigoare cu reglementările legislației comunitare.

Efectuând o analiză a Notelor informative parvenite, am constatat că instanțele judecătorești se confruntă cu diverse probleme de drept în cadrul aplicării legii contravenționale, care produc consecințe negative, cu implicații de ordin teoretic, dar și practic (deficiențe la interpretarea unitară și aplicarea corectă a normelor contravenționale, contestații întemeiate privind valoarea lor normativă, diminuarea eficienței legii contravenționale, abordări conjuncturale, reglementări ajuridice, practici distorsionate etc.).

Astfel, sunt semnalizate probleme de genul menționat: circa 20 – în Notele informative semnate de vicepreședintele Curții de Apel Cahul și de președintele Judecătoriei Comrat, circa 38 – în Notele informative semnate de președintele Judecătoriei Glodeni și de președintele Judecătoriei Sîngerei etc.

În acest context, evidențiem doar unele din problemele de drept contravențional semnalate de instanțele judecătorești:

1. CC nu prevede procedura examinării contestației împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție (Judecătoria Taraclia);

2. În CC există neconcordanță între prevederile art.34 alin. (4)-(8) din prezentul Cod și titlul VII din Codul de

executare și, astfel, instanțele de judecată se confruntă cu dificultăți la examinarea demersurilor intentate de agenții constatori privind înlocuirea sancțiunii contravenționale (Judecătoria Ciocana);

3. În CC lipsesc reglementări în ceea ce privește cazurile de incompatibilitate a judecătorului, motivele abținerii sau recuzării, precum și procedura de soluționare a declarației de abținere sau a cererii de recuzare (Judecătoria Hîncești);

4. În CC nu este prevăzută forma și conținutul propunerii de a aplica o anumită sancțiune solicitată de agentul constator (Judecătoria Ocnița);

5. În CC nu este prevăzută procedura de conexare a cauzelor contravenționale și nu este clară procedura în cazul în care o contravenție este dată spre examinare mai multor autorități competente (Judecătoria Criuleni);

6. În CC nu este clar care-i denumirea actului prin care instanța de judecată pronunță soluția, deoarece în art.394 alin. (2) CC este scris „decizie”, iar în art.462 CC este scris „hotărâre” (Judecătoria Călărași);

7. Din prevederile art.461 CC nu este clar care instanță trebuie să soluționeze chestiunea repunerii în termen a recursului (Judecătoria Rezina);

8. Din art.455 alin.(2) din CC rezultă că, în cazul în care agentul constator nu se prezintă în ședința de judecată, urmează încetarea procesului contravențional, dar această prevedere lezează dreptul victimei, precum și al altor persoane afectate de contravenție la o satisfacție efectivă judiciară (Judecătoria Cantemir);

9. În CC se conțin rezerve cu referire la reglementarea termenului de prescripție privind tragerea la răspundere contravențională și, în așa mod, nu se obține scopul legii, iar persoana vinovată evită răspunderea juridică (Judecătoria Ștefan-Vodă);

10. Din prevederile art.179 CC rezultă că contravenientul poate fi sancționat cu demolarea construcției neautorizate, însă în Partea generală a CC nu este prevăzută o asemenea sancțiune (Judecătoria Cahul); La fel, din prevederile art.40 CC rezultă că expulzarea poate fi aplicată ca sancțiune complementară, însă, conform prevederilor art.32 CC, o asemenea sancțiune nu este prevăzută, iar Legea contravențională nu reglementează instituția „măsurii de siguranță” ori „măsurii de constrângere” (Curtea de Apel Chișinău).

Șirul problemelor de drept ridicate în legătură cu aplicarea CC nici pe departe nu se încheie și, în această ordine de idei, în Nota informativă semnată de președintele Judecătoriei Ialoveni se concluzionează: „Circumstanțele expuse reprezintă doar câteva din lacunele noului Cod contravențional depistate de instanțele de judecată de la momentul punerii în aplicare și până în prezent, și considerăm că astfel de omiteri vor mai fi depistate de judecători în cursul examinării cauzelor contravenționale”.

În acest context, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție la 29 octombrie 2009 a organizat o masă rotundă în cadrul căreia s-au pus în discuție problemele cu care se confruntă instanțele de judecată la aplicarea prevederilor CC.

Din discursurile președinților instanțelor judecătorești, participanți la dezbateri, rezultă că judecătorii întâmpină dificultăți la interpretarea și aplicarea legii contravenționale, deoarece aceasta este afectată de imperfecțiuni și neclarități legislative, motiv pentru care se adoptă soluții diferite și contradictorii.

Solidarizându-ne cu constatările și concluziile motivate privind problemele care afectează actul de justiție în legătură cu deficiențele CC, expuse de către colegii din sistemul judecătoresc al Republicii Moldova, considerăm necesar a fi menționat faptul că, în condițiile în care Republica Moldova face eforturi importante în procesul integraționist al dreptului comunitar, cadrul juridic al regimului contravențional stabilit prin CC este vădit depășit de realitățile obiective în majoritatea componentelor sale juridice și chiar contrar principiilor fundamentale ale dreptului.

În acest context, merită a fi reamintită ideea savantului Blaise Pascal „Justiția fără forță este neputincioasă... Preceptele, legile, regulile elaborate de stat, care guvernează activitatea umană în societate, sunt impuse, la nevoie, prin constrângere socială, altfel spus, – prin forța publică”.⁸

În această ordine de idei, analizând aspectul de fond al substanței juridice a soluțiilor promovate prin reglementările CC, apreciem absența unei forțe publice, capabile să constituie un sprijin real pentru justiție. Astfel, constatăm absența unei concepții clare și sistematizate, unei viziuni unitare și coerente într-un domeniu complex și important, cu profunde implicații practice, cum este cel al contravențiilor și, pe cale de consecință, constatăm că legiuitorul nu a beneficiat de concepte și principii moderne, științific argumentate, precum și de soluții practice, prin prisma jurisprudenței europene, care, prin adoptarea CC, să elimine abordări conjuncturale, derogări nejustificate și practici neuniforme, contradictorii și distorsionate.

În această ordine de idei, am atenționat⁹, în nenumărate rânduri, asupra impactului negativ ce risca să se răsfrângă în legătură cu adoptarea legii contravenționale necalitative, dar, spre regret, nu am fost auziți. Astfel, am semnalat „că abordarea voluntaristă sau diletantă a concepției privind Codul Contravențional, neglijându-se sau exagerându-se însemnătatea noțiunilor-cheie și a principiilor de bază ale unui asemenea act normativ important, prin substituirea componentelor de bază cu cele din alte ramuri de drept sau prin preluarea lor din legislația în vigoare, deja depășită, poate avea consecințe negative, cu implicații de ordin teoretic (o tratare cu caracter subiectivist și unilateral a reglementărilor contravenționale), dar și practic (deficiențe serioase la interpretarea și aplicarea normelor contravenționale, slăbirea eficienței legii contravenționale etc.)”¹⁰.

Astfel, este foarte dificil de sesizat, chiar imposibil de argumentat din punct de vedere științific, plasarea în CC, într-un singur capitol a două instituții de bază, dar diferite ale dreptului contravențional: contravenția și răspunderea contravențională (capitolul 2), precum și cauzele care înălătură caracterul contravențional al faptei și cauzele care

exonerează răspunderea contravențională (capitolul 3), cu atât mai mult identificându-le într-o singură normă generală (art.19). Pe de altă parte, două părți componente ale unei instituții de bază ale dreptului contravențional (sanctiunea contravențională) sunt plasate în două capitole (capitolul 4 – sancțiunile contravenționale și capitolul 5 – aplicarea sancțiunii contravenționale).

La fel, constituie o lacună evidentă absența în Partea generală a CC a măsurilor de asigurare: confiscarea specială, desființarea lucrărilor neautorizate și aducerea în stare inițială, acțiuni educative de profilaxie individuală aplicată minorului, obligarea la tratament medical. Astfel, la examinarea cauzelor cu privire la contravențiile prevăzute de art.179 (construcții neautorizate și intervenții neautorizate la construcțiile existente), art.274 (încălcarea regulilor de comerț în piață), art.287 (încălcarea regulilor vamale) și multe altele, autoritatea competentă întâmpină probleme în vederea soluționării juste a cauzelor respective în legătură cu chestiunile privind obiectele a căror existență și circulație este ilegală.

Este extrem de greu de apreciat, ce activitate desfășoară instanța de judecată la aplicarea prevederilor art.34, alin. 4-8, de vreme ce această instanță este transformată în mod nejustificat într-un organ de executare a sancțiunii contravenționale – amenda și, astfel, fiind evitată procedura de executare prin prisma activității organului de executare (titlul 7 din Codul de executare).¹¹

Este o eroare vădită că una și aceeași faptă contravențională se prevede în mai multe articole din Partea specială CC. De exemplu, art.91 alin. (2) prevede răspundere pentru comercializarea către minori a produselor din tutun și a băuturilor alcoolice. Tot pentru comercializarea pentru minori a băuturilor alcoolice se prevede răspundere în art.286 alin. (4) și în articolul 286 alin. (3).

Este vădit greșită sancțiunea în art.274 alin.(2) CC prin care se prevede amendă de la 50 la 500 de unități convenționale, pe când în art.34 alin.(2) se prevede că amenda se aplică persoanelor fizice de la 1 la 150 de unități convenționale. Asemenea greșeli există și în alte norme speciale ale CC.

În acest context, este necesar a sublinia că Partea specială a CC, în principiu, este o reproducere a Părții speciale a CCA, doar fiind schimbată ordinea clasificării capitolelor și, în unele cazuri, fiind completată cu noi componente de contravenții. Se observă că la elaborarea componentelor de contravenții nu s-a ținut seama de actele normative în vigoare, care reglementează raporturile juridice din domeniul respectiv ocrotite de legea contravențională și nu s-a consultat organul de stat specializat în evidența legislativă cu privire la materia supusă reglementării contravenționale. Aceasta se resimte în modul de redactare a normei contravenționale speciale, uneori formulările conțin termeni imprecizi (art.310) sau cu o semnificație exclusiv tehnică (art.309), pentru ca alteori, formulările, din dorința de a fi sintetice, să conțină doar prevederi generale și, totodată, neconcrete cu privire la obiectul contravenției (art.291).

O problemă deosebit de dificilă o constituie partea procesuală din CC, care conține neclarități, inexacități, lacune, nu sunt structurate logic și consecutiv activitățile procesuale pe faze și etape etc. Practica demonstrează faptul că soluțiile actuale din partea procesuală a CC conduc la probleme foarte complicate și aproape irezolubile, inclusiv imposibilitatea executării hotărârii în cauza contravențională. Faptul că se întocmește un număr mare de procese-verbale cu privire la constatarea și sancționarea contravențiilor și, respectiv, se raportează că s-au perceput la buget sume mari ce provin din amenzi contravenționale, nu este relevant și elocvent, deoarece un număr foarte mare de asemenea hotărâri nu se execută din diferite motive, cauza principală fiind imperfecțiunea și complexitatea exagerată a procedurii contravenționale prevăzute de CC.

La realizarea sarcinii privind apărarea valorilor ocrotite de legea contravențională, importanța teoretică și practică a procedurii cu privire la contravenții nu poate fi pusă la îndoială de vreme ce întreaga activitate privind tragerea la răspundere pentru săvârșirea contravenției gravitează în jurul ei.¹²

În gândirea social-juridică s-a conturat cu claritate ideea că „recrudescența fenomenului ilicit din anumite motive nu rezultă, în principal, din blândețea represivii penale, ci din motivul că o seamă de fapte ilicite, al căror număr, din păcate, este mare, rămân nepedepsite”.¹³

În condițiile edificării statului de drept este ca nicio dată importantă sarcina ca procedura contravențională „să garanteze libertatea și drepturile legale ale individului în așa mod, încât să nu admită tragerea la răspundere și sancționarea nelegitimă”.¹⁴

În contextul problemelor legate de imperfecțiunea părții procesuale, evidențiem următoarele:

Este sofisticată și, respectiv, total denaturată definiția ce se numește contravenient, dată în art.384 ce poartă denumirea „Persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional”, deoarece prin modul și caracterul relevat este grav afectat principiul constituțional „Prezumția nevinovăției” (art.21 din Constituție).

Este incompletă și, deci, greu realizabilă procedura privind contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție (art.448), devreme ce nu se arată ordinea și modalitatea examinării contestației respective și, culmea, nu sunt specificate soluțiile ce urmează a fi adoptate de instanța de judecată.

Este inexplicabilă soluția prevăzută la art.473 alin.(1) CC, din care rezultă că după examinarea recursului, instanța nu este în drept să pronunțe decizia prin care să admită recursul, să caseze hotărârea atacată și, prin rejudecare, să pronunțe o nouă hotărâre. Dat fiind faptul că instanța de recurs este limitată cu competența respectivă, cu toate că este în condiții posibile să soluționeze cauza, prin dispunerea rejudecării cauzei în prima instanță, în mod evident, se tergiversează examinarea cauzei și, respectiv, prin expirarea termenului de prescripție, persoana evită răspunderea contravențională, ceea ce este inadmisibil.

Ne exprimăm nedumerirea față de acțiunile voluntariste ce și-au găsit exprimare în CC, acestea fiind întreprinse cu scopul de a nu ne asuma responsabilitatea pentru actul de justiție în Republica Moldova. Altfel cum poate fi înțeleasă fapta de excludere din proiectul CC inițial a căii extraordinare de atac – recursul în anulare, destinat reparării erorilor de drept comise la examinarea cauzei contravenționale și, astfel, absolut neîntemeiat înlăturată din sistemul autorităților competente – Curtea Supremă de Justiție –, organul suprem al puterii judecătorești care, fiind unica instanță ierarhic superioară, urma să asigure interpretarea și aplicarea corectă și uniformă a legii contravenționale pe teritoriul Republicii Moldova. Totodată este necesar de evidențiat faptul că, stabilind calea extraordinară de atac – revizuirea (Capitolul 9) –, în alin.2, art.475 sunt indicate ca temeuri de revizuire a procesului contravențional temeuri prevăzute la articolul 453, alin.(1) pct.1) lit. c), d), e) Cod de procedură penală, care reglementează temeuri pentru recurs în anulare, ceea ce denaturează natura juridică a căii extraordinare de atac stabilite de legea contravențională.

Un alt aspect dificil al legii contravenționale în vigoare este competența judecătorei. Considerăm că o mare parte din cauzele ce-i revin pentru examinare judecătorei, urma să fie examinate de agentul constator, și anume: toate cauzele în care nu se aplică arestul contravențional, munca neremunerată în folosul comunității și expulzarea – sancțiuni, care trebuie să fie aplicate, în mod excepțional, numai de instanța de judecată.

Semnificativă, în acest sens, este jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului, care apreciază contravenția ca pe o faptă de natură penală, indiferent de calificarea existentă în dreptul intern. Astfel în cuprinsul Hotărârii CEDO din 21.02.1984 în cauza Ozturk contra Germania s-a statuat faptul că contravenția este o faptă de natură penală (infracțiunea), în sensul art.6 din Convenție.¹⁵

Doctrina susține ideea că fapta contravențională este considerată o faptă de natură penală,¹⁶ fiind, din această perspectivă, o specie a ilicitului penal: crime, delictе și contravenții.¹⁷

Dar faptul că aceste două forme de ilicit penal: infracțiunea și contravenția au aceeași origine juridică, structură generică, atât obiectiv cât și subiectiv, nicidecum nu înseamnă ca cauzele contravenționale să fie examinate în marea majoritate, la prima etapă – constatarea și sancționarea contravenției –, de către judecătore.

Pe parcursul evoluției legislației se evidențiază tendința creșterii numărului de fapte considerate antisociale și calificate drept contravenții, cu modificarea corespunzătoare a sistemului de sancționare. Procedura de constatare, de cercetare și de sancționare a contravențiilor devine mai simplă, iar competența, în acest domeniu, le revine, de regulă, organelor administrației publice.¹⁸

Volumul reglementărilor cu caracter contravențional și soluțiile legislative adoptate pe parcurs în acest domeniu

sunt, în mare măsură, consecința procesului de restrângere progresivă a răspunderii penale, în condițiile aprofundării complexității relațiilor sociale, a creșterii exigenței față de comportamentul persoanei în societate, în acord cu regulile de conviețuire socială, cu normele eticii și echității social-juridice¹⁹.

În legislația statelor avansate, contravențiile sunt considerate încălcări care se situează în afara legii penale. Avantajul pe care îl prezintă această soluție, promovată în plan legislativ în principal de Austria și Germania, constă în dezincriminarea societății și eliberarea puterii judecătorești de obligația implicării în soluționarea unor cauze penale ce au ca obiect fapte antisociale mărunte, cu un pericol social scăzut.²⁰

În cauza Lutz contra Germaniei din 25.08.1987; în cauza Assenov și alții contra Bulgariei din 28.10.1998²¹, CEDO a specificat faptul că un stat contractant poate găsi rațiuni suficiente de convingătoare spre a introduce un sistem de sancționare, de exemplu, pentru contravențiile securității circulației rutiere, prin care organele de justiție să fie „descărcate” de obligația de a examina și sancționa cele mai multe dintre ele. A încredința această misiune pentru astfel de fapte autorităților administrative nu contravine Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, în măsura în care persoana interesată poate sesiza cu o plângere, împotriva deciziei luate împotriva sa de un alt organ administrativ, un tribunal care oferă toate garanțiile prevăzute de art.6 din Convenție.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova, prin Hotărârea nr.21 din 23.07.1997²², a menționat că hotărârile organelor care nu au atribuții de autoritate judecătorească luate asupra cauzelor cu privire la contravențiile administrative, nu constituie înfăptuirea justiției, subliniind faptul că toate deciziile organelor (persoanelor cu funcție de răspundere) asupra cauzelor cu privire la contravențiile administrative pot fi atacate, depunându-se o plângere la judecătorie, adică pot fi supuse controlului judiciar. În cazul dat, Curtea Constituțională, în Hotărârea nr.26 din 23.10.2007²³, exprimă concluzia că persoanei nu-i este lezat dreptul la acces la justiție prin prisma practicii CEDO.

În acest aspect, am propus în cadrul grupului de lucru ca, stabilind competența, să se dispună de o anumită marjă de apreciere, bazată pe un concept nou, clar și obiectiv, asupra căror contravenții instanțele judecătorești vor înfăptui justiția și la care etapă. Acest punct de vedere este reflectat în anti-proiect.

Setul de aspecte problematice elucidate poate fi continuat, adică instanțele judecătorești, precum și alte autorități competente (Poliția Rutieră, Inspectoratul Fiscal și altele), se confruntă într-un spectru mult mai larg cu probleme mari și dificile la aplicarea prevederilor CC.

Calitatea legii contravenționale criticate se datorează în mare măsură activității insuficiente a grupului de lucru constituit prin Hotărârea Comisiei juridice pentru numiri și imunități CJ-6 nr.362 din 09.11.2005²⁴ care a elaborat

proiectul CC adoptat în lectura a doua și cea finală.

Manifestând respectul colegial, totuși, suntem nevoiți să subliniem, cu părere de rău, că s-au făcut prea puține eforturi în desfășurarea unor studii fundamentale teoretice și practice în domeniul Dreptului contravențional și prea ușor s-a cedat în fața sarcinilor puse în vederea elaborării unui act legislativ modern, care să dea expresie, în primul rând comandamentelor sociale privind apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei și a altor valori ocrotite de lege.

Fundamentarea acestui proiect de act legislativ nu s-a efectuat în modul corespunzător, membrii grupului de lucru neîntocmind o Notă informativă care să cuprindă elementele prevăzute la art.20 din Legea privind actele legislative²⁵, iar varianta finală a proiectului, respectiv dosarul lui de însoțire, n-a fost întocmită și expedită în modul stabilit de art.23 din Legea menționată.

Acțiuni și/sau inacțiuni de acest gen, ce nu sunt acoperite de competența și responsabilitatea cuvenită, sunt cu atât mai mult riscante într-un sistem de drept, cum este cel al Republicii Moldova, care se află la etapa de integrare în sistemul de drept comunitar.

Recunoaștem că aceste aprecieri sunt subiective și exprimă, într-un anumit mod, un semnal de alarmă în legătură cu procesul legislativ vis-à-vis de CC. Nutrim speranța că și alți colegi se vor alătura preocupărilor pentru valorificarea potențialului creator în vederea elaborării unui act normativ capabil să creeze un adevărat reper legislativ la examinarea cauzelor contravenționale.

Absența unei concepții fundamentale, coerente și compatibile cu litera și spiritul Constituției și CEDO, neglijarea și diminuarea însemnătății noțiunilor-cheie, instituțiilor și principiilor de bază ale unei legi contravenționale moderne, prin substituirea acestora cu cele din alte ramuri de drept ori prin preluarea din legislația veche, deja depășită, ori excluderea sau neadmiterea unor reglementări importante, ce se impun în cadrul raporturilor sociale noi, utilizarea incorectă și diferită a unor termeni juridici speciali de circulație în materia contravențională, lipsa unui aspect ordonat și sistematizat a materiei reglementate, existența coliziilor de drept, adică admiterea unor norme care se află în contradicție cu altele din legislația în vigoare, existența cazurilor de „goluri” de competență, fie de suprapuneri de competență, aplicarea unui limbaj și expresii juridice inadecvate, precum și a unor noțiuni confuze, alunecarea spre un tehnicism juridic îngust la elaborarea și structurarea actului normativ, fără a ne sprijini pe o serioasă și temeinică documentare științifică legislativă și jurisdicțională – au condus la situația în care este greu a afirma că scopul legii contravenționale se va realiza, așa cum se afirmă în articolul 2 al CC.

Pe marginea proiectului Codului contravențional în lectura a doua și cea finală am expus opinia, exprimând convingerea că o eventuală adoptare, cu structura și conținutul în varianta propusă, este prematură²⁶.

La acel moment, când Parlamentul încă nu a votase acest proiect de lege, ne-am pronunțat pentru amânarea

adoptării CC, propunând implicarea activă a tuturor factorilor decizionali în vederea continuării și reevaluării eforturilor comune privind elaborarea și adoptarea legii contravenționale. În acest context, am propus ca proiectul CC să fie supus unor dezbateri publice, cu scopul ca persoanele interesate să aibă posibilitatea să-l examineze și, respectiv, să-și expună opinia. Concomitent, am optat împotriva avizului pozitiv asupra proiectului CC dat de Curtea Supremă de Justiție.

Obiecțiile și sugestiile privind propriul punct de vedere asupra viitorului Cod contravențional au fost relevate și argumentate într-un set de publicații de specialitate²⁷, precum și în dezbaterile din cadrul grupului de lucru constituit prin Hotărârea Comisiei juridice pentru numiri și imunități CJ/6 nr.362 din 09.11.2005.

Din cauza divergențelor cu privire la concepția, structura și conținutul proiectului Codului contravențional apărute în cadrul lucrărilor pentru pregătirea proiectului propriu-zis în lectura a doua și cea finală, am elaborat și am propus un anti-proiect al Codului contravențional, inspirat din materialul judicios utilizat în urma analizei doctrinei, legislației și jurisprudenței în materia contravențională.

Acest anti-proiect se bazează pe principiile care au stat la baza proiectului CC adoptat în prima lectură la 22 iulie 1999²⁸, elaborat de grupul de lucru constituit prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.784-VIII din 19.03.1996²⁹, și s-a dezvoltat în baza proiectului CC elaborat de al doilea grup de lucru constituit prin Hotărârea Comisiei juridice pentru numiri și imunități nr.17/153 din 06.06.2001 în legătură cu finalizarea lucrărilor de elaborare (în redacție nouă) a proiectului Codului contravențional.³⁰

Anti-proiectul Codului contravențional a fost elaborat în urma unor studii și documentări științifice, a unei practici bogate și variate, tezele prealabile reflectând o concepție nouă și originală în materie de contravenții. La stabilirea tezelor prealabile și, îndeosebi, la analiza și rezolvarea diverselor aspecte juridice generate de dispoziții controversate încă în vigoare, un rol preponderent, dacă nu chiar esențial, l-au avut Hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului, Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova, precum și datele, informațiile și comentariile furnizate de doctrină și dreptul comparat.

Anti-proiectul CC a fost distribuit membrilor grupului de lucru, supus dezbaterilor în publicațiile de specialitate și, ulterior, prezentat în Parlament. Am încercat să-l publicăm în „Revista Națională de Drept” și/sau în „Legea și Viața” dar, din cauza lipsei de spațiu, n-am realizat această intenție.

Călăuziți de postulatul că rostul investigațiilor practico-științifice în domeniul Dreptului rezidă în promovarea ideilor, principiilor și conceptelor elaborate, în limita spațiului oferit, au văzut lumina tiparului aproximativ 70 de lucrări cu abordarea problematicii juridice referitoare la tematica dreptului contravențional. Relevând și expunând considerentele asupra activității privind elaborarea și adoptarea noii legi contravenționale, am așteptat cu de-

osebit interes opiniile, sugestiile și propunerile în vederea inițierii unui schimb de idei și argumente, ce ar contribui la identificarea unor întemeiate propuneri de *lege ferenda*, a căror elaborare și, eventual, legiferare urma să aфирme, pe bază de concept nou și progresist, viabilitatea și eficacitatea Codului Contravențional al Republicii Moldova.

Încurajările venite de la diferiți specialiști, inclusiv de la o bună parte dintre judecători, mi-au întărit convingerea, fără a avea pretenția la o formulă ideală sau perfectă a actului normativ preconizat, lucru aproape imposibil de realizat, că concepția, conținutul și structura pentru care optăm în anti-proiectul CC se constituie într-o formulă viabilă, utilă, eficientă și, sperăm, de perspectivă.

În calitatea mea de autor, nu consider varianta de față a anti-proiectului Codului contravențional decât ca pe un punct de reper, de inițiere a discuțiilor și, după caz, a dezbaterilor asupra problematicii juridice cu privire la legea contravențională. Suntem conștienți că lucrul efectuat pe parcursul a circa 10 ani este susceptibil dezvoltării și perfecționării.

Am pledat și continuăm să susținem activitățile practico-științifice în vederea elaborării unei legi contravenționale care să posede o structură logică bazată pe o legătură organică între instituțiile de bază ale dreptului contravențional (legea contravențională, răspunderea contravențională, sancțiunea contravențională, sistemul părții speciale, procedura contravențională) și un conținut autonom ce ar cuprinde principiile fundamentale ferme, noțiuni doctrinare riguroase și reglementări normative clare, astfel încât Codul contravențional, urmând să se constituie în ierarhia actelor legislative ca un instrument normativ modern, stabil și eficient întru dezvoltarea, promovarea și consolidarea Dreptului contravențional în sistemul de drept al Republicii Moldova.

Pe această linie de gândire considerăm ca activitatea privind elaborarea și adoptarea Codului contravențional trebuie să continue, fiind reevaluate și reconsiderate elementele actuale în baza unei concepții noi și progresiste, printr-o fuziune a tezelor teoretice fundamentale ale dreptului contravențional cu practica judiciară privind soluționarea cauzelor contravenționale.

Pledând pentru un instrument legislativ calitativ nou, operativ și de maximă eficiență, considerăm că cerința primordială rezidă în reabilitarea principiilor practico-științifice ale dreptului contravențional privind abordarea și instituirea unui statut autonom cu privire la legea contravențională, contravenție, răspundere contravențională, sancțiune contravențională, procedură contravențională etc. Potrivit opiniei respective, continuarea procesului legislativ cu privire la Codul contravențional presupune întrunirea a trei componente: elaborarea procedurilor și normelor juridice, pe baza practicii autorităților competente să examineze cauzele contravenționale, în special a instanțelor judecătorești; cercetarea acestor procedee și norme de către știința dreptului contravențional, în vederea definirii și

clasificării conceptelor și instituțiilor și, în stadiul final, încorporarea normelor în codul propriu-zis prin crearea unui sistem simetric și cuprinzător, în măsură să ofere soluții optime tuturor cazurilor reale și imaginare.

Prin urmare, se impune un nou ciclu de reevaluare, perfecționare și elaborare a cadrului legislativ existent în domeniul contravențional, în cadrul căruia jurisprudenței îi revine un rol de maximă importanță, pornind de la faptul că pe tot parcursul activității, instanțele judecătorești au contribuit nu numai la aplicarea dreptului, ci și la elaborarea lui, îndeplinind, într-o împletire organică, atât o funcție de realizare a normelor juridice, cât și o funcție creatoare.

Întrucât legea contravențională în vigoare nu oferă în deplină măsură soluții pentru reglementarea juridică a noilor relații existente în societate și, concomitent, nu este încă sistematizată în baza unor principii, instituții și reglementări proprii, instanțele de judecată sunt chemate să contribuie substanțial la crearea cadrului legislativ în domeniul contravențional, capabil să răspundă rigorilor și exigențelor timpului.

Jurisprudența, în actul de justiție, întemeiază soluțiile, interpretând și aplicând normele juridice din textele dreptului intern conectate direct la normele convențiilor internaționale, furnizând, astfel, material valoros legiuitorului în vederea elaborării și adoptării legii care se impune.

Interpretarea legii contravenționale este definită ca fiind acea operațiune logică ce se efectuează pentru aplicarea în conformitate cu voința legiuitorului a normelor juridice contravenționale.³¹ Interpretarea normelor juridice reprezintă un moment important al aplicării dreptului la care organul de aplicare recurge pentru a stabili înțelesul adevărat și deplin al normei juridice.³²

Importanța interpretării corecte a normelor contravenționale este justificată de faptul că în procesul aplicării acestor norme, instanța de judecată trebuie să clarifice cu toată precizia textul normei respective, să stabilească compatibilitatea acesteia în raport cu o anumită situație de fapt (de o speță ce se deduce în fața sa). Organul de aplicare (interpretul) este obligat să constate sensul normei de drept, să verifice cu ce înțeles utilizează cuvintele legiuitorului, dacă acesta a gândit ori s-a exprimat concret sau abstract, dacă a făcut enumerări limitative ori s-a menținut în limitele unei reglementări-cadru etc.³³

Iată de ce, trebuie eliminat la maximum din cuprinsul CC situațiile în care sunt utilizate cuvinte cu mai multe accepțiuni sau un cuvânt cu mai multe sensuri, exprimări necorespunzătoare, deoarece există lipsa unei terminologii clare, precise și specifice dreptului contravențional, iar vocabularul este inadecvat, fapt care pot genera încadrarea cauzei în mai multe norme etc.

Normele contravenționale au o mare aplicabilitate, pentru că contravențiile sunt, cu certitudine, printre cele mai frecvente tipuri de fapte ilicite. Potrivit statisticii, dintre cauzele aflate pe rolul judecătorilor, ponderea cauzelor contravenționale este cea mai mare, comparativ cu cauzele penale ori civile.

Conform Informației privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2008³⁴, în perioada respectivă, instanțele de judecată au examinat în total 245420 cauze și materiale, dintre care au fost judecate 96335 cauze contravenționale în privința a 98253 persoane (1484 cauze au rămas neexamineate la 1 ianuarie 2009).

De aceea optăm pentru o lege contravențională coerentă, clară și lipsită de ambiguități și de contradicții, cu scopul de a-i permite judecătorului urmărirea unui raționament de care s-a condus legiuitorul la adoptarea legii și, respectiv, să-i creeze condiții favorabile pentru interpretarea și aplicarea corectă și unitară a acestei legi.

De calitatea legii depinde în mare măsură calitatea justiției exercitate de către instanța de judecată și, în consecință, – calitatea hotărârii judecătorești, deoarece concluziile și soluțiile adoptate în urma examinării cauzei contravenționale se bazează, în primul rând, pe legea contravențională.

Exceptând faptul că jurisprudența nu constituie un izvor de drept, importanța ei este de netăgăduit, deoarece judecătorii, la interpretarea și aplicarea legii, sunt independenți și se supun numai legii. Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești (art.114 din Constituție). Prin urmare, regula care se degajă din hotărârile judecătorești este, la fel de obligatorie ca și legea, fiindcă, în ultimă instanță, ea își trage puterea din lege³⁵. A se vedea pct. 12 din Avizul nr.11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) privind calitatea hotărârilor judecătorești³⁵ expediat Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei în care este relevantă ideea în favoarea unei legături strânse între lege și hotărârea judecătorească, în sensul că una depinde de alta sub aspectul calitativ: „CCJE consideră de asemenea că este de dorit ca Parlametele naționale să evalueze și să controleze impactul legilor existente și în curs de elaborare privind sistemul judiciar și să introducă dispoziții tranzitorii și procedurale adecvate, pentru a se asigura că judecătorii sunt în măsură să le aplice prin hotărâri judecătorești de calitate. Legiuitorul trebuie să acționeze în așa fel încât legislația să fie clară și simplă de folosit și să fie conformă cu prevederile Convenției. Pentru a facilita interpretarea, lucrările pregătitoare asupra legilor trebuie să fie accesibile folosind un limbaj inteligibil. Orice proiect de lege privind administrarea justiției și legile procedurale ar trebui să facă obiectul unui aviz al Consiliului Justiției sau al unui organ echivalent mai înainte ca Parlamentul să delibereze”.

În concluzie, ne pronunțăm ca activitatea privind elaborarea și adoptarea CC să fie continuată și, în acest sens, considerăm că se impune constituirea unui grup de lucru compus din persoane competente și responsabile ce ar evalua și ar verifica impactul legii în vigoare asupra activității autorităților competente ce interpretează și aplică legea respectivă. Acest grup de lucru urmează să efectueze analiza legislației și practicilor cotidiene, examinând mai multe subiecte relevante stringente, cum ar fi: utilitatea criteriilor existente de măsurare a performanțelor justiției în materia contravențională, cum influențează politica

legislativă a statului asupra activității autorităților competente să examineze cauzele contravenționale; atitudinea societății civile față de legea contravențională, nivelul de frică și de victimizare a populației și reformele care se impun pentru a racorda sistemul de justiție contravențională din Republica Moldova la standardele internaționale de drepturi ale persoanei.

În asemenea mod, pledăm pentru legături permanente de lucru între specialiști competenți, pe de o parte, și legiuitor, pe de altă parte, colaborarea fiind capabilă să se încununete cu soluții legislative utile și eficiente pentru jurisprudență în materia contravențională.

Importanța activității judiciare în procesul elaborării și aplicării legii contravenționale decurge din faptul că noțiunile, categoriile, principiile și instituțiile juridice ale

acestui act normativ urmează a fi create și evaluate sub influența nemijlocită a jurisprudenței. La rândul lor, aceste valori ale gândirii și practicii judiciare urmează să fie supuse unor cercetări aprofundate de către știința dreptului contravențional, pentru ca, în final, să fie integrate într-un sistem simetric, prin operațiunea elaborării propunerilor de *lege ferenda*.

Manifestând speranța și dorința ca ideile și gândurile noastre să suscite interesul public, în primul rând, al factorilor de decizie, precum și al juriștilor, în special magistrați, am fi onorați dacă criticile, sugestiile și propunerile constructive pe marginea problematicii juridice abordate ar contribui la crearea unui curent sănătos de opinii cu privire la elaborarea și aplicarea CC.

Referințe:

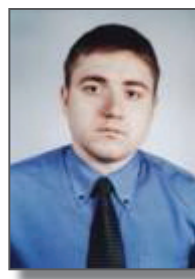
1. Monitorul Oficial, 2009, nr.3-6, art.15;
2. a se citi în continuare CC;
3. Monitorul Oficial, 2009, nr.3-6, art.14;
4. Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S.Moldovenesci, 1985, nr.3, art.47;
5. Programul de activitate pentru realizarea prevederilor Constituției și ale Concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.219-XIII din 22.09.1994;
6. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, M.O., 1994, nr.1, alin.3, art.1;
7. Sergiu Furdui, în coautorat, Administrarea eficientă a justiției, Chișinău 2006, pag. 104
8. Ambroise Colin, H. Capitant, Cours elementaire de droit civil fraicais, - Paris: Dalloz, 1927, pag. 1
9. Adoptarea Codului contravențional – activitate importantă pe calea realizării Constituției și concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Analele științifice pag.57-67; Opinie privind concepția Codului contravențional al Republicii Moldova, Legea și viața, martie 2007, pag.11-13
10. Opinie privind concepția Codului Contravențional al Republicii Moldova, „Dreptul”, 23.02.2007, pag. 6.
11. Codul de executare a Republicii Moldova, adoptat la 24 decembrie 2004, prin Legea nr.443-XV, M.O. 2005, nr.34-35, art.112
12. Sergiu Furdui, Procedura în cazuri cu privire la contravențiile administrative, Chișinău 2000, pag. 9
13. Галаган И.А. Административная ответственность, Воронеж 1976, стр.112;
14. Iorgovan A. Drept administrativ, Tratat elementar, vol. III, București, 1993, pag. 199
15. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Institutul Român pentru Drepturile Omului, tiparul R.A. „Monitorul Oficial”, 1996, pag. 281;
16. Streteanu Fl. Drept penal, Partea mică generală, ed. Rosseti, București 2003, pag. 23;
17. Dongoroz V., Drept penal, București, 1939; Orlov M., Ce este contravenția? Legea și viața, 1998, nr.4;
18. Victor Guțuleac, Tratat de drept contravențional, Chișinău 2009, pag.23;
19. Sergiu Furdui, Dreptul Contravențional, Chișinău 2005, pag. 26;
20. Gh. Nistoreanu, V.Dobrinioiu, Al. Boroi, ș.a. Dreptul penal. Partea specială. București: Europa, 1999, pag. 13;
21. Cauza Lutz contra R.Federative a Germaniei din 25.08.1987; cauza Assenov și alții contra Bulgariei din 28.10.1998;
22. Hotărârea nr.21 a Curții Constituționale a Republicii Moldova din 23.06.1997, cu privire la interpretarea art.114 din Constituția Republicii Moldova, M.O. nr.45/24 din 10.07.1997 ;
23. Hotărârea nr.26 a Curții Constituționale din 23.10.2007, pentru controlul constituționalității unor prevederi ale art.298, art.300 și art.313 din Codul de procedură penală, introduse prin Legea nr.264-XVI din 28 iulie 2006 “Pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova, M.O. nr.175-177/23 din 09.11.2007 ;
24. Hotărârea Comisiei juridice pentru numiri și imunități CJ-6 nr.362 din 09.11.2005 care a elaborat proiectul C.C. adoptat în lectura a doua și cea finală;
25. Legea privind actele legislative nr.780-XV din 27.12.2001, M.O. nr.36-38/210 din 14.03.2002;
26. Opinie cu privire la proiectul Codului contravențional adoptat în lectura a doua, THEMIS, Buletin Informativ, nr.2- 2008, pag. 7;
27. Spre Codul contravențional „Revista Națională de Drept”, Chișinău 2003, Nr.4, pag. 7-9; Codul contravențional – sarcină inclusă în programul de activitate pentru realizarea prevederilor Constituției și ale Concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, Materialele Conferinței internaționale științifico-teoretice din 22-23 septembrie 2004 (mun. Bălți) Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova la etapa actuală, Chișinău 2004, pag.423-427 ; Cu privire la proiectul Codului Contravențional al Republicii Moldova, Revista „Legea și viața”, Chișinău, martie, 2005, pag.5-9; Probleme actuale ale legislației Republicii Moldova cu privire la contravenții în contextul procesului integraționist European, Conferința internațională științifico-practică „Probleme actuale ale legislației naționale în contextul procesului integraționist european”, Chișinău, 15.12.2007 (pag.273-279); Cu privire la concepția Codului contravențional al Republicii Moldova, Revista Institutului Național al Justiției 2008, pag. 96-99;
28. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.532-XIV din 22 iulie 1999 (M.O. nr.38/372 din 03.08.1999);
29. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.784-XIII din 19 martie 1996 (M.O. nr.26-27/282 din 02.05.1996);
30. Hotărârea Comisiei juridice pentru numiri și imunități nr.17/153 din 06.06.2001;
31. Mihai Adrian Hotca, Drept contravențional, Partea generală, București, 2003, pag. 53;
32. Gheorghe Avornic, Teoria Generală a Dreptului, Chișinău, 2004, pag.417;

33. Nicolae Popa, Teoria Generală a Dreptului, București, 1992, pag. 171-173
 34. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.3, 2009, pag. 22;
 35. Georges Ripert. Les forces creatrices du droit.-Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 1955, paj.384.
 36. Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova nr.10, 2009 p. 5;
 37. Notă: Pe parcursul activității profesionale, participând sistematic cu comunicări la conferințe științifice internaționale, colocvii simpozioane, am elaborat și editat circa 75 de publicații practico-științifice, consacrate problemelor de drept, preponderent în domeniul contravențiilor, inclusiv o monografie „Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative” –anul 2000, un manual didactico-științific „Dreptul contravențional” – anul 2005, o programă analitică la disciplina academică „Dreptul contravențional” codul „FO”- anul 2005, în coautorat, lucrarea „ Administrarea eficientă a justiției” – anul 2006, Curriculumurile la disciplina de instruire „Administrarea cauzelor contravenționale”, „ Metodologia întocmirii actelor procesuale contravenționale ” în cadrul Institutului Național al Justiției din Republica Moldova-anul 2007, în coautorat – Suportul de curs „ Administrarea cauzelor contravenționale”, cartea 8, INJ și Suportul de curs „Metodologia întocmirii actelor procedurale contravenționale”, cartea 9, INJ.
 Semnificația și valoarea aplicativă a tezelor elaborate, rezidă în faptul că pentru prima dată, în literatura de specialitate autohtonă, s-a efectuat un studiu pluriaspectual al cercetării reglementărilor și problemelor teoretice privitoare la materia contravențiilor. În urma investigației efectuate, s-au formulat concluzii: în plan doctrinar – fundamentarea concepției pentru constituirea unei noi ramuri a dreptului – Dreptul contravențional; în plan normativ - elaborarea anteproiectului Codului contravențional și în plan practic – analiza unui număr impunător de spețe din practica judecătorească cu propunerea soluțiilor, care pot fi utilizate la examinarea cauzelor contravenționale prin ideile și raționamentele ce le cuprind.

● EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI PENALE A REPUBLICII MOLDOVA CU PRIVIRE LA PRACTICAREA ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR



Tudor ANDRONIC,
avocat



Veaceslav SPALATU,
avocat

Penal legislation of Republic of Moldova has been affected by important step-by-step accomplishments and modifications, which are by the way related to the country’s historical events. So considering this, a full analysis of Moldavian criminal law is possible just by means of deep history studies.

Introducerea în legislația penală națională a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător ca modalitate a unui pericol social de atentare asupra bunei funcționari a economiei se datorează, în primul rând, trecerii Republicii Moldova la relațiile economice de piață. Încă la începutul anilor `90 ai sec.XX a început să fie pusă baza sistemului de antreprenoriat, care și-a găsit reflectare în actele juridice normative corespunzătoare.

Legislația penală a Republicii Moldova până la etapa de astăzi a suferit mari schimbări, completări, fapt strâns legat de evenimentele istorice produse. Astfel, efectuarea unui studiu juridic coordonat asupra legislației penale din țara noastră este posibilă doar prin prisma unei analize istorice.

Despre anumite schimbări contradictorii și în același timp evoluționiste ale legislației penale autohtone se poate vorbi începând cu sf.sec.XIX – înc.sec.XX, când Principatul

Moldovei a fost alipit la Rusia țaristă, prin urmare, fiind transformat într-o gubernie agrară – furnizor de materie primă pentru economia imperială. În urma acestor evenimente, legislația națională a fost lichidată iar întreaga legislație a Rusiei țariste printre care și cea penală s-a extins și asupra teritoriului Basarabiei, deoarece Rusia țaristă în acea perioadă era pionier în aplicarea normelor juridice ce țin de infracțiunile economice, fapt ce se deosebea în mod substanțial de practica țărilor europene, în care legislația penală la acel moment, încă nu conținea infracțiunile economice, iar în capitolele cu privire la infracțiunile patrimoniale erau formulate doar unele norme juridice aparte, care abia mai târziu au fost interpretate ca fiind din sfera infracțiunilor economice.

Dacă ne referim la etapa ce ține de sf.sec.XIX – înc. sec.XX, menționăm faptul că, în Basarabia, au funcționat trei acte normative juridico-penale ale Rusiei țariste: Pra-

vila cu privire la pedepsele penale și corecție din 1845; Pravila cu privire la pedepse din 1864 și Codul penal din 1903.[3, 23]

În Basarabia, ca și în întreaga Rusie țaristă, economia naturală a fost înlocuită cu economia capitalistă. În același timp, majoritatea tipurilor de activități economice, indiferent de forma de constituire, se supuneau unor condiții speciale de apariție și menținere pe piață, aflându-se într-o mai mică sau mai mare dependență de o autorizație prealabilă care era eliberată de către organele competente precum și de respectarea diferitelor formalități.[4, 19]

În corespundere cu prevederile art.1347 din Pravila cu privire la pedepsele penale și corecție din 1845,[1, 32], se admitea atragerea persoanei la răspunderea penală pentru instituirea unei uzine, fabrici sau manufacturi chiar dacă aceasta deținea un certificat corespunzător de înregistrare, însă fără autorizarea corespunzătoare a conducerii locale. Astfel, în orașele întregii gubernii, toate județele sau diferite regiuni pentru a înființa uzini, fabricir sau manufacturi se solicita autorizarea conducerii (art.35 din Statutul cu privire la activitatea industrială). Mai mult ca atât, în orașe, târguri, sate, orice activitate comercială sau industrială care prevedea achitarea unor taxe stabilite nu putea fi desfășurată fără existența unei autorizări corespunzătoare: în orașe – fără autorizarea conducerii locale sau a instituțiilor specializate; iar în sate – fără autorizarea conducerii sătești (art.103 din Regulamentul cu privire la taxe).

Problema stabilirii răspunderii penale pentru încălcarea ordinii de desfășurare a activității de întreprinzător nu poate fi soluționată fără a ține cont de examinarea tuturor problemelor de ordin general în desfășurarea acestor activități. Taxa de stat urma să fie încasată pentru obținerea certificatelor cu drept de fabricație și a unor bilete care permiteau doar în localuri specializate desfășurarea activităților comerciale sau industriale. Asemenea certificate, precum și biletele necesare pentru stabilirea localurilor corespunzătoare se eliberau cu legitimarea dreptului la asemenea activități. În funcție de tipul certificatului (ex. pentru negustori – 1 secție, iar pentru meșteșugari – 2

secții) persoanelor, care le-au obținut, li se acorda dreptul de a deține de la 3 la 10 unități economice, cu obținerea obligatorie a biletelor corespunzătoare. Conform prevederilor art.113 din Regulamentul cu privire la taxe, era stabilită răspunderea pentru desfășurarea activității comerciale sau meșteșugărești în lipsa certificatului sau a biletului corespunzător, prezența cărora era obligatorie prin lege. În cazul în care persoanele ce nu prelungeau, conform procedurii legale, certificatele și biletele pentru desfășurarea activității comerciale sau meșteșugărești, cei din urmă erau lipsiți de dreptul de a mai desfășura asemenea activități (art.29 din Regulamentul cu privire la taxe). De asemenea, urmau să fie sancționați:[3, 25]

- 1) cei care transmiteau certificatul și biletul pe care-l dețineau unor terțe persoane pentru desfășurarea activității comerciale sau meșteșugărești (art.115);
- 2) cei care deschideau centre comerciale sau industriale în lipsa unui bilet corespunzător sau care aveau câte un bilet pentru fiecare încăpere, câștigul cărora depășea cu mult limitele prevăzute de lege (art.117);
- 3) cei care produceau diferite mărfuri și produse ce nu corespundeau certificatelor și biletelor de emisie, care nu erau într-o anumită ordine stabilită (ex. realizarea angro a mărfurilor și produselor sale, dar nu la un preț de desfacere) sau care produceau diferite mărfuri și produse într-o altă localitate decât cea cu destinație (art.116).

Ținând cont de prevederile articolelor enumerate, putem afirma faptul că au fost întruchipate toate formele practicării ilegale a activității de întreprinzător existente la etapa dată. Cu toate acestea, cauzele cu privire la asemenea încălcări urmau să fie examinate în ordine administrativă (art.125 Regulamentul cu privire la taxe).

Un interes deosebit pentru cercetarea noastră științifică îl reprezintă art.1169 din Pravila cu privire la pedepsele penale și corecție. Răspunderea penală a celor vinovați era legată nu atât de încălcarea prevederilor legale care le interzicea acestora desfășurarea activității comerciale, cât de durata acțiunii acesteia în timp, în urma căreia urma sa fie acumulate unele cantități de mărfuri și capital.

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

LUNGU Vasile,
doctor în drept, conferențiar
universitar, decan al Facultății de
drept de la Institutul Relații
Internaționale din Moldova,
Chișinău

Este o lucrare absolut necesară, dar, mai ales, utilă pentru practicieni, studenți, pentru oamenii de știință etc. Este un rezultat bun și vizibil al colectivului Centrului de Drept al Avocaților și, în special, al colectivului de autori, fiecare dintre ei fiind un nume notoriu în mediul juridic din acest teritoriu.

În ceea ce mă privește, le-am recomandat studenților Facultății de drept a IRIM această lucrare pentru utilizare.

Deocamdată, sunt la etapa lecturării, cu satisfacție, a acestui minunat opus care trebuie să fie cartea de masă a fiecărui specialist în drept. Vă promit să revin și să Vă spun cum m-a ajutat pe mine, personal, acest Comentariu.

Normele juridico-penale examinate se refereau exclusiv la activitatea de întreprinzător realizată de către persoanele fizice în particular. În același timp, se stabilea răspunderea penală și pentru înființarea unor societăți comerciale sau a unor companii fără acordul organelor abilitate sau fără respectarea altor prevederi legale (art.1197). Astfel, se observă că în această normă erau prevăzute asemenea forme de practicare ilegală a activității de întreprinzător, cum ar fi desfășurarea activității de întreprinzător de către persoanele juridice care nu erau înregistrate de organele abilitate de stat sau care încălcau prevederile procedurii de înregistrare.

Putea fi considerată drept practicare ilegală a activității de întreprinzător, fără obținerea de licență de la organele autorizate:

- 1) înființarea unei farmacii fără permisiune (art.881);
- 2) deschiderea unui magazin de cărți, a unei prăvălii sau a unei săli de lectură fără permisiune (art.1017);
- 3) deschiderea unei bănci private fără acordul organelor autorizate (art.1152), precum și multe alte fapte prejudiciabile.

Pravila cu privire la pedepsele penale și corecție din 1845 s-a evidențiat prin faptul că prevalau normele juridico-penale care prevedeau răspunderea penală pentru practicarea unor genuri de activități de întreprinzător interzise de legislație. Este vorba de acele tipuri de activități, desfășurarea cărora în orice situație era interzisă de către lege tuturor persoanelor. De exemplu, prepararea în farmacii și eliberarea din acestea a diferitor tipuri de preparate medicale interzise sau secrete (art.893); păstrarea, comercializarea și răspândirea cărților interzise (prohibite) (art.1019); instituirea unor instituții private care, spre deosebire de oficiile poștale care expediau scrisori, se ocupau de expedierea banilor și a bunurilor, obiectelor ce aveau o greutate mică (art.1114).

În 1864 a fost adoptată Pravila cu privire la pedepse, aplicabilă de către judecătorii publici. În competența acestora intrau atribuții care prevedeau examinarea faptelor legate de încălcarea prevederilor statutelor organizațiilor de stat, de îndeplinirea obligațiilor stabilite, încălcarea Regulamentului cu privire la comerț și industrie. Mai mult ca atât, acest act juridic prevedea norme juridico-penale legate de încălcarea ordinii de desfășurare a activității economice.

La 22 martie 1903, a fost adoptat primul Cod penal al Rusiei țariste care avea drept scop înlocuirea celor două pravile anterioare. În articolele acestui cod și-au găsit o largă reflectare multe norme ce prevedeau interdicții juridico-penale în desfășurarea unor activități comerciale sau industriale (art.335 Cod penal din 1903).

Pentru recunoașterea caracterului infracțional al acestor fapte, era necesar ca acțiunile de comerț sau meșteșugărit să fi fost desfășurate de către acele persoane care, conform legii, nu aveau acest drept. La categoria dată se refereau persoanele care, conform prevederilor legale, în orice situație, nu erau în stare să dețină dreptul la asemenea activități și persoanele care aveau dreptul la comerț și

meșteșugărit doar în urma obținerii unei autorizări legale. De asemenea, în mod analogic, se pedepseau acele fapte ale persoanelor, acțiunile cărora erau îndreptate nemijlocit spre ocuparea cu comerțul și meșteșugul în afara acelor localități în care acestea din urmă erau în drept să o facă, sau producerea acelor bunuri comerciale și industriale care erau interzise prin lege. Pe lângă aceste încălcări, în urmărirea penală, se examinau acele acțiuni care prevedeau darea unor depoziții false cu privire la faptul că persoanele se declarau în drept de a desfășura anumite activități comerciale sau industriale, însă, în realitate, ele făceau parte din lista acelor persoane cărora, conform legii, le erau interzise asemenea activități, precum și tănuirea acelor motive care împiedica obținerea autorizației corespunzătoare (art.335 alin.2).

În urma revoluției ruse din 1917 și a declanșării procesului de destrămarea Imperiului Rus, basarabeanii și-au revendicat dreptul lor legitim la autodeterminare. Prin urmare, la 27 martie 1918, Sfatul Țării al Republicii Democratice Moldovenești a decis unirea întregii Basarabii, cuprinsă în hotarele dintre Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră, cu România. Astfel, după 1 decembrie 1918, pe teritoriul Basarabiei s-a extins toată legislația României, inclusiv cea economică, drept exemplu poate servi Codul comercial român din 1887, care a fost extins pe teritoriul Basarabiei prin Decretul-lege nr.1731 din 4 mai 1919 și care a funcționat până în 1944.

În ajunul celui de-al doilea război mondial, la 23 august 1939, între Germania și URSS a fost încheiat Pactul Ribbentrop-Molotov, care prefigura prin prevederile protocolului adițional secret împărțiri teritoriale din centrul și estul Europei, prin urmare, la 2 august 1940, Basarabia a fost alipită la URSS. Instaurarea puterii sovietice în Basarabia a schimbat în mod esențial condițiile social-economice și politice, fapt ce nu putea să nu se reflecte și asupra legislației. Astfel, antreprenoriatul era interzis încă din primii ani ai instaurării puterii sovietice, fiindcă nu se înscria în doctrina politică și ideologică a acesteia. Ca urmare, au fost emise decretele „Cu privire la confiscarea capitalului pe acțiuni”; „Cu privire la naționalizarea întreprinderilor industriale”; „Cu privire la naționalizarea comerțului extern”; „Cu privire la naționalizarea întreprinderilor producătoare de țesuturi, tutun și ceramică”. [3, 32]

Bazându-se pe noua politică economică din acea perioadă, în economie a crescut activitatea de producere planificată, funcțiile și instrumentele unei economii de piață și-au pierdut importanța, fapt care i-a configurat economiei un caracter centralizat. Elementul de baza al conducerii unei economii centralizate l-a reprezentat planificarea, iar economia de piață a fost înlocuită treptat cu un sistem administrativ de comandă.

O altă etapă în evoluția legislației penale a fost adoptarea în 1961 a Codului penal al RSSM. În raportul „Cu privire la baza legislației penale a URSS și a republicilor unionale” era menționat că, drept cerință majoră a umanismului socialist îl reprezintă ocrotirea cu siguranță a

relațiilor sociale cu caracter socialist.[8, 488] Astfel, prima sarcină a legislației penale era îndreptată spre ocrotirea acestor relații.

Nu este surprinzător faptul că în Codul penal din 1961 al RSSM au lipsit normele juridice care ar fi putut să prevadă răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător. Se nega însăși posibilitatea desfășurării activității de întreprinzător. Unica alternativă a sistemului economic socialist o constituia existența în mod individual a unor mici gospodării țărănești, activitatea cărora se baza doar pe munca proprie, excluzând astfel folosirea muncitorilor angajați. Activitatea acestor gospodării era îndreptată nemijlocit asupra producerii tuturor bunurilor și mărfurilor necesare întregii societăți. Totuși, Codul penal din 1961 al RSSM, a prevăzut un cerc larg de fapte care puteau fi calificate drept infracțiuni economice. Aproape orice activitate ce purta un caracter individual și urmărea obținerea unui venit, urma să fie examinată ca infracțiune, fiind calificată ca o activitate individuală de întreprinzător, comerț prin intermediari, practicare a unor îndeletniciri interzise.

În același timp, era stabilită răspunderea penală pentru practicarea unor activități ilegale, față de care erau reglementate interdicții speciale. Lista activităților interzise țăranilor și meșteșugarilor necooperati era prevăzută în Hotărârea Sovietului de Miniștri al URSS din 30 iunie 1949 „Cu privire la stabilirea regulilor de înregistrare a unor tipuri de țărani și meșteșugari necooperati”. [5, 64]

De asemenea, urmează a fi examinate normele ce stabileau răspunderea penală pentru speculă și practicarea individuală a activității de întreprinzător sau a comerțului prin intermediari.

Prin *practicare individuală a activității de întreprinzător* se subînțelegea, acea activitate ce era legată de folosirea muncii năimite, precum și a celei îndreptate spre obținerea unor venituri ilicite. Remarcabil este faptul că răspunderea penală se stabilea pentru desfășurarea unor asemenea activități sub acoperire de stat, cooperative sau a altor forme obștești. Practicarea individuală a activității de întreprinzător era privită ca o activitate desfășurată de o organizație și o conducere a întreprinderilor individuale ce nu purtau un caracter socialist. Prin utilizarea acestor forme obștești, practicarea individuală a activității de întreprinzător apărea ca o activitate economică legală a organizațiilor socialiste.

Comerțul prin intermediari, din punctul de vedere al naturii sale sociale, era omogen cu activitatea individuală de întreprinzător. [2, 23]

Drept comerț prin intermediari se recunoștea orice activitate intermediară prin operațiuni comerciale (cumpărare, vânzare sau schimb), desfășurată sub formă de îndeletnicire pentru o anumită remunerare sau în scop de profit.

Conform explicațiilor Plenului Judecătoriei Supreme a fostei URSS, cele mai tipice forme de activități criminale, în care se manifesta comerțul prin intermediari, erau: dobândirea sau comercializarea producției sub acoper-

rirea unui contract de mandat, încheiat între o organizație socialistă cu o persoană individuală; căutarea unui cumpărător pentru vânzător și a cumpărătorului pentru vânzător; cumpărarea de mărfuri pentru alte persoane sau organizații; arendarea încăperilor pentru comerț; influențarea cetățenilor în cumpărarea de mărfuri fără ridicarea bonurilor de casă și a tichetelor; schimbul de apartamente prin intermediari. Astfel, se menținea opinia că acțiunile unui comerciant intermediar nu purtau un caracter social util și reprezentau o formă de îmbogățire ilicită prin obținerea de remunerări. [6, 26]

Politica dusă de către stat în ceea ce privește lupta cu venitul ilegal, de asemenea și-a găsit reflectare în Codul penal din 1961 al RSSM, și anume în art.161 care prevedea lupta cu specula. Prin *speculă* se înțelegea cumpărarea și apoi revinderea mărfurilor cu scop de profit. Pericolul social al acestei infracțiuni consta în faptul că această faptă prejudiciabilă atenta asupra bunei funcționări a comerțului sovietic și în mod substanțial leza interesele materiale ale populației sovietice.

Datorită reformelor social-economice și politice produse în URSS în a doua jumătate a anilor '80 ai sec. XX, a început schimbarea întregului sistem de infracțiuni economice. Încă în perioada funcționării Codului penal din 1961 al RSSM a fost decriminalizată o parte din fapte, interzicerea cărora împiedica buna funcționare a activității de întreprinzător și a altor activități economice. Vom aduce drept exemplu acel fapt că, odată cu începerea politicii de restructurare în URSS, la 15 noiembrie 1986, a fost adoptată Legea „Cu privire la activitatea individuală de muncă”, în corespundere cu care tuturor cetățenilor li se acorda posibilitatea de a se ocupa în mod individual cu activitatea de întreprinzător. Însă această lege intra în contradicție cu normele penale enumerate. Totuși, trebuie menționat faptul că asemenea contradicții erau evidente și inevitabile în situația în care au avut loc schimbări radicale în evoluția social-economică a societății.

Puțin mai târziu, la cotitura anilor '90 ai sec.XX, a început să se destrame URSS, iar fostele republici unionale, printre care și RSSM, s-au desprins de imperiul sovietic, declarându-și independența și suveranitatea. În procesul destrămării URSS, au apărut coliziuni între legislația unională și cea republicană, precum și în domeniul pe care îl cercetăm. Aceste ciocniri, spre deosebire de acțiunile și deciziile politice, nu purtau un caracter dramatic. Cu toate acestea, apăreau diferite confuzii și neclarități referitoare la supremația actelor normative. De exemplu, la 31 octombrie 1990, a fost adoptată Legea URSS „Cu privire la înăsprirea răspunderii pentru speculă, activitatea comercială ilicită și abuzul în comerț”. [7, 953] Textul acestei legi nu a fost introdus de către Sovietul Suprem al RSSM în Codul penal, dar, paralel, producea efecte pe întregul teritoriu al URSS. S-a creat o situație în care, concomitent acționau, în mod formal, atât legile unionale, cât și cele naționale care reglementau în mod diferit relațiile sociale ce țineau de răspunderea pentru speculă, activitatea comercială ilicită și abuzul în comerț.

Astfel, dacă, în corespundere cu prevederile art.161 CP din 1961 al RSSM, prin speculă se înțelegea cumpărarea iar apoi revinderea mărfurilor în scop de profit, indiferent de faptul unde urmau să fie procurate mărfurile, mai apoi, conform prevederilor Legii URSS din 31 octombrie 1990, infracțiunea de speculă putea fi imputată doar atunci când cumpărarea de mărfuri se înfăptuia în comerțul efectuat de către întreprinderi și organizații, contradicții de care au profitat mulți speculanți.

După adoptarea Codului penal din 1961 al RSSM, în Capitolul VI, a fost introdus art.164 – *practicarea ilegală a activității de întreprinzător*, care prevedea răspunderea penală, dacă aceste fapte au fost săvârșite după aplicarea unei sancțiuni administrative pentru aceeași încălcare. Astfel, putem afirma că predomina jurisdicția dreptului administrativ.

Drept condiție de bază pentru tragere la răspundere penală, conform alin.(1) art.164 CP din 1961 al RM, era practicarea ilegală a activității de întreprinzător, dacă această faptă era săvârșită după aplicarea unei sancțiuni administrative pentru aceeași încălcare. Ceva mai târziu, acest alineat a fost modificat prin Legea nr.261-XIV din 24.12.98, conform căreia răspunderea penală survine indiferent de aplicarea anterioară a sancțiunii administrative.

După adoptarea, la 23 iunie 1990, a Declarației despre Suveranitatea Republicii Moldova și apoi, la 27 august 1991, – a Declarației despre Independența Republicii Moldova, a început istoria statului nostru, istoria unui stat independent și suveran, anume atunci în republică a început procesul legislator independent, în baza căruia au fost adoptate un șir de acte normative, care au avut menirea să reinstaureze relațiile economice de piață. Actele normative adoptate, în majoritatea lor, au început să reglementeze insuficient noile relații, dar însuși faptul adoptării lor a insuflat optimism.

În urma evenimentelor social-economice produse pe parcursul anilor '90 ai sec.XX a fost adoptat un alt Cod penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 în vigoare până în prezent. Spre deosebire de art.164 CP al RM din 1961, noul CP a inclus unele modificări a alin.(1) art.241 persoana poate fi trasă la răspundere penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător, dacă această faptă prejudiciabilă este soldată cu obținerea unui profit în proporții mari. Ulterior, prin Legea Republicii Moldova nr.277-XVI din 18.12.2008, în vigoare de la 24.05.2009, art.241 din CP a fost modificat. Ca urmare, această normă juridico-penală a suferit mari schimbări: au fost excluse unele circumstanțe agravante prevăzute de lit.a, d) și e) din alin.(2), pedeapsa cu amenda

a fost mărită atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice, pedeapsa cu închisoarea a fost exclusă, iar răspunderea penală survine pentru aceeași acțiune prevăzută în alin.(1) doar dacă este săvârșită: de două sau mai multe persoane, cu folosirea situației de serviciu și cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari.

Astfel, considerăm că modificările realizate sunt actuale, deoarece legiuitorul a redirecționat treptat gravitatea acestei fapte prejudiciabile prevăzute de legea penală, de la o formă mai aspră la o formă mai simplificată, prin urmare, punând un început al procesului de decriminalizare a acestei norme juridico-penale, fapt prevăzut și în legislația penală a multor țări europene.

Din cele expuse, datorită reformelor de după destrămarea URSS, conform Legii Republicii Moldova privind unele modificări în Codul penal nr.1145-XII din 04.08.1992, a fost exclus art.161 din CP al RM din 1961 care prevedea răspunderea penală pentru speculă, fapt ce se explica prin aceea că, în condițiile unei economii de piață, cumpărarea mărfurilor apoi revinzarea lor în scop de profit nu putea să fie sancționată în mod penal. Această opinie este susținută și astăzi de către mulți autori.

Drept bilanț al celor expuse, atragem atenția asupra faptului că practica juridică obținută pe parcursul istoriei în ceea ce privește lupta cu infracțiunile din sfera economică a urmat să fie solicitată în noile împrejurări contemporane. Analiza legislației penale de până la 1918, precum și a legislației din perioada regimului sovietic, ne permite să înțelegem și să intrăm în esența normelor juridice penale care au ocrotit principiile și ordinea desfășurării activității economice, în corespundere cu care urma să se realizeze. Folosind practica istorico-juridică în domeniul ocrotirii antreprenoriatului, putem elucida cu mult mai clar sensul legislației penale contemporane cu referire la domeniul de cercetare și pentru a stabili direcțiile de perfecționare.

Analiza sub aspect istoric a legislației penale ne permite să evidențiem împrejurările care l-au determinat pe legislator să stabilească măsurile de răspundere penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător, contribuind astfel la formularea unor practici adecvate, iar existența unei bune baze legislative nu înseamnă însă și soluționarea tuturor problemelor economice ce țin de activitatea de întreprinzător, ba dimpotrivă, aceste probleme persistă. În principiu, datorită unei retrospective istorice putem trage concluzia că activitatea de întreprinzător desfășurată în limitele regulilor stabilite, reprezintă o valoare social-economică importantă.

Referințe:

1. Клепицкий ИА Система хозяйственных преступлений Изд Статут Москва 2005 ст32 572
2. А.В. Галахова, Уголовная ответственность за хозяйственные преступления. Юридическая литература. Москва, 1989, ст.23.
3. Лубешко В.Н. Незаконное предпринимательство как вид преступного посягательства против установленного порядка экономической деятельности. Уголовно-правовые и криминологические аспекты. Автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Ростов, 2004, pag.23
4. Яроцкий В. Предприятие. Энциклопедический словарь. Под ред. К.К. Арсеньева и С.О. Петрушевского. Т-25. СПб, 1999, ст.19.
5. Постановление Совета Министров СССР «О частичном изменении Правил регистрации некооперированных кустарей и ремесленников» от 22.04. 1958 // СП СССР. № 7, 1958, ст.64.;
6. Бюллетень Верховного Суда СССР. № 6, 1970, ст.30; № 1, 1973, ст.26.
7. Ведомости СНД СССР и ВС СССР № 45 1990 pag.953.
8. Заседания Верховного Совета СССР пятого созыва. Вторая сессия. Стенографический отчет. 1959. ст.488.

● PROTOCOLUL NR. 14 LA CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI VA INTRA ÎN VIGOARE

Radu CHIRIȚĂ,
*lector universitar, Facultatea de Drept
a Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca*

Rusia a ratificat prevederile Protocolului nr.14, care schimbă radical procedura de judecare a plângerilor în fața CEDO. Protocolul va intra în vigoare la 1 aprilie 2010.

Principalele modificări aduse procedurii:

În ciuda unor propuneri mai radicale și a unei necesități în acest sens, Protocolul nr. 14 nu modifică radical sistemul instituit prin Convenție, dorind să ofere Curții mijloacele procedurale și flexibilitatea necesară pentru a trata plângerile în durate de timp acceptabile și permițându-i, în același timp, să se concentreze asupra cazurilor mai importante. Pentru a atinge acest obiective, amendamentele sunt aduse în trei domenii importante: întărirea capacității de filtrare a Curții, ținând cont de numărul imens de plângeri cu care este sesizată; introducerea unui nou criteriu de admisibilitate care să elimine cauzele lipsite de importanță; măsurile privind plângerile repetitive. Împreună, aceste elemente de reformă vizează reducerea tipului consacrat de către Curte plângerilor inadmisibile și a celor repetitive, creând posibilitatea de tratare cu celeritate și atenție a plângerilor ce ridică probleme importante.

A. Modificările privind întărirea capacității de filtrare a plângerilor

Una din cele mai importante amendamente aduse Convenției este instituirea formațiunii jurisdicționale a **judecătorului unic**, alături de comitete, Camere și de Marea Cameră. Judecătorul unic va completa mecanismul de filtrare a recursurilor individuale supuse Curții, în scopul degrevării comitetelor de petițiile ce apar evident inadmisibile. Acest judecător unic va permite filtrarea mai rapidă a plângerilor absolut nejustificate, pentru a nu mai fi nevoie de convocarea a trei judecători care să se pronunțe asupra inadmisibilității unei plângeri aberante, juridic vorbind.

Judecătorul unic va avea puterea să declare o plângere inadmisibilă atunci când inadmisibilitatea acesteia este absolut evidentă, în caz contrar urmând să sesizeze un comitet de trei judecători pentru a pronunța decizia privind admisibilitatea ori inadmisibilitatea plângerii. Cred că intervenția judecătorului unic va putea să apară în mai multe situații, frecvente în practică Curții:

a) introducerea unor plângeri aberante, care nu nicio legătură cu sistemul Convenției. Nu de puține ori, Curtea este sesizată de persoane care cer modificări

ale unor înregistrări de carte funciară sau se plâng de faptul că un vecin ascultă muzică prea tare. Este cel puțin energofag ca astfel de plângeri să fie respinse prin judecata a trei judecători ai Curții;

b) plângerile abuzive, astfel cum sunt înțelese în jurisprudența Curții la care am făcut referire în comentariul art. 35;

c) existența unei practici constante a Curții privind inadmisibilitatea unor plângeri. Spre exemplu, Curtea consideră constant ca inadmisibile plângeri privind durata procedurii, atunci când sistemul intern cunoaște o cale de recurs neexercitată;

d) plângerile care sunt, în mod evident, tardive;

e) plângerile care ies, în mod absolut evident, din domeniul de incidență al textelor Convenției.

B. Introducerea unei noi condiții de admisibilitate

O a doua modificare extrem de importantă costă în introducerea unei noi cauze de inadmisibilitate a petițiilor individuale. Astfel, o plângere va putea fi respinsă dacă se apreciază că reclamantul nu a suferit un **prejudiciu important**, cu excepția cazului în care respectul drepturilor omului garantate de Convenție impune o examinare pe fond a cauzei și cu condiția de a nu respinge pentru acest motiv nicio cauză care nu a fost examinată în mod corespunzător de un tribunal intern. Măsura are ca scop degrevarea Curții de plângerile fondate, dar în cazul cărora prejudiciul produs era absolut insignifiant, permițând concentrarea resurselor limitate din punct de vedere logistic către cazurile mai importante, în care pronunțarea unei soluții rapide este vitală. Judecarea unor astfel de plângeri este nejustificată pentru că blochează judecarea rapidă a plângerilor care privesc situații de o gravitate ridicată și în care o decizie prea mult întârziată riscă să fie inutilă.

La acest moment, este imposibil de spus în mod exact și concret care sunt situațiile în care astfel de plângeri vor fi declarate inadmisibile, presupunând că prevederile protocolului vor intra în vigoare. În opinia mea, introducerea acestui criteriu a fost influențată de jurisprudența de origine britanică care aplică frecvent principiul *de minimis non curat praetor* pentru a evita să se pronunțe asupra unor litigii care au obiect derizoriu. În consecință, una dintre sursele care trebuie avute în vedere pentru a stabili modul de incidență al acestui criteriu este jurisprudența britanică

și americană în materie care au stabilit niște criterii de estimare a importanței litigiului.

Înainte de a le prezenta, trebuie însă subliniat că, într-o anumită formă și în anumite domenii, **Curtea a aplicat și anterior acest criteriu de admisibilitate a plângerilor**. Amintesc aici că, pentru a discuta despre o violare a art. 3, este necesar ca tratamentul aplicat să aibă o minimă gravitate, că art. 5 nu se aplică la privările de libertate de durată a câtorva minute, că art. 6 nu este violat dacă, în ciuda unor mici incidente procedurale, echitabilitatea generală nu a suferit grav, că art. 8-11 implică, în examinarea proporționalității, gravitatea sancțiunii impuse etc. Rezultă astfel că acest nou criteriu trebuie privit altfel decât în acest sens, altfel el nu ar mai fi avut rost. Dacă oricum, în multe domenii, Curtea respingea plângerile ce vizau aspecte minore, înseamnă că acest nou criteriu trebuie să vizeze altfel de criterii decât cele utilizate până acum, altfel ar fi lipsit de orice efect util.

Având în vedere jurisprudența anglo-americană, imensă din punct de vedere cantitativ și calitativ, cred că trebuie avute în vedere următoarele **criterii** pentru a determina importanța unui prejudiciu produs unei persoane:

- **valoarea materială** a prejudiciului produs, subliniind însă că în multe domenii valoarea prejudiciului material produs este irelevantă. De exemplu, rechiziționarea de către stat a unui creion, în valoare de 1 euro, poate fi considerată o violare a dreptului de proprietate care nu a produs însă un prejudiciu important persoanei în cauză. Din acest punct de vedere, probabil că un bun indicator ar fi jurisprudența consacrată art. 41 din Convenție.

- **Ratio legis**, adică verificarea intenției autorilor Convenției și a rațiunii pentru care un anumit drept a fost instituit. De exemplu, când se invocă violarea art. 13 ar fi mai greu de susținut că nu există niciun prejudiciu important, câtă vreme rațiunea instituirii acestui text nu a fost aceea de a obliga statele să admită anumite acțiuni, ci doar de a

permite unei persoane să se plângă de încălcarea drepturilor sale. În același timp, pare absolut evident că, ținând cont de *ratio legis*, există domenii precum protejarea dreptului la viață, interdicția torturii etc. în care nu se pune problema unui prejudiciu minim produs reclamantului.

- **Aspecte sociale**, fiind necesară verificarea consecințelor în plan general ale actului acuzat, indiferent de prejudiciul minim produs asupra persoanei în cauză. Dacă, spre exemplu, statul decide să ia din toate conturile persoanelor fizice câte 1 leu, este greu de spus că actul este lipsit de importanță, chiar dacă privit din perspectiva unei singure persoane acesta poate fi calificat ca fiind lipsit de importanță.

- **Gradul de culpabilitate al statului**, fiind cert că atunci când există rea-credință vădită din partea statului situația creată este mai gravă decât atunci când actul statului este bazat pe anumite justificări.

După părerea mea, criteriul aspectelor sociale ori publice, împreună cu cel de al rațiunii textului, reprezintă cheia întregii probleme. Curtea joacă, vrând-nevrând, de multe ori rolul unei instanțe cvasi-constituționale, pronunțându-se de multe ori cu privire la compatibilitatea cu Convenția a unui întreg sistem legislativ sau a unei legi, privită de multe ori în abstract. O privire asupra jurisprudenței relative la art. 8 poate justifica această opinie. În aceste condiții, ea trebuie să iasă din sfera restrânsă a problemei unui individ care o sesizează și să arunce o privire generală asupra problemei pentru a decide dacă merită sau nu să se pronunțe asupra plângerii introduse. Altfel, există riscul ca, respingând pe bandă rulantă plângeri aparent insignifiante, dar care vizează probleme generalizate într-un anumit context, Curtea să adâncească insecuritatea juridică a persoanelor din statele membre, ceea ce contravine obiectivelor sale astfel cum au fost de atâtea ori enunțate.

De aceea, cred că această excepție de la inadmisibilitatea plângerilor trebuie **interpretată în sens larg** de către



POSTOLACHE
Vitalie,
avocat

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

Este un proiect al CDA foarte binevenit. Lucrarea este un valoros ghid în materie penală, elaborat de specialiști recunoscuți în dreptul penal. Va prinde bine tuturor actorilor implicați în procesul efectuării justiției, ținând cont că altă alternativă mai bună nu există.

Totuși remarcăm și unele părți slabe ale lucrării date – multe articole din Codul penal sunt comentate superficial, calitatea comentariilor lasă mult de dorit. În plus, la unele articole fie lipsește în general trimiterea la practica judiciară penală și la practica CEDO, fie e foarte puțină (1-3 spețe) sau e folosită practică veche, anterioară adoptării Codului penal din 12.06.2003, deși există și practica penală mai recentă și alte spețe ale CEDO ce ar fi putut fi sistematizate.

De asemenea, nu la toate articolele comentate este prevăzută separat o lista sistematizată de acte normative care ar avea importanță pentru stabilirea componenței de infrațiune, precum și lista de cărți sau articole din reviste în care se pot găsi detalii despre subiectul dat, pentru a ușura ulterior munca cititorilor și a practicienilor în aplicarea Codului penal.

În eventualitatea unei noi ediții, autorii ar trebui să țină cont de aceste momente și să le înlăture.

Curte, pentru că, așa cum am mai spus și mai sus, sunt de părere că succesul său se datorează în principal faptului că nu s-a aplecat doar asupra problemelor grave, ci și a celor care păreau banale și lipsite de o importanță semnificativă. Pe post de exemplu, amintesc că afacerea Ozturk, în care Curtea a stabilit criteriile de aplicabilitatea a art. 6 în materie penală, vizează o banală și insignifiantă amendă de circulație, că afacerea Anghel care a dat peste cap sistemul român de răspundere contravențională vizează, de asemenea, o amendă de 30 de euro etc.

Tocmai de aceea, textul art. 12 din Protocolul nr. 14 nu împiedică judecarea oricărei plângeri în cazul căreia reclamantul nu a suferit un prejudiciu important. Astfel, potrivit viitorului text al art. 35, Curtea va judeca totuși și acele plângeri în care, în ciuda banalității lor aparente, se ridică **probleme importante privind aplicarea și interpretarea Convenției**, ceea ce va permite Curții să își continue rolul de principal instrument în lupta contra tentației exercitării arbitrare a puterii statelor.

O a doua excepție de la inadmisibilitate apare atunci când **instanțele interne ale statului nu au examinat situația reclamantului în mod corespunzător**. Soluția este firească, în condițiile în care jurisprudența Curții este constantă în a considera că, dată fiind competența sa subsidiară, aparține în primul rând statului sarcina de a rezolva la nivel intern problemele apărute, prin activitatea organelor și instituțiilor sale. Or, în condițiile unei omisiuni de a analiza o situație potențial contrară prevederilor Convenției, ar fi inadmisibil ca, dincolo de banalitatea situației și a prejudiciului minor ce s-a produs, problema ridicată de către reclamant să nu fie examinată corespunzător nici de către instanțele naționale, nici de către cele internaționale.

C. Măsuri privind plângerile repetitive

În fine, ultima amendare importantă a prevederilor Convenției implică **modificarea competențelor Comitetelor Curții și introducerea conceptului de «jurisprudență stabilă a Curții»**. Astfel, Comitetele vor avea competența de a declara inadmisibilă sau radia de pe rol o plângere individuală, dacă o astfel de decizie poate fi luată fără o examinare complementară sau de a declara admisibilă și adopta o hotărâre pe fond atunci când chestiunea referitoare la interpretarea sau aplicarea Convenției care este la originea cauzei face obiectul unei jurisprudențe stabilite a Curții. Prin această modificare se urmărește fluidizarea activității jurisdicționale a Curții, dându-se în competența comitetelor soluționarea acelor cauze ce fac parte dintr-un contencios repetitiv și care constituiau aproximativ 60% din totalul plângerilor declarate admisibile. În acest mod se vizează, alături de soluția accelerării respingerii plângerilor inadmisibile, obținerea unei soluții rapide și pentru acele ipoteze în care soluția admiterii plângerii este certă, așa cum se întâmplă atunci când există o jurisprudență stabilă a Curții.

Cu alte cuvinte, s-a considerat, în mod just, că este inutilă concentrarea forțelor a șapte judecători dintr-una

din camerele Curții pentru a admite o plângere ce ridică o problemă ce a mai fost soluționată de zeci de ori anterior. De asemenea, în aceste situații, este absolut inutil ca reclamantii să aștepte declararea admisibilă a plângerii și apoi admiterea sa, în condițiile în care există o jurisprudență stabilă a Curții în sensul admiterii unor plângeri asemănătoare. Nu îmi este însă foarte clar ce se înțelege prin «**jurisprudență stabilă**». Este evident că atunci când Curtea a pronunțat o hotărâre pilot, în baza art. 46, se poate vorbi despre o astfel de jurisprudență, însă aștept cu interes să văd dacă instanța europeană va considera o hotărâre pilot ca fiind jurisprudență stabilă și pentru alte state decât cele contra cărora s-a pronunțat hotărârea pilot și care au un sistem juridic intern asemănător.

În opinia mea, esențial pentru creșterea eficacității sistemului instituit prin Convenție odată cu această modificare este includerea în noțiunea de „jurisprudență stabilă” nu doar a hotărârilor pilot, pronunțate în baza art. 46 din Convenție, ci și a jurisprudenței stabile sau constate a Curții în domenii în care nu s-a pronunțat vre-o hotărâre pilot. Este cert că dacă, spre exemplu, hotărârea Străin c. România a fost urmată de alte zeci identice, orice plângere care are la bază o stare de fapt identică va fi soluționată în mod identic. În consecință, cred că, în aplicarea noilor reguli, o astfel de ipoteză va intra în competența comitetului de trei judecători ai Curții. Rămâne însă de determinat răspunsul la trei întrebări, la care răspunsul este dificil de anticipat.

Prima din ele este aceea de a ști de la a căta hotărâre de condamnare încolo se poate vorbi despre o plângere repetitivă. A doua întrebare este de ști ce înseamnă exact jurisprudență repetitivă, în condițiile în care, în multe domenii, starea de fapt cu care este sesizată Curtea nu este absolut identică. Mă gândesc aici la plângerile ce vizează durata excesivă a procedurii ori plângerile ce vizează violarea dreptului de acces la justiție din cauza unei valori excesive a taxei de timbru. În fine, ultima problemă este aceea de a ști dacă, atunci când nu există decât o singură hotărâre de condamnare, însă aceasta este exprimată în termeni deosebit de fermi, care nu par să mai admită posibilitatea de a reveni asupra soluției, se poate sau nu vorbi despre o jurisprudență stabilă. Mă gândesc aici la principii expuse cu forță de Curte, precum cele din hotărârea Nachova c. Bulgaria. Istoria a dovedit că astfel de hotărâri de forță ale Curții sunt întotdeauna urmate în jurisprudența viitoare, însă este greu de stabilit că o singură hotărâre constituie o jurisprudență stabilă.

În consecință, după părerea mea, această modificare poate juca un rol destul de important în accelerarea procedurilor în fața Curții și în tratarea mai eficace a plângerilor introduse în fața sa, însă efectele exacte ale sale rămân a fi determinate în funcție de interpretarea jurisprudențială care va fi oferită noțiunii de jurisprudență stabilă.

D. Alte modificări

Pe lângă amendamentele esențiale pe care le-am tratat mai sus, s-a profitat de adoptarea acestui Protocol pentru

a regla și alte aspecte mai puțin importante din punct de vedere al eficacității sistemului. Acestea vizează:

- **creșterea duratei mandatului judecătorilor** Curții de la 6 la 9 ani și instituirea interdicției reeligibilității judecătorilor. Cred că măsura vine să asigure, pe de o parte, un grad de profesionalism mai ridicat al judecătorilor Curții și, pe de altă parte, să crească independența și imparțialitatea acestora, în sensul Recomandării nr. 1649 din 2004 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;

- **modificarea procedurii de numire a judecătorilor ad-hoc**, care vor fi numiți de Președintele Curții de pe o listă de rezervă furnizată de fiecare stat-parte. Este o măsură de accelerare a judecării unor cauze, în care este necesară numirea unor judecători ad-hoc, pentru a nu se pierde prea mult timp cu numirea acestor judecători;

- **instituirea posibilității Comisarului pentru drepturile omului de a prezenta observații scrise și de a lua parte la audierile Camerelor și ale Marii Camere;**

- **modificarea procedurii de anchetă și a celei de soluționare a cauzei pe cale amiabilă.** În acest sens, Curtea va putea proceda la o anchetă și se va putea pune la dispoziția părților în vederea soluționării pe cale amiabilă a litigiului în orice moment al procedurii, și nu doar după decizia de admisibilitate;

- **instituirea competenței Comitetului de Miniștri de a supraveghea executarea termenilor reglementării amiabile a unei cauze**, așa cum figurează aceștia în decizia Curții, corectându-se astfel o omisiune regretabilă în textul Convenției. Până la acest moment, Comitetul de Miniștri

avea ca și competență verificarea doar a executării hotărârilor de condamnare, lipsind posibilitatea de a supraveghea și de a obliga statul să își execute obligațiile pe care acesta și le-a asumat cu ocazia unei înțelegeri amiabile;

- **consolidarea competenței Comitetului de Miniștri de a supraveghea executarea hotărârilor Curții.** Astfel, atunci când Comitetul de Miniștri va considera că executarea unei hotărâri definitive a Curții este împiedicată de o dificultate de interpretare a acesteia, Comitetul poate decide, cu o majoritate de 2/3, sesizarea Curții cu o cerere de interpretare a hotărârii. Mai mult, atunci când constată că un stat refuză să se conformeze unei hotărâri, Comitetul Miniștrilor va putea sesiza Curtea cu această problemă, după notificarea statului în cauză. Curtea va examina dacă, prin conduita sa, statul respectiv a încălcat dispozițiile Convenției privind caracterul obligatoriu al hotărârilor Curții, în măsură să antreneze răspunderea internațională a statului. Comitetul de Miniștri va examina, într-un asemenea caz, măsurile ce trebuie luate, în baza Statutului Consiliului Europei (aplicarea de eventuale sancțiuni, inclusiv sancțiuni pecuniare);

- se adaugă prevederea expresă conform căreia „**Uniunea Europeană poate adera la Convenție**”. Probabil că astfel s-a dorit încurajarea posibilității UE de a adera la prevederile Convenției și a indica astfel cu claritate rolul Curții de la Strasbourg de instanță supremă în materia drepturilor și libertăților fundamentale, chiar dacă și instanțele de la Luxemburg au astfel de competențe.



HRONICUL HOTĂRÂRILOR CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI PRONUNȚATE ÎMPOTRIVA REPUBLICII MOLDOVA

La 25 august 2009, CEDO a pronunțat decizia *Card Box Production SRL c. Moldovei* (cererea nr.38598/07).

În această cauză, reclamantul, compania Card Box Production SRL, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești din 15 ianuarie 2007, prin care Judecătoria Economică de circumscripție Chișinău a obligat compania „Vinuri-Ialoveni” să plătească companiei reclamante o datorie în sumă de MDL 167,000 (EUR 9,824), MDL 19,283 (EUR 1,134) pentru prejudiciul material și MDL 5,000 (EUR 294) pentru costuri de asistență juridică. Instanța a dispus

executarea imediată a hotărârii.

La 28 mai și 30 ianuarie 2007, compania reclamantă a solicitat oficiului de executare întreprinderea măsurilor necesare în vederea executării hotărârii, dar fără succes.

La o dată nespecificată, hotărârea a fost parțial executată. La 1 iunie 2009, companiei i-a fost achitat restul sumei datoriei, MDL 113,131.

În fața Curții, compania reclamantă a pretins violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil) și a art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție (protecția propri-

etății), pe motiv de neexecutare a hotărârii judecătorești din 15 ianuarie 2007 în favoarea sa.

La 5 iunie 2009, Guvernul a prezentat Curții un acord amiabil, prin care acesta s-a angajat să plătească companiei reclamante suma de EUR 6,010 cu titlu de compensații pentru dauna materială, EUR 1,000 pentru dauna morală, precum și EUR 1,400 pentru costuri și cheltuieli, în termen de 3 luni de la radierea cererii de către Curte în temeiul acordului amiabil. Acordul amiabil era semnat de către reprezentantul reclamantului și data din 4 iunie 2009.

Curtea a luat act de acordul la care au ajuns părțile, a notat că el a fost încheiat cu respectarea drepturilor omului garantate de Convenție și că nu găsește niciun motiv care ar justifica continuarea examinării cererii (art.37 §1 *in fine* Convenția), radiind-o de pe rolul său.

În fața Curții, compania reclamantă a fost reprezentată de către **Andrei CHIRIAC**, avocat din Strasbourg.

La 29 septembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a pronunțat hotărârea *Pânzari c. Moldovei* (cererea nr.27516/04). La 4 noiembrie 2008, Secțiunea a Patra a Curții a adoptat o hotărâre în cauza *Pânzari c. Moldovei* (cererea nr.27516/04), prin care a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției din cauza duratei excesiv de lungi a procedurilor în fața instanțelor judecătorești naționale, precum și violarea art.13 CEDO în conjuncție cu art.6 §1 al Convenției, pe motiv că reclamanta nu a dispus de niciun mijloc pentru a accelera procedurile sau de a obține compensații. Curtea a acordat reclamantei EUR 1,000 cu titlu de daune morale și EUR 745 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În urma unei cereri a reclamantei din 22 ianuarie 2009, colegiul de 5 judecători al Marii Camere a decis, la 6 aprilie 2009, ca cauza să fie reexaminată de o Secțiune a Curții în altă componență. Astfel, cererea a fost examinată de Secțiunea a Treia a Curții.

În cauza *Pânzari c. Moldovei*, reclamantei, Larisa PÂNZARI, care lucra la S.A. Floare-Carpet, la 29 noiembrie 1999, o comisie medicală i-a acordat gradul doi de invaliditate și i-a recomandat încetarea activității în cadrul fabricii de covoare din cauza condițiilor de muncă care îi afectau sănătatea. După ce reclamanta a prezentat certificatul întreprinderii angajatoare, la 30 decembrie 1999, ea a fost concediată pe motivul că nu mai era capabilă de a lucra pe motiv de sănătate.

Deoarece angajatorul a refuzat să modifice motivul concedierii în carnetul de muncă, la 7 februarie 2000, reclamanta a inițiat proceduri judiciare. La 11 februarie 2000, Judecătoria sectorului Botanica a lăsat cererea reclamantei fără examinare. La 10 mai 2000, Tribunalul Chișinău a casat această hotărâre și a dispus reexaminarea cauzei. În urma reexaminării, la 31 ianuarie 2001, Curtea de Apel a Republicii Moldova a casat hotărârile instanțelor inferioare și a dispus reexaminarea cauzei. După cea de-a doua reexaminare, la 4 februarie 2004, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul angajatorului depus la 7 no-

iembrie 2003 împotriva deciziei Curții de Apel Chișinău din 9 septembrie 2003 (care a fost primită prin poștă la 16 octombrie 2003), a casat hotărârile anterioare și a respins toate pretențiile reclamantei.

În fața Curții, reclamanta a pretins violarea art.1 al Convenției (obligația de a respecta drepturile omului), pe motiv că instanțele judecătorești naționale nu au respectat drepturile sale prin prisma Convenției; violarea art.6 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), în urma duratei excesive a procedurilor judecătorești, în urma examinării recursului angajatorului său depus în afara termenului de atac și în urma adoptării unei hotărâri incorecte de către instanțele judecătorești; violarea art.13 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) în conjuncție cu art.6 al Convenției; precum și violarea art.14 al Convenției (interzicerea discriminării) și a Protocolului nr.12 la Convenție, pe motiv de aplicare discriminatorie a legii în cauza sa.

Curtea a considerat că pretenția reclamantei în privința art.1 al Convenției este mai degrabă o generalizare a altor pretenții ale reclamantei și ea nu a examinat această pretenție separat.

Reclamanta s-a mai plâns de aplicarea incorectă a legii de către instanțele judecătorești naționale. Curtea a reiterat că art.6 §1 al Convenției garantează dreptul la un proces echitabil, dar nu stabilește reguli de admisibilitate a probelor sau de apreciere a lor, ceea ce este de competența instanțelor naționale. Curtea nu a găsit niciun motiv de a constata că hotărârile din această cauză au fost arbitrare. Astfel, această parte din cerere a fost respinsă ca fiind în mod vădit neîntemeiată, potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției.

Reclamanta a mai pretins că Curtea Supremă de Justiție a examinat recursul angajatorului său care a fost depus peste termen. Curtea a notat că, în timp ce vechiul CPC prevedea un termen de 15 zile pentru a depune o cerere de recurs, noul CPC care era în vigoare la momentul depunerii recursului de către angajatorul reclamantei, prevedea un termen limită de 2 luni. Recursul a fost depus la mai puțin de o lună și, prin urmare, în cadrul termenului limită. Astfel, această parte din cerere a fost respinsă ca fiind în mod vădit neîntemeiată, potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției.

Reclamanta a mai invocat aplicarea discriminatorie a legii în cauza sa. Curtea a considerat că această pretenție mai degrabă reiterează pretenția privind inechitatea procedurilor și a respins această pretenție ca fiind în mod vădit neîntemeiată, potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției din cauza duratei excesiv de lungi a procedurilor în fața instanțelor judecătorești naționale. Curtea a reiterat că durata rezonabilă a procedurilor trebuie să fie evaluată în lumina circumstanțelor cauzei și a următoarelor criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și a autorităților relevante și ceea ce era important pentru reclamant (a se vedea *Cravcenca c. Moldovei*, hotărâre din 15 ianuarie 2008, §44).

În ceea ce privește complexitatea cauzei, Curtea a notat că instanțele judecătorești nu au solicitat efectuarea exper-

tizei sau a altor modalități de probare care ar necesita mult timp. Probele administrate de către instanțe (documente și 2 declarații ale martorilor) au fost la dispoziția lor chiar de la început. Prin urmare, Curtea a concluzionat că durata procedurilor nu poate fi explicată prin complexitatea cauzei.

Referitor la comportamentul reclamantei, Curtea a menționat că Guvernul nu a prezentat probe care ar fi demonstrat că reclamanta a cerut repetat amânarea cauzei și chiar dacă aceasta într-adevăr a avut loc, faptul nu poate explica termenul de 4 ani de examinare a cauzei.

Privind comportamentul autorităților relevante, Curtea a notat că durata îndelungată a procedurilor s-a datorat și reexaminărilor cauzei. Deși cauza nu implică vreo complexitate specifică, reexaminarea a fost dispusă de către instanțele judecătorești de două ori. Chiar dacă Curtea nu analizează calitatea jurisprudenței naționale, ea consideră că, atât timp cât trimiterea la reexaminare se dispune în urma erorilor comise de către instanțele inferioare, repetarea unor astfel de ordine mai mult decât într-un set de proceduri relevă deficiențe serioase ale sistemului judiciar.

Referitor la ceea ce era important pentru reclamantă, Curtea a notat că procedurile vizau un subiect deosebit de important pentru reclamantă, și anume, angajarea sa. Legislatorul a confirmat importanța acestor proceduri pentru angajați, prevăzând-o expres în legislația privind examinarea urgentă și cu prioritate a litigiilor de muncă. Curtea consideră că instanțele naționale nu au dat dovadă de suficientă diligență, care este cerută atât de legislația națională, cât și de art.6 §1 al Convenției.

În lumina celor expuse, incluzând reexaminarea repetată a cauzei în lipsa oricărei complexități a cauzei, luând în considerație durata îndelungată a procedurilor în litigiul de muncă și având în vedere ceea ce era important pentru reclamantă, Curtea a conchis că cerința „termenului rezonabil” consfințită de art.6 §1 al Convenției nu a fost respectată în această cauză.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.13 al Convenției în conjuncție cu art.6 §1 al Convenției. Curtea a notat că, în pofida numeroaselor acțiuni întreprinse de autorități în vederea executării hotărârilor în favoarea reclamantei, aceasta nu a dispus de nici un mijloc pentru a accelera procedurile sau de a obține compensații.

Curtea a acordat reclamantei EUR 1,000 cu titlu de daune morale și EUR 745 cu titlu de costuri și cheltuieli.

Reclamanta a fost reprezentată la CEDO de către dl **T.Deli**, avocat din Chișinău.

La 6 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea *Deservire SRL c. Moldovei* (cererea nr.17328/04).

În cauza *Deservire SRL c. Moldovei*, compania reclamantă a fost creată în 1992, în urma divizării unei întreprinderi de stat și i-au fost alocate o parte din bunurile care aparțineau întreprinderii de stat. În decembrie 1993, autoritățile locale au pus sechestru pe bunurile companiei

reclamante în vederea recuperării proprietății de stat care se pretindea a fi deținută de către aceasta. Reclamantul a solicitat returnarea proprietății sale și a indicat că el a plătit pentru bunurile sale în 1992, iar în urma refuzului autorităților locale, el a inițiat proceduri judiciare. În cadrul examinării cauzei în instanțele de judecată naționale, de 3 ori a fost dispusă rejudecarea cauzei. Procedurile de judecată au finalizat la 23 martie 1998, când Judecătoria Economică a admis parțial pretențiile companiei reclamante. Hotărârea din 23 martie 1998 nu a fost contestată și a devenit irevocabilă.

În mai 1998, Procuratura Generală a înaintat un recurs în anulare a hotărârii din 23 martie 1998 și a solicitat Curții Supreme de Justiție să redeschidă procedurile. La 3 iunie 1998, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul în anulare. Procedurile s-au finisat cu decizia Curții Supreme de Justiție din 23 octombrie 2003, prin care toate pretențiile companiei reclamante au fost respinse ca nefondate.

La 28 martie 2008, Curtea de Apel Economică a decis să intențeze procesul de insolvență împotriva companiei reclamante pentru neplata datoriilor.

În fața Curții, compania reclamantă a invocat violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), pe motiv de durată excesivă a procedurilor și din cauza motivării insuficiente a deciziei Curții Supreme de Justiție din 23 octombrie 2003, a art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție (protecția proprietății), deoarece reclamantul și-a pierdut proprietatea sa în urma hotărârilor judecătorești naționale precum și a art.13 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv), pe motiv de lipsă a recursurilor efective privind durata excesivă a procedurilor de judecată.

Curtea a examinat pretențiile reclamantului în temeiul art.6 §1 al Convenției motivarea insuficientă a deciziei Curții Supreme de Justiție din 23 octombrie 2003 și în temeiul art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție și a conchis că nu dispune de materiale care ar permite să se ajungă la concluzia că există vreo aparență de violare a Convenției. Prin urmare, Curtea a considerat că această parte a cererii este în mod vădit neîntemeiată și inadmisibilă potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției. Curtea a notat că perioada totală a procedurilor a constituit circa 9 ani, însă perioada care a fost luată în considerație prin prisma *ratione temporis* a început la 12 septembrie 1997 și, prin urmare, a constituit 6 ani și 41 de zile. Curtea a notat că această cauză nu a fost foarte complexă și că compania reclamantă a fost responsabilă doar de un număr relativ mic de amânări. Unele tergiversări în examinarea cauzei dispuse de instanțele de judecată rămân a fi inexplicate. Mai mult ca atât, după ce cauza a fost soluționată printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, redeschiderea sa ar fi trebuit să fie operată mai degrabă pentru o determinare rapidă a unor chestiuni excepționale decât în vederea unei noi examinări de lungă durată. Prin urmare, Curtea a conchis că a existat încălcarea „termenului rezonabil” în această cauză.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.13 al Convenției combinat cu art.6 §1 al Convenției pe motiv

de lipsă a recursurilor efective privind durata excesivă a procedurilor de judecată. Curtea a respins argumentul Guvernului precum că art.192 CPC prevede expres că respectarea termenului rezonabil este verificată de instanța ierarhic superioară în procesul judecării cauzei. Curtea a notat că ea a respins deja argumente similare în hotărârea Boboc c. Moldovei (hotărâre din 4 noiembrie 2008, §41). Curtea a notat că compania reclamantă s-a plâns diferitor autorități, inclusiv Consiliului Superior al Magistraturii, și că o instanță de judecată a notat expres faptul duratei excesive a procedurilor, fără a accelera procedurile sau a acorda vreo compensație pentru aceasta.

Curtea a acordat reclamantului EUR 600 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 1,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **Vitalie NAGACEVSCHI**, avocat.

* * *

La 6 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea *Petru Roșca c. Moldovei* (cererea nr.2638/05).

În cauza *Petru Roșca c. Moldovei*, reclamantul a invocat violarea art.3 al Convenției (interzicerea torturii) pe motiv de folosire excesivă a forței pe durata arestării și din cauza condițiilor de detenție după ce a fost arestat; violarea art.5 al Convenției (dreptul la libertate și siguranță), pe motiv că detenția sa a fost ilegală, că nu a fost informat prompt despre motivele arestării sale; violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil) pe motiv că nu i-a fost permis să fie reprezentat de un avocat, deoarece nu au fost identificați și audiați 2 martori și din cauza lipsei timpului și a facilităților adecvate pentru a-și pregăti apărarea; precum și violarea art.10 al Convenției (dreptul la libertatea de exprimare) pe motiv că arestul său a fost provocat de critica lui față de partidul de guvernământ.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.3 și a art.6 §1 în coroborare cu art.6 §3 (c) și (d) al Convenției.

Curtea a acordat reclamantului EUR 2,500 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 1,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **Alexandru POSTICĂ**, membru al asociației obștești Promo-Lex.

* * *

La 6 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea *Godorozea c. Moldovei* (cererea nr.17023).

În cauza *Godorozea c. Moldovei*, reclamanta, Maria GUDURUZZEA, a invocat violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil) pe motiv că Curtea Supremă de Justiție a adoptat o hotărâre în absența sa.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției și a acordat reclamantei EUR 1,000 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 530 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamanta a fost reprezentată de către **Vitalie NAGACEVSCHI**, avocat.

La 13 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea *Business și Investiții Pentru Toți c. Moldovei* (cererea nr.39391/04).

În această cauză, Business și Investiții Pentru Toți (compania reclamantă), în noiembrie 2001, a inițiat proceduri judiciare împotriva unei companii I., pretinzând prejudicii cauzate în urma neonorării obligațiunii de către I., în baza unui contract încheiat cu circa un an înainte, de transmitere a unui spațiu pentru oficii. În februarie 2003, compania reclamantă a inițiat acțiuni separate împotriva lui I. și a unei companii de stat M., solicitând recunoașterea dreptului său de proprietate asupra spațiului pentru oficii, care între timp i-a fost transferat de facto în posesie și folosință de către I. În 2004, compania reclamantă a solicitat instanței de judecată să înceteze procesul inițiat împotriva lui I. și a continuat procesul privind recunoașterea drepturilor sale de proprietate împotriva celui de-al doilea pârât, M.

În același timp, compania de stat M. a inițiat o acțiune de judecată împotriva mai multor pârâți, printre care compania I. și întreprinderea de stat L., pretinzând că contractul care a fost încheiat în 1997 între L. și I. privind finisarea lucrărilor de construcție în clădire în schimbul acordării unui spațiu pentru oficii a afectat drepturile sale de proprietate asupra clădirii. Prima instanța a dat câștig de cauză companiei I., dar Curtea Supremă de Justiție a admis pretențiile lui M. la 8 iulie 2004.

Compania reclamantă a cerut revizuirea deciziei din 8 iulie 2004 pe motiv că ea nu a fost parte la acele proceduri, deși drepturile sale de proprietate au fost afectate. La 16 septembrie 2004, Curtea Supremă de Justiție a respins această cerere, notând că compania reclamantă nu era proprietarul clădirii și că I. a încheiat contractul cu compania reclamantă cu rea-credință și că compania reclamantă a încetat procesul în totalitate atunci când și-a retras pretențiile la 27 aprilie 2004.

În fața Curții, compania reclamantă a invocat violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), pe motiv de drepturile sale de proprietate au fost afectate prin adoptarea unor hotărâri judecătorești în cadrul unor proceduri la care compania reclamantă nu a fost parte, în acest fel privând-o de dreptul de a pleda poziția sa în fața instanțelor de judecată. Compania reclamantă a pretins că acțiunile de judecată pe care ea a inițiat-o împotriva unei companii și a unei instituții de stat nu a fost examinată de către instanțele de judecată și că instanțele de judecată au examinat altă acțiune care a afectat drepturile companiei reclamante, deși aceasta nu a fost parte la acele proceduri.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției.

Curtea a notat că părțile au păreri diferite în ceea ce privește faptul dacă compania reclamantă avea sau nu un drept de proprietate asupra unei părți a imobilului în litigiu. Curtea a considerat că nu este necesar de a determina aceasta, având în vedere următoarele circumstanțe.

Atunci când Curtea Supremă de Justiție a examinat cauza la 8 iulie 2004, 2 companii pretindeau a avea drept de proprietate asupra unei părți a clădirii. Una dintre acestea era M., reclamantul la nivel național, a cărei pretenții au fost respinse de către instanțele de judecată. Cealaltă era compania reclamantă care a obținut dreptul asupra unei părți din clădire de la I., companie care a câștigat în prima instanță. Contractul dintre compania reclamantă și I. era valabil la acel moment. În asemenea circumstanțe, pretențiile companiei reclamante nu puteau fi lăsate fără examinare.

Curtea a notat argumentul Guvernului precum că doar I., nu și compania reclamantă, avea dreptul de a participa la proces. Curtea a reiterat că, în principiu, noul proprietar poate pretinde în instanța de judecată toate drepturile pe care fostul proprietar le putea invoca (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Anghelescu v. Romania*, no. 29411/95, §§49 et seq. and §§66 et seq., 9 aprilie 2002; *Mihailescu v. Romania* (dec.), no. 32913/96, 22 iunie 2004; și *Moldovahidromaș v. Moldova* (dec.), no. 30475/03, 4 aprilie 2006). În această cauză, I. a transferat companiei reclamante drepturile sale asupra clădirii în litigiu, prin urmare, compania reclamantă avea dreptul de a interveni în orice proceduri în care se disputa dreptul de proprietate a lui I. la clădirea în litigiu.

În ceea ce privește renunțarea de către compania reclamantă la pretențiile sale în 2004, Curtea a constatat că aceasta a fost făcută doar în privința lui I., iar procedurile din februarie 2003 privind recunoașterea drepturilor de proprietate au fost inițiate nu doar împotriva lui I., dar și a lui M. Pretențiile împotriva lui M. nu au fost examinate de către instanțele naționale. În același timp, acceptând la 8 iulie 2004 pretențiile lui M. asupra clădirii în litigiu fără a implica compania reclamantă, Curtea Supremă de Justiție a judecat pretenția companiei reclamante privind dreptul de proprietate asupra unei părți din clădire. Prin urmare, Curtea a conchis că dreptul companiei reclamante de acces la instanța de judecată a fost încălcat.

Curtea a acordat companiei reclamante EUR 2,000 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 1,550 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, compania reclamantă a fost reprezentată de către dra **T.Eremciuc**, jurist din Chișinău.

La 20 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea **Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldovei** (cererea nr.41704/02). Reclamantii, Valeriu ROȘCA (V.R.) și Nicolae ROȘCA (N.R.), au fost arestați la 11 mai 2001, fiind suspectați de comiterea unei infracțiuni și, potrivit lor, nu le-au fost prezentate motivele la momentul arestării și au fost maltratați.

În fața Curții, reclamantii au pretins violarea art.3 al Convenției (interzicerea torturii), pe motiv că au fost torturați și din cauza termenului de examinare a plângerilor lor privind maltratarea, precum și din cauza condițiilor de detenție.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.3 al Convenției.

1. Maltratarea reclamanților și obligațiile autorităților prin prisma art.3 al Convenției

Curtea a notat că nu a fost disputat între părți că reclamanții au fost maltratați de către polițiști la 13 iunie 2001 în Comisariatul de Poliție Ialoveni. Reclamanții au fost supuși, printre altele, la *falaka*. Curtea a reamintit că aplicarea loviturilor pe tălpile unei persoane sau *falaka* este o practică care are loc mereu cu intenție și poate fi privită ca tortură (a se vedea *Corsacov v. Moldova*, cererea nr.18944/02, §65, 4 aprilie 2006, și *Levința v. Moldova*, cererea nr.17332/03, §71, 16 decembrie 2008). Prin urmare, a avut loc o violare a drepturilor reclamanților de a nu fi torturați, contrar prevederilor art.3 al Convenției. Având în vedere faptul că polițiștii responsabili de maltratare au fost, în cele din urmă, condamnați, Curtea a analizat dacă reclamanții mai pot să se pretindă victime ale violării art.3 al Convenției.

a) ancheta privind torturarea reclamanților

În ceea ce privește anchetarea plângerilor reclamanților privind maltratarea, Curtea a notat că autoritățile au aflat despre maltratarea reclamanților la 14 iunie 2001, când CPT le-a informat despre aceasta. Ca rezultat, la 15 iunie 2001, reclamanții au fost vizitați de către reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne și colonelul D.P. a raportat despre maltratare chiar în aceeași zi.

Curtea a notat că, în pofida tuturor acestor numeroase și consistente rapoarte care confirmau că reclamanții au fost maltratați, ei au fost duși la medic doar la 18 iunie 2001, într-a patra zi din momentul când autoritățile au aflat despre această situație. Acest termen a permis ca rănilor de pe corpul lor să se vindece parțial și a rezultat în constatarea medicului precum că pe corpurile lor erau doar răni ușoare.

Mai mult ca atât, chiar după ce expertiza medicală a confirmat că reclamanții au fost maltratați și în urma unei cereri din 21 iunie 2001 a ministrului Afacerilor Interne de a iniția o anchetă penală, ancheta a început doar peste o lună, abia la 21 iulie 2001.

În cele din urmă, Curtea a observat că constatările CPT, expertiza medicală și declarațiile martorilor au oferit o sursă abundentă de probe. Având în vedere aceste probe și după cum rezultă din hotărârile judecătorești, se pare că instanțele de judecată nu au avut de examinat un dosar foarte complicat în ceea ce privește atât circumstanțele de fapt, cât și încadrarea juridică. Aceasta se confirmă și prin aceea că organele de urmărire penală au finisat ancheta și au trimis dosarul în instanța de judecată până în noiembrie 2001.

Curtea a considerat că termenul în care reclamanții au fost duși la medic în vederea confirmării maltratării lor, precum și termenul în care a fost inițiată ancheta nu corespund cerinței de promptitudine a unei anchete penale în sensul art.3 al Convenției.

b) efectul de prevenire a interzicerii maltratării

Curtea a notat că în această cauză cei trei polițiști condamnați pentru maltratarea reclamanților au fost sancționați prin privațiune de libertate pe 3 ani și privarea

de dreptul de a fi angajat în organele de drept pe 2 ani. Termenul privațiunii de libertate era minimul prevăzut de lege. Instanțele de judecată nu s-au referit la circumstanțele agravante, iar polițiștii nu au manifestat nicio mustrare de conștiință, negând pe toată durata procesului comiterea torturii. Polițiștii nu au petrecut nicio zi în închisoare, deoarece executarea pedepsei a fost suspendată condiționat pe un termen de un an. Mai mult, ei nici măcar nu au fost suspendați din funcție pe perioada anchetei, contrar recomandărilor Protocolului de la Istanbul.

Curtea a subliniat că efectul de prevenire a legislației poate fi asigurat doar atunci când legislația este aplicată în orice situație în care circumstanțele o cer. În această cauză, CPT a constatat că, la 14 iunie 2001, 2 persoane (reclamantii) au fost supuse la *falaka*, ceea ce Curtea a considerat a fi tortură. În aceste circumstanțe, neintentarea procedurilor penale potrivit art.101/1 Cod penal (tortura), fără explicații de ce a fost aleasă altă infracțiune (abuz de putere), este insuficientă pentru a asigura efectul de prevenire a legislației adoptată în particular pentru soluționarea problemei maltratării. Curtea a mai atras atenția, în ceea ce privește poziția Ministerului Afacerilor Interne, la lipsa eforturilor de dezvoltare a metodelor moderne de investigație și termenul substanțial la adoptarea Codului de etică a polițiștilor.

c) concluzia privind obligația statului pârât în conexiune cu maltratarea reclamanților

Curtea a conchis că investigarea maltratării reclamanților nu a fost "promptă" în sensul art.3 al Convenției. De asemenea, procedurile împotriva celor trei polițiști, inclusiv indulgența pedepselor aplicate și nesancționarea lor potrivit prevederilor legale care se refereau exact la problema torturii, nu au asigurat un suficient efect descurajant în vederea prevenirii unor astfel de acte pe viitor.

În aceste circumstanțe, Curtea a concluzionat că reclamanții pot să se pretindă victime ale violării art.3 al Convenției. Astfel, obiecția preliminară a Guvernului a fost respinsă.

2. Condițiile de detenție

Curtea a notat că descrierea condițiilor de detenție de către reclamanți în mare parte corespunde cu constatările CPT privind penitenciarul nr.13 din Chișinău între 2001 și 2004 (a se vedea *Becciev v. Moldova*, cererea nr.9190/03, §§31 și 32, 4 octombrie 2005). Reclamanții au fost deținuți în acest penitenciar până la 3 martie 2004, aproximativ în aceleași condiții care au fost descrise în cauza *Becciev*. Mai mult ca atât, condițiile de detenție nu s-au ameliorat semnificativ chiar până în 2005 (a se vedea *Modârcă v. Moldova*, cererea nr.14437/05, §§37, 38 și 60-69, 10 mai 2007). Curtea nu a găsit niciun temei de a se abate de la această constatare în această cauză.

Curtea a acordat reclamanților câte EUR 15,000 cu titlu de prejudiciu moral și EUR 2,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamanții au fost reprezentați de către **Fadei NAGACEVSKI**, avocat din Chișinău.

La 27 octombrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) a pronunțat hotărârea *Matei și Tutunaru c. Moldovei* (cererea nr.19246/03).

În această cauză, reclamanții, Constantin MATEI și Elena TUTUNARU, împreună cu alte câteva persoane, au creat în 1987 o asociație de afaceri („asociația”), pe care au transformat-o în 1992 într-un SRL, păstrându-i denumirea de „Victoria”. Până la crearea SRL-ului, celelalte persoane s-au retras din asociație, fondatori ai SRL-ului rămânând reclamanții.

În urma unor proceduri judiciare inițiate de câțiva foști angajați ai asociației, care pretindeau că au fost membri ai asociației și cereau anularea transformării în SRL, la 10 septembrie 1998, Curtea de Apel a Republicii Moldova a pronunțat o hotărâre definitivă în acest caz, prin care a respins cererile foștilor angajați.

În urma recursului în anulare al Procurorului General, la 26 ianuarie 2000, Curtea Supremă de Justiție („CSJ”) a anulat hotărârea din 10 septembrie 1998 și a dispus rejudecarea cauzei. Procedurile s-au finisat cu decizia Curții de Apel a Republicii Moldova din 12 septembrie 2002, prin care a fost menținută hotărârea Judecătorei Buiucani din 27 noiembrie 2001, prin care transformarea asociației în SRL a fost recunoscută nulă, foștii angajați au fost recunoscuți membri ai asociației și a fost dispusă partajarea bunurilor asociației „Victoria”, situată la adresa str. Decebal 99, menționându-se că clădirea market-ului Victoria trebuie să rămână în proprietatea reclamanților.

La 21 februarie 2003, executorul judecătoresc a primit titlul executor pentru hotărârea din 27 noiembrie 2001 și a informat părțile că împărțirea bunurilor va avea loc la 26 februarie 2003. În urma unor dispute referitor la împărțirea bunurilor, la 18 noiembrie 2003, reclamanții s-au adresat la Judecătoria Buiucani pentru a fi explicat detaliat, cu referință la planul clădirii, care parte a clădirii trebuie să le fie atribuită. La 31 mai 2004, Judecătoria Buiucani a decis că hotărârea din 27 noiembrie 2001 urmează a fi executată după cum a fost formulat în hotărâre, „potrivit documentelor și a descrierii proprietății relevante după cum a fost înregistrată la autoritățile relevante”. Această hotărâre a fost menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din 18 noiembrie 2004.

La 3 august 2004, reclamanții au solicitat Organului Cadastral Teritorial („OCT”) înregistrarea dreptului lor de proprietate asupra clădirii Victoria situate în str. Decebal 99, în baza hotărârilor din 27 noiembrie 2001 și a celei din 31 mai 2004. La aceeași dată, OCT a refuzat înregistrarea, pe motiv că nu exista descrierea exactă a mărimii și a adresei camerelor care urmau a fi înregistrate, deoarece mai multe clădiri erau situate la adresa str. Decebal 99. Reclamanții au contestat decizia OCT din 3 august 2004.

La 22 decembrie 2005, Curtea de Apel Chișinău a ordonat efectuarea unei expertize pentru a se determina dacă au fost efectuate careva înregistrări ale Victoriei și, dacă da, în numele cui. La 21 aprilie 2008, Centrul Național de Expertize Judiciare a prezentat decizia sa, potrivit căreia era imposibil de răspuns la întrebarea instanței, deoarece

Victoria nu fusese înregistrată în vreun registru, nici în numele reclamanților, nici în numele altor persoane.

La 13 iunie 2008, Curtea de Apel Chișinău a anulat decizia OCT din 3 august și a dispus înregistrarea marketului Victoria pe numele reclamanților. La 26 noiembrie 2008, CSJ a casat această decizie și a constatat că drepturile unei persoane, S., la această clădire au fost înregistrate în registrul bunurilor imobile.

La 18 iulie 2005, N.Mardari a devenit reprezentanta reclamanților în fața Curții și, în aceeași zi, ea a încercat să obțină dosarul, dar nu l-a găsit la Judecătoria Buiucani. Avocata a avut acces la dosar la 19 octombrie 2005.

În fața Curții, reclamanții au invocat violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), pe motiv de durată excesivă a procedurilor judiciare și în urma casării unei hotărâri judecătorești definitive, violarea art.11 al Convenției (libertatea de întrunire și asociere), pe motiv că au fost forțați să se asocieze cu persoane cu care ei nu doreau să se asocieze, violarea art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție (respectarea proprietății), deoarece în urma hotărârilor judecătorești ei au fost lipsiți de proprietatea lor, precum și violarea art.1 al Convenției (obligația de a respecta drepturile omului) și a art.34 al Convenției (cereri individuale), pe motiv că avocatul reclamanților nu a putut avea acces la dosar timp de 3 luni.

Curtea a examinat pretenția reclamanților, în temeiul art.6 al Convenției, privind casarea hotărârii judecătorești definitive, care a avut loc la 26 ianuarie 2000, și a respins-o ca tardivă și inadmisibilă potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției, deoarece cererea la Curte a fost depusă la 7 martie 2003 și termenul de 6 luni expirase deja până la acea dată.

Curtea a examinat pretenția reclamanților, în temeiul art.11 al Convenției, precum că ei au fost forțați să devină coproprietari ai companiei cu persoane cu care ei nu doreau să se asocieze. Curtea a respins această pretenție ca neîntemeiată și inadmisibilă potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției, deoarece instanțele naționale nu au dispus ca reclamanții să fie parteneri cu foștii angajați, dar au indicat partajarea

bunurilor companiei, în orice caz, reclamanții puteau să părăsească compania oricând.

Curtea a examinat pretenția reclamanților, în temeiul art.1 al Convenției și a art.34 al Convenției, pe motiv că avocatul reclamanților nu a putut avea acces la dosar timp de 3 luni. Curtea a notat că cererea avocatului de a avea acces la dosar era datată din 18 iulie 2005. Deși procedurile judiciare au finisat la 12 septembrie 2002, procedurile de executate a hotărârii erau în proces de desfășurare. Mai mult, două hotărâri judecătorești au fost adoptat chiar înainte și după cererea de acces la dosar, ceea ce indică clar că dosarul era folosit activ de către diferite instanțe de judecată în acea perioadă. Este păcat că sistemele de înregistrare a dosarelor în diferite instanțe judecătorești este atât de confuz, încât angajații nu au putut determina repede locul aflării dosarului. Totuși, Curtea a notat că reclamanții au participat la o ședința din 21 septembrie 2005 la CSJ unde a fost examinat dosarul și, prin urmare, la acea dată, ei cunoșteau despre locul aflării dosarului, iar Curtea nu dispune de informații care să confirme că reclamanții au cerut acces la dosar la CSL la acea dată. Prin urmare, Curtea nu a fost convinsă că statul a acționat într-un mod incompatibil cu obligațiile lor potrivit art.34 al Convenției și a respins aceste pretenții ca neîntemeiate și inadmisibile potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției.

În ceea ce privește pretenția reclamanților prin prisma art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție, Curtea a notat că, dacă titlul de proprietar al lui S., în privința clădirii disputate, e valid, atunci reclamanții nu pot să se plângă de violarea drepturilor lor de proprietate. Curtea a notat că, în absența detaliilor privind circumstanțele în care S. a devenit proprietar, ea nu va determina cine este adevăratul proprietar al acestei clădiri, deoarece aceasta ține de competența instanțelor naționale. Reclamanții nu au prezentat dovezi că ei au contestat titlul de proprietar al lui S. Prin urmare, pretenția reclamanților în baza art.1 al Protocolului nr.1 este prematură și trebuie să fie respinsă potrivit art.35 §3 și 4 al Convenției pentru neepuizarea căilor de recurs interne.



MUNTEANU Petru,
vicepreședinte
al Consiliului
Baroului Avocaților
din Moldova, Chișinău

Ce impresii V-a produs noua apariție editorială – Codul penal. Comentariu – (Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2009)?

Este o lucrare extraordinară nu numai fiindcă au lucrat la elaborare profesioniști de calitate, cu experiență mare la nivel practic și științific. Se vede dăruirea de sine, exigența și perseverența autorilor. Lucrarea reprezintă o mână de ajutor pentru practicieni, îndeosebi, dar și pentru studenți și alți cetățenii care vor să știe mai multe din domeniu.

Personal am găsit răspuns la întrebările care mă interesau într-un dosar. Este vorba de păstrarea armelor de foc. În redacția veche a comentariului era o altă interpretare a acestor noțiuni, în actualul Comentariu noțiunile au fost precizate la maximum, fiind comentate din punctul de vedere al dreptului și practicii internaționale. Acest Comentariu nu va lipsi de pe masa mea de lucru, fiindcă atunci când încep a analiza o cauză nouă, anume de la această lucrare pornesc. Mai înainte porneam de la doctrină, practica instanțelor internaționale și a celor naționale, ceea ce îmi răpea foarte mult timp. În Comentariu găsim sintetizată și doctrina, și jurisprudența. Bravo colectivului de autori și bravo CDA care a realizat un asemenea proiect.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției în ceea ce privește durata excesivă a procedurilor.

Curtea a notat că durata procedurilor este examinată prin prisma următoarelor criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și al autorităților și ce era important pentru reclamant. Curtea a notat că perioada totală a procedurilor a fost calculată din 12 septembrie 1997 și constituie aproximativ 10 ani și 8 luni.

În ceea ce privește complexitatea cauzei, Curtea a menționat că instanțele naționale au considerat potrivit de a ordona câteva expertize pentru a determina cui aparținea partea disputată din clădire. Primul expert a avut nevoie de un an și jumătate pentru a ajunge la concluzia că era imposibil de a întocmi un asemenea raport, iar după ce instanța a ordonat a doua expertiză, expertul a avut nevoie de 10 luni pentru a da același răspuns. În această situație, Curtea a notat că principalul responsabil de asemenea termene pentru așteptarea expertizei este statul.

Referitor la comportamentul reclamantilor, Curtea a notat că reclamantii au cerut de 3 ori amânarea ședințelor de judecată, pe motiv de boală, confirmate prin certificate medicale, iar aceste amânări au fost prea puține pentru a explica întreaga durată a procedurilor. Curtea a mai indicat că refuzul reclamantilor de a primi anumite obiecte repartizate lor de către executor în 2003 nu schimbă faptul că obiectul litigios – clădirea – a continuat să fie examinat mulți ani după aceasta și nu extinde durata totală a procedurilor.

În privința comportamentului autorităților, Curtea a notat că au existat perioade foarte lungi inexplicabile de inactivitate ale instanțelor judecătorești în această cauză. De asemenea, ea a notat că, mai întâi, cauza a fost decisă printr-o hotărâre definitivă din 10 septembrie 1998. Ulterior, procedurile au fost redeschise prin intermediul unei proceduri extraordinare care, prin sine, este contrară art.6 al Convenției. Reclamantii au depus cererea lor după expirarea termenului de 6 luni stabilit de art.35 al Convenției. Totuși, după redeschiderea unui dosar, autoritățile judecătorești trebuie să fie precaute de a pronunța rapid o concluzie pe marginea unui dosar redeschis. Curtea presupune că, deoarece o hotărâre definitivă fusese adoptată în această cauză, circumstanțele de fapt și de drept fuseseră stabilite deja. Astfel, instanțele nu ar trebui să examineze subiecte complicate în procedurile redeschise, decât dacă nu sunt descoperite noi fapte. Totuși, în această cauză, cea mai mare parte a termenilor s-au scurs după casarea hotărârii definitive.

Prin prisma aspectului ce era important pentru reclamantii, Curtea a notat că, la începutul procedurilor, Victoria era activitatea cea mai importantă a reclamantilor. Deoarece ei nu au putut să-și continue activitatea, au fost lipsiți de venitul lor. Prin urmare, subiectul era foarte important pentru reclamantii.

Curtea a acordat reclamantilor câte EUR 2,000 fiecare cu titlu de prejudiciu moral și EUR 556 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curtii, reclamantii au fost reprezentați de către dra Natalia MARDARI, avocat din Chișinău.

* * *

La 24 noiembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a pronunțat hotărârea *Ipteh SA și alții c. Moldovei* (cererea nr.35367/08). În cauza *Ipteh SA și alții c. Moldovei*, reclamantii sunt compania Ipteh SA, cu sediul în Chișinău („primul reclamant”); Worldway Limited („cel de-al doilea reclamant”), o companie cu sediul în Regatul Unit care deține 35.29% din acțiuni ale primului reclamant; Kapital Invest SA („cel de-al treilea reclamant”), o companie cu sediul în România care deține 49.63% din acțiuni ale primului reclamant și Ion RUSU („cel de-al patrulea reclamant”), cetățean român, deținător a 11.72% din acțiuni ale primului reclamant.

La sfârșitul anilor 1990, Ipteh S.A. și o terță companie, I., erau proprietarii unei clădiri cu șase etaje care se află pe bulevardul central al municipiului Chișinău („clădirea”). Ambele companii se aflau în proprietatea statului și unica lor proprietate consista în diferite părți din clădire. În 1999, statul a decis să privatizeze companiile și a vândut acțiunile lor unei companii private numite U. În 1999 și 2001, noul proprietar a transferat toate părțile clădirii primului reclamant.

În 2000, fostul director al companiilor a contestat privatizarea în instanțele judecătorești. Cererea acestuia a fost respinsă printr-o hotărâre definitivă a Judecătoriei Economice a Republicii Moldova din 11 iulie 2000, instanțele de judecată constatând că privatizarea a fost legală în toate privințele.

În iulie 2001, cel de-al patrulea reclamant a cumpărat 141,772 acțiuni ale primului reclamant. În august 2001, cel de-al doilea reclamant a cumpărat restul acțiunilor primului reclamant. În august 2006, primul reclamant a emis 510,000 de noi acțiuni și le-a vândut celui de-al treilea reclamant.

În 2002, în urma unei cereri a Primului ministru de a verifica legalitatea privatizării, Procuratura Generală a răspuns că privatizarea a fost efectuată în strictă conformitate cu legea și că aceasta a fost verificată în cadrul procedurilor judiciare care s-au finalizat cu hotărârea definitivă din 11 iulie 2000.

În 2003, în urma cererii președintelui Moldovei privind posibilitatea de contestare în instanța de judecată a privatizării, Procurorul General l-a informat pe președintele V. Voronin că tranzacția a fost legală și că, după adoptarea noului Cod de procedură civilă din 12 iunie 2003, era imposibil de a contesta hotărârea definitivă din 11 iulie 2000.

La 19 aprilie 2007, Procuratura Generală a inițiat proceduri judiciare din numele statului, prin care a contestat legalitatea privatizării din 1999 a primului reclamant și a companiei I. pe motiv că prețul oferit și cerut pentru acțiunile lor a fost prea mic și că nu au fost respectate anumite prevederi. În urma pretensei privatizării ilegale, Procuratura Generală a cerut, de asemenea, anularea transferurilor efectuate ulterior și a emiterii de noi acțiuni, prin care cel

de-al doilea, al treilea și al patrulea reclamanți au devenit acționari ai primului reclamant. Procurorul General s-a bazat pe prevederile art.50 al Codului civil.

Reclamanții nu au recunoscut acțiunea și au argumentat, *inter alia*, că ea era depusă cu omiterea termenului de prescripție. Ei au indicat faptul că Procurorul General era exonerat de obligația de a respecta termenul de prescripție de 3 ani în privința cererilor înaintate în interesele statului, după cum prevedea art.86 al Codului civil vechi, era contrar principiului securității juridice și s-au referit la cauza *Dacia SRL c. Moldovei* (cererea nr.3052/04, hotărâre din 18 martie 2008). Ei au mai susținut că legalitatea privatizării a fost confirmată printr-o hotărâre judecătorească definitivă din 11 iulie 2000 care avea putere de *res judicata*. De asemenea, ei au recuzat președintele completului de judecată și au motivat că în procedurile care s-au finalizat cu hotărârea definitivă din 11 iulie 2000, cererea lor de recuzare a fost acceptată pe aceleași temeuri. Totuși, cererea de recuzare a fost respinsă.

La 10 iunie 2008, Judecătoria Economică de circumscripție Chișinău a admis acțiunea Procuraturii Generale în absența celui de-al treilea și al patrulea reclamanți, care nu au fost citați, respingând argumentele reclamanților.

Reclamanții au depus o cerere de recurs pe motive asemănătoare celor prezentate în primă instanță. De asemenea, ei s-au plâns de faptul că nu toți dintre ei au avut posibilitatea de a lua parte în proceduri și că judecătorul a fost imparțial.

La 28 august 2008, Curtea Supremă a Justiției a examinat recursul reclamanților. Pe parcursul ședinței de judecată, reclamanții au recuzat din nou unul din judecătorii care făcea parte din completul de judecată și și-au exprimat îngrijorarea în privința modului de compunere a completului de judecată de către președintele Curții Supreme de Justiție, judecătorul I.M. În aceeași zi, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul reclamanților și a menținut hotărârea primei instanțe. Instanța a fost de acord cu obiecția reclamanților privind art.86 al Codului civil vechi, însă a considerat că, deoarece cererea a fost depusă de Procuratură după intrarea în vigoare a noului Cod civil, trebuie să se aplice Codul civil nou. Curtea Supremă de Justiție a considerat că, deoarece cererea Procuraturii viza declararea nulității absolute a privatizării, potrivit art.217 al Codului civil, acțiunea nu era prescriptibilă, și a respins celelalte argumente ale reclamanților.

La 3 octombrie 2008, Guvernul a decis să privatizeze clădirea din nou și, potrivit reclamanților, licitația privind vânzarea clădirii urma să aibă loc la 5 noiembrie 2008. Se pare că clădirea nu a fost vândută și Curtea nu dispune de informații referitoare la desfășurarea ulterioară a evenimentelor.

Reclamanții s-au plâns de faptul că procedurile au fost inechitabile și contrare art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil). De asemenea, reclamanții au susținut că dreptul lor la respectarea proprietății garantat de art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție (protecția proprietății) a fost violat ca rezultat al inechității procedurilor civile.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției, în urma admiterii, cu încălcarea principiului securității juridice, a cererii Procurorului General privind anularea privatizării. Curtea a notat că termenul limită de contestare a privatizării din 1999, prevăzut de Codul civil în vigoare la momentul privatizării, a expirat în 2002. Aceasta a fost confirmată indirect de către Curtea Supremă de Justiție care a acceptat obiecția reclamanților privind art.86 al Codului civil vechi. Totuși, Curtea Supremă de Justiție a ales să aplice prevederile noului Cod civil, care a intrat în vigoare în 2003, aproximativ peste un an după ce termenul limită a expirat, în loc să respingă cererea potrivit prevederilor Codului civil vechi.

Curtea nu contestă puterea statului de a adopta o nouă legislație privind termenele limită în procedurile civile. Totuși, aceasta nu înseamnă, după cum argumentează Guvernul, că aplicarea noilor reguli care duc la perturbarea situațiilor legale ce au rămas definitive, datorită aplicării prescripției, înainte de adoptarea legislației noi, poate fi compatibilă cu Convenția. Dacă s-ar admite contrariul, am admite că statul poate să nu ia în considerare orice termen limită și să conteste o situație legală definitivă doar prin folosirea puterii sale de a adopta o nouă legislație după expirarea termenului-limită respectiv. Curtea a notat că această concluzie este consistentă cu art.6 al noului Cod civil care prevede că el nu poate avea efect retroactiv și că nu „modifică și nici nu suprimă condițiile de constituire a unei situații juridice constituite anterior, nici condițiile de stingere a unei situații juridice stinse anterior”.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție. Curtea a menționat că admiterea cererii Procurorului General a constituit o ingerință nejustificată în dreptul reclamantului la protecția proprietății, deoarece nu a fost respectată o balanță echitabilă și reclamanții au suportat și suportă o sarcină excesivă, iar instanțele naționale nu au justificat această ingerință.

Curtea a rezervat chestiunea aplicării art.41 al Convenției pentru o hotărâre separată.

În fața Curții, reclamanții au fost reprezentați de către **Janeta HANGANU**, avocat din Chișinău.

* * *

La 24 noiembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a pronunțat hotărârea *Flux (nr.7) c. Moldovei* (cererea nr.25367/05).

În cauza *Flux (nr.7) c. Moldovei*, reclamantul, ziarul Flux, a publicat la 9 aprilie 2004 un articol intitulat „Încă patru comuniști s-au pricopsit cu case din banii noștri”. În acest articol, ziarul se referea la faptul că un depozit al Parlamentului a fost transformat în patru apartamente, în care reparația era aproape finisată, după cum a constatat jurnalistul care a vizitat apartamentele. Înainte de apariția acestui articol, Vlad Cubreacov, deputat în Parlament, a solicitat acces la informația privind modul în care deputații din cele patru parlamente alese de la declararea independenței au primit locuințe, însă nu a primit niciun răspuns.

Articolul conținea, printre altele, următorul pasaj: „Potrivit unor surse din Parlament, care au solicitat anonimul, printre viitorii proprietari ai respectivelor apartamente se numără președintele grupului parlamentar al Partidului Comuniștilor, Victor Stepaniuc, șeful aparatului Parlamentului, Corneliu Gurin, și președintele raionului Florești, ex-deputatul comunist Mihai Rusu”.

În articol se menționa că ziarul a încercat să-i contacteze pe Victor Stepaniuc, pe președintele parlamentului și pe alte persoane care ar fi putut oferi informații, dar fără succes. Dl Ștefan Secăreanu, deputat, a informat ziarul că dl Corneliu Gurin și Mihail Camerzan, deputat, i-au spus că Parlamentul a plătit pentru acele apartamente. Articolul a mai descris eforturile care au eșuat ale dlui Secăreanu de a afla cui vor fi repartizate acele apartamente. În final, articolul s-a referit la încercarea dlui Cubreacov în 2002 de a obține informație similară și cuprindea 2 fotografii ale apartamentelor.

La 5 mai 2004, Victor Stepaniuc a înaintat o acțiune judiciară civilă împotriva ziarului, prin care pretindea că pasajul menționat mai sus îi leza onoarea și demnitatea, solicitând dezmințirea acestuia și compensații morale pentru defăimarea sa.

Ziarul reclamant a argumentat că el a publicat opinia terților părți privind o chestiune de interes general, opinii sub care el nu a scris. El s-a referit la încercările de a verifica informația, telefonându-l pe Victor Stepaniuc și pe alți oficiali, precum și refuzul conducerii Parlamentului de a face publică informația privind proprietarii apartamentului. El a mai notat că Victor Stepaniuc a inițiat 15 acțiuni împotriva ziarului, demonstrând lipsa de toleranță și criticism, în pofida rolului său de politician.

La 7 iunie 2004, Judecătoria Buiucani a admis integral cererea de chemare în judecată, constatând că pasajul relevant nu corespundea realității și era defăimător. Instanța a obligat ziarul să plătească dlui Stepaniuc MDL 30,000 (EUR 2,046 la acea dată), precum și să publice o dezmințire.

În cererea de apel, ziarul Flux s-a bazat pe argumente similare celor formulate anterior. Totodată, el a depus cerere de recuzare a judecătorului C., care era responsabil de caz la Curtea de Apel Chișinău, pe motiv că acesta din urmă examinase deja cauze inițiate de către politicieni sau figuri publice împotriva ziarului reclamant, cu același rezultat, și că el era rudă cu un membru al fracțiunii comuniste în Parlament. Cererea de recuzare a fost respinsă, pe motiv că nu a fost demonstrat că C. era rudă cu un membru al fracțiunii comuniste. La 16 septembrie 2004, Curtea de Apel Chișinău a casat hotărârea primei instanțe în partea ce se referea la mărimea compensației, reducând-o la MDL 15,000. Instanța a constat că ziarul Flux a publicat o informație a cărei veridicitate nu a fost probată și care a fost defăimătoare pentru Victor Stepaniuc.

La 19 noiembrie 2003, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul reclamantului constatând că decizia instanței inferioare a fost legală.

Ziarul reclamant a prezentat Curții o înregistrare a ședințelor de judecată la nivel național în primele două

instanțe de judecată, care demonstau că instanțele nu puneau întrebări referitoare la fondul cauzei, limitându-se la respectarea procedurii și nu încercau să clarifice sau să verifice argumentele sau probele prezentate de către ziarul reclamant.

În fața Curții, ziarul Flux a pretins violarea art.10 al Convenției (libertatea de exprimare), prin obligarea sa la plata despăgubirilor și publicarea dezmințirii în cauza în defăimare intentată de Victor Stepaniuc.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.10 al Convenției. Ea a notat că, în această cauză, a existat o ingerință în libertatea de exprimare a ziarului reclamant, care era „prevăzută de lege” și urmarea „un scop legitim”, însă care nu era „necesară într-o societate democratică”.

Curtea a notat că principiile generale au fost rezumate în cauzele *Busuioc v. Moldova* (cererea nr.61513/00, §56-62, 21 decembrie 2004); *Timpul Info-Magazin and Anghel v. Moldova*, cererea nr.42864/05, §29-30, 27 noiembrie 2007; și *Flux v. Moldova* (no. 6), cererea nr.22824/04, §24-26, 29 iulie 2008).

Curtea a notat că, la momentul evenimentelor, reclamantul în procedurile naționale era un politician și președintele fracțiunii comunistilor în Parlament. Prin urmare, acesta în mod inevitabil, trebuia să dea dovadă de un grad înalt de toleranță, iar instanțele trebuiau să constate o „necesitate socială presantă” pentru a condamna ziarul.

Curtea a observat că articolul avea mai degrabă scopul de a critica Parlamentul pentru lipsa de transparentă, care constituie o chestiune de interes general, decât de a-l critica pe Victor Stepaniuc, al cărui nume apare în articol de 2 ori.

Curtea a considerat că pasajul din articol, pe baza căruia instanțele naționale au sancționat ziarul reclamant, poate fi considerat ca fapte sau cel puțin ca 4 membri ai Partidului Comuniștilor, inclusiv Victor Stepaniuc, urmau să obțină apartamentele respective. În acest context, Curtea reiterează că, ca parte a rolului său de „câine de pază public”, raportarea de către media despre „povești” sau „zvonuri” – care provin de la alte persoane decât reclamantul – sau despre „opinia publică” urmează a fi protejată dacă acestea nu sunt complet lipsite de teme (a se vedea *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, hotărâre din 25 iunie 1992, Seria A nr.239, §65 și *Timpul Info-Magazin and Anghel*, §36). Curtea va examina dacă jurnalistul care a scris articolul contestat a acționat cu bună-credință și în conformitate cu etica profesiei de jurnalist (a se vedea *Flux v. Moldova* (no. 6) §26 și urm.).

Curtea a notat că articolul includea anumite afirmații de fapt, care nu au fost contestate în instanță. Mai mult, jurnalistul nu doar a publicat ce i-a relatat sursa sa, dar a vizitat personal apartamentele respective. El a încercat să afle opinia persoanelor implicate pentru a verifica faptele. Curtea a notat că noutatea este un material perisabil și de aceea, orice cerere de acces la informații, după cum a fost sugerat de Guvern, nu era dorită, deoarece răspunsul avea să ajungă prea târziu. Mai mult ca atât, nu se știe dacă o cerere din partea unui ziar putea să aibă succes, atunci

când deputații în Parlament nu au reușit să obțină astfel de informații. În plus, lipsa oricărei informații detaliate despre chestiunea în cauză, în pofida încercărilor ziarului reclamant de a obține astfel de detalii, și celelalte fapte, care nu au fost contestate și care au trezit suspiciuni legitime despre legalitatea distribuirii apartamentelor, ar fi putut, în mod rezonabil, să-l încurajeze pe jurnalist să raporteze cu privire la orice era disponibil, inclusiv zvonuri care nu au fost confirmate (*Timpul Info-Magazin and Anghel*, §36).

Având în vedere buna-credință a ziarului reclamant în raportarea chestiunilor de interes public, faptele relevante și lipsa de detalii despre modul în care banii publici au fost cheltuiți de Guvern, Curtea a considerat că ingerința în dreptul ziarului reclamant la libertatea de exprimare nu a fost „necesară într-o societate democratică”.

Curtea a acordat ziarului Flux EUR 12.25 (taxa de stat) cu titlu de daune materiale, EUR 3,000 cu titlu de daune morale și EUR 1,800 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **Vladislav GRIBINCEA** și **Lilian CAZAN**, avocați din Chișinău.

La 15 decembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) a pronunțat hotărârea *Gavrilovici c. Moldovei* (cererea nr.25464/05). În cauza *Gavrilovici c. Moldovei*, reclamantul, Alexandru GAVRILOVICI, este cetățean moldovean și locuiește la Palanca. Soția și fiul reclamantului suferă de insuficiență renală cronică și sunt nevoiți să meargă la Chișinău pentru hemodializă. La începutul anului 2004, soția și fiul reclamantului au solicitat ajutorul financiar al consiliului local Ștefan-Vodă pentru cheltuielile de transport. În noiembrie 2004, consiliul a discutat această chestiune. La acea ședință a consiliului a participat și reclamantul și se pare că a existat o altercație verbală între acesta și președintele raionului, I.M.

La 27 decembrie 2004, I.M. a cerut secției de poliție și procuraturii să inițieze proceduri judiciare împotriva reclamantului pentru insultarea consilierilor locali la o ședință din 3 decembrie 2004. La 26 ianuarie 2005, dosarul contravențional al reclamantului a fost transmis în instanța de judecată. Tot la 26 ianuarie 2005, a avut loc ședința de judecată, care a durat circa 5 minute, și reclamantul a fost condamnat la 5 zile arest administrativ, cu executare imediată. Potrivit reclamantului, condițiile de detenție erau inumane și degradante. La 29 ianuarie 2005, reclamantul a solicitat permisiunea de a merge la biserică la funeraliile mamei sale, care decedase la 24 ianuarie 2005. Cererea a fost respinsă. La 16 februarie 2005, Curtea de Apel Bender a respins cererea de recurs a reclamantului în absența acestuia, deși acesta solicitase amânarea examinării cauzei.

În fața Curții, reclamantul a invocat violarea art.3 al Convenției (interzicerea torturii), pe motiv că condițiile de detenție erau inumane și degradante, precum și că scopul real al sancțiunii a fost nu de a proteja reputația lui I.M., dar de fapt pedepsirea sa pentru criticarea președintelui raionului. Reclamantul a mai pretins violarea art.10 al Convenției (libertatea de exprimare).

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.3 al Convenției. Curtea a notat că descrierea condițiilor de detenție oferită de reclamant a fost contestată doar în parte de Guvern, care nu a contestat afirmațiile reclamantului privind mărimea celulei, numărul persoanelor deținute acolo, cu cine reclamantul trebuia să împartă patul de lemn pentru a dormi, lipsa încălzirii, lipsa WC-ului în cameră și că reclamantul a fost expus fumului pasiv. Mai important este că, din răspunsul Guvernului la raportul CPT din 2007, rezulta că IDP-ul de pe lângă secția de poliție din Ștefan-Vodă urma să fie închis în 2008, deoarece nu corespundea cerințelor legale. Curtea s-a mai referit la constatările CPT în raportul său din 2007, potrivit cărora în IDP-urile cu asemenea condiții și facilități nu ar trebui să fie deținute persoane decât pe perioade foarte scurte, dar nu și pe durata nopții. Reclamantul, însă, a fost deținut 5 nopți. În plus, reclamantului nu i s-a permis să meargă la biserică după moartea recentă a mamei sale și nici nu a avut posibilitate să se întâlnească cu membrii familiei sale.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.10 al Convenției. Curtea a notat că sancțiunea impusă reclamantului constituia o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare, însă aceasta nu era necesară într-o societate democratică. Curtea a notat că reclamantul a fost sancționat după ce l-a numit pe I.M. „fascist” și după „folosirea alte cuvinte insultătoare”, care nu au fost specificate de instanțele de judecată. Curtea a considerat că sancționarea cuiva în baza unor fapte vagi și neverificate, cum ar fi „folosirea alte cuvinte insultătoare”, fără a determina care au fost acele cuvinte, constituie în sine o violare a art.10 al Convenției.

Curtea a notat că reclamantul a afirmat că nu l-a numit pe I.M. „fascist”, solicitând instanței să audieze martorul său și înregistrarea audio sau a textului ședinței consiliului. Totuși, instanțele au refuzat, fără a da motive, să audieze martorul reclamantului și să ia în considerație versiunea reclamantului.

Curtea a opinat că, chiar admitând că reclamantul l-a numit pe I.M. „fascist”, instanțele naționale nu au determinat dacă aceasta putea să constituie o judecată de valoare, veridicitatea căreia nu este susceptibilă a fi demonstrată. Curtea a reamintit că ea a constatat anterior că expresiile „neo-fascist” și „Nazi” nu justifică automat o condamnare pentru defăimare pe motiv de un stigmat specific atașat acestor expresii (a se vedea *Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria*, cererea nr.39394/98, §43, ECHR 2003-XI). În cauza *Bodrožić v. Serbia* (cererea nr.32550/05, §51, 23 iunie 2007), Curtea a reiterat opinia sa că expresiile ofensatoare, cum ar fi „idiot” și „fascist”, pot fi considerate a fi critică acceptabilă în anumite circumstanțe (a se vedea *Oberschlick v. Austria (no. 2)*, hotărâre din 1 iulie 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-IV; *Feldek v. Slovakia*, cererea nr.29032/95, ECHR 2001-VIII).

Curtea a considerat că trebuie să fie examinate circumstanțele cauzei ca un tot întreg pentru a putea stabili dacă condamnarea reclamantului poate fi considerată proporțională cu scopul legitim urmărit. Curtea a notat

că, chiar dacă reclamantul a folosit acele cuvinte, acestea au fost în mod evident ca răspuns la declarațiile lui I.M., rostite în urma unei animozități de lungă durată dintre cei doi. Luând în considerație faptul că reclamantul a participat la ședință și a văzut că familia sa risca să-i fie refuzată din nou asistența financiară foarte necesară, în pofida faptului că au fost îndeplinite toate cerințele pentru aceasta, este evident că reclamantul era într-o stare de disperare și furie. Aceste chestiuni nu au fost examinate de instanțele de judecată.

În același timp, instanțele de judecată nu au luat în considerație faptul că cuvintele folosite de către reclamant erau îndreptate împotriva unei persoane oficiale, la o ședință a consiliului, într-un context politic în care exprimarea judecăților de valoare merită o protecție specială. Curtea a reamintit că limitele acceptabile de criticism privind un politician sunt mai largi decât privind persoane individuale.

Curtea a reiterat că impunerea unei sancțiuni penale unei persoane care și-a exercitat dreptul la libera exprimare poate fi considerată compatibilă cu art.10 al Convenției doar în circumstanțe excepționale, atunci când alte drepturi fundamentale au fost serios afectate (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Cumpănă and Mazăre v. Romania* [GC], cererea nr.33348/96, §115, ECHR 2004-XI). În această cauză, instanțele nu s-au referit la careva circumstanțe excepționale și nu au stabilit dacă dauna adusă lui I.M. a fost de o așa gravitate, încât să necesite 5 zile de arest al reclamantului.

Curtea a acordat reclamantului EUR 6,000 cu titlu de daune morale și EUR 2,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

În fața Curții, reclamantul a fost reprezentat de către **Vladislav GRIBINCEA**, avocat din Chișinău.

* * *

La 15 decembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) a pronunțat hotărârea *Leva c. Moldovei* (cererea nr.12444/05).

În cauza *Leva c. Moldovei*, reclamantii, Simion LEVA (fostul director al SA Aroma) și Octavian LEVA (fiul primului reclamant), au fost arestați în noiembrie 2004, fiind acuzați de fraudă.

Reclamantii au invocat în fața Curții că au fost arestați în absența unor motive verosimile de a bănuși că au săvârșit o infracțiune, că nu au fost informați despre motivele arestării și că nu au dispus de suficient timp și facilități pentru a-și pregăti apărarea. Simion

Curtea, în unanimitate, a declarat inadmisibilă pretenția privind violarea art.6 §1 al Convenției și a constatat violarea art.5 §1 al Convenției în privința ambilor reclamanti; a art.5 §2 al Convenției în privința ambilor reclamanti; a art.5 §4 al Convenției în privința primului reclamant privind peretele de sticlă la CCCEC și că nu a existat violarea art.5 §4 al Convenției privind pretinsa lipsă a reprezentării legale în timpul primelor audieri la poliție, că nu a existat violarea art.5 §4 al Convenției în privința celui de-al doi-

lea reclamant; precum și că nu a existat violarea art.13 al Convenției în privința ambilor reclamanti.

Curtea a acordat reclamantilor EUR 4,000 pentru fiecare dintre ei cu titlu de daune morale.

În fața Curții, reclamantii au fost reprezentați de către **Andrei CHIRIAC**, avocat stabilit la Strasbourg.

* * *

La 15 decembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) a pronunțat hotărârea *Fedotov c. Moldovei* (cererea nr.6484/05).

În cauza *Fedotov c. Moldovei*, reclamantul, Eduard FEDOTOV, era beneficiarul unei hotărâri judecătorești definitive din 22 octombrie 2001, prin care Curtea de Apel Chișinău a obligat Ministerul Afacerilor Interne („Ministerul”) să recalculeze pensia reclamantului începând cu 1 iulie 1993, potrivit Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr.1544-XII din 23 iunie 1993.

La 17 aprilie 2003, Ministerul a informat reclamantul că hotărârea în favoarea lui a fost executată. Reclamantul s-a plâns diferitor autorități că hotărârea în favoarea sa nu a fost executată.

Printr-o nouă hotărâre din 11 octombrie 2004, Curtea de Apel Chișinău a constatat că hotărârea din 22 octombrie 2001 a fost executată parțial și a obligat Ministerul să achite reclamantului MDL 7,245. La 8 decembrie 2004, Ministerul a transferat această sumă la Banca de Economii pentru a fi plătită reclamantului.

Reclamantul a invocat violarea art.6 §1 al Convenției (dreptul la un proces echitabil), a art.13 al Convenției (dreptul la un recurs efectiv) și a art.1 al Protocolului nr.1 la Convenție (protecția proprietății) în urma neexecutării hotărârii definitive în favoarea sa în termen rezonabil, precum și violarea art.14 al Convenției (interzicerea discriminării), deoarece nu i s-a oferit traducerea unor documente, inclusiv a unei hotărâri judecătorești din 8 decembrie 2003.

Guvernul a afirmat că reclamantul a abuzat de dreptul său la cererea individuală, deoarece, la 8 decembrie 2004, acesta a fost informat că banii pentru executarea hotărârii din 11 octombrie 2004 erau disponibili într-un cont bancar, dar a preferat să depună cerere la Curte la 21 decembrie 2004 și să ridice banii două zile mai târziu. Curtea a notat că, din materialele pe care le are în posesie, ea nu poate să ajungă la concluzia că reclamantul s-a bazat pe informație despre care știa cu siguranță că nu este veridică și că reclamantul putea să pretindă, în continuare, de executarea tardivă a hotărârii. Prin urmare, această obiecție a fost respinsă.

Reclamantul a invocat, printre altele, violarea art.14 al Convenției, pe motiv că nu i s-a oferit traducerea unei hotărâri judecătorești din 8 decembrie 2003 și a unor documente. Curtea a notat că această pretenție a fost prezentată Curții la 21 decembrie 2004, prin urmare, mai mult de un an după ce au avut loc evenimentele

invocate. Astfel, a fost încălcat termenul de șase luni și pretenția a fost respinsă ca inadmisibilă potrivit art.35 §4 al Convenției.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art.6 §1 al Convenției și a art.1 al Protocolului nr.1 la CEDO în urma executării tardive a hotărârii din 22 octombrie 2001, care a fost executată în totalitate la 23 decembrie 2004.

Curtea a mai constatat, în unanimitate, violarea art.13 al Convenției în corelație cu art.6 §1 al Convenției, deoarece reclamantul nu a dispus de remedii efective pentru a preveni neexecutarea sau să obțină compensații.

Curtea a acordat reclamantului EUR 250 cu titlu de daune materiale, EUR 1,800 cu titlu de daune morale și EUR 250 cu titlu de costuri și cheltuieli.

Sersa: www.lhr.md

PRACTICA JUDICIARĂ

Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-1023/2009 din 17.12.2009

Instanța de apel, nerespectând prevederile art.412 alin.(3) și 242 din CPP, a examinat cauza în lipsa inculpatului care nu a fost citat legal.

(Extras)

Prin sentința Judecătorei Buiucani, mun.Chișinău din 13.12.2007, T.R. a fost condamnat în baza art.186 alin.(2) lit. c), d) Cod penal la 3 ani închisoare și în baza art.273 alin.(1) Cod penal la 4 ani închisoare, iar conform art.84 Cod penal, pentru concurs de infracțiuni, prin cumulul parțial al pedepselor aplicate, i s-a stabilit 5 ani închisoare.

Conform art.85 Cod penal, pentru cumul de sentințe, la pedeapsa aplicată i s-a adăugat în întregime pedeapsa stabilită prin sentința Judecătorei Rîșcani, mun.Chișinău din 24.05.2006, fiindu-i stabilită pedeapsa definitivă de 5 ani închisoare și 450 unități convenționale, în sumă de 9000 lei în folosul statului, pedepsele urmînd a fi executate separat.

Potrivit art.90 Cod penal, executarea pedepsei cu închisoarea i-a fost suspendată condiționat pe un termen de probă de 4 ani.

S-a dispus încasarea de la T.R. în beneficiul lui O.A. a sumei de 80 euro, în valută națională, conform cursului oficial al BNM, la data executării prezentei sentințe.

În fapt, instanța de fond a constatat următoarele.

Inculpatul T.R, la 05.07.2007, la ora 09.30, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, aflîndu-se în scara casei nr.½ din str.I.Neculce, mun.Chișinău, prin acces liber a pătruns în ap.32, de unde a sustras pe ascuns bunuri materiale în valoare totală de 6500 lei.

Tot el, la 05.07.2007, la ora 12.00, avînd scopul răpirii mijlocului de transport fără scop de însușire, aflîndu-se pe teritoriul îngrădit al Asociației „Spațiilor Verzi”, situat pe str.Prunului 19, mun.Chișinău, unde era parcat automobilul de model „Mercedes - 124” de culoare neagră, cu n/î IL AO 999, anul fabricației 1992, la prețului 5500 euro, care aparține lui A.O., a intrat în salonul automobilului și punînd în funcțiune motorul, a ieșit de pe teritoriul dat, declarînd portarului că este automobilul său. Deplasîndu-se și ajungînd pe str.I.Creangă, mun.Chișinău, a parcat automobilul și a încercat să se sustragă de la colaboratorii de poliție, dar a fost reținut de către ultimii.

Nefiind de acord cu sentința pronunțată, procurorul a atacat-o cu apel, solicitînd casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărîri prin care T.R. să fie condamnat în baza art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal și în baza art.273 alin.(3) lit.(a) Cod penal, cu aplicarea art.84 Cod penal la 12 ani închisoare.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.10.2008, apelul procurorului a fost admis, casată sentința Judecătorei Buiucani, mun.Chișinău din 13.12.2007, rejudecată cauza și pronunțată o nouă hotărîre, prin care T.R. a fost condamnat în baza art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal la 3 ani închisoare și în baza art.273 alin.(3) lit.d) Cod penal la 5 ani închisoare, iar conform art.84 Cod penal, pentru concurs de infracțiuni, prin cumulul parțial al pedepselor aplicate, i s-a stabilit 5 ani și 6 luni închisoare.

Conform art.85 Cod penal, pentru cumul de sentințe, la pedeapsa aplicată și s-a adăugat în întregime pedeapsa stabilită prin sentința Judecătorei Rîșcani, mun.Chișinău din 24.05.2006, fiindu-i stabilită pedeapsa definitivă de 5 ani și 6 luni închisoare și 450 unități convenționale, în sumă de 9000 lei în folosul statului, pedepsele urmînd a fi executate separat.

S-a dispus încasarea de la T.R. în beneficiul lui O.A. a sumei de 80 euro, în valută națională, conform cursului oficial al BNM, la data achitării.

Pentru a se pronunța instanța de apel a reținut că inculpatul T.R., la 05.07.2007, la ora 09.30, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, aflîndu-se în scara casei nr.½ din str.I.Neculce, mun.Chișinău, prin acces liber a pătruns în ap.32, de unde a sustras pe ascuns bunuri materiale în valoare totală de 6500 lei.

Tot el, la 05.07.2007, la ora 12.00, avînd scopul răpirii mijlocului de transport fără scop de însușire, aflîndu-se pe teritoriul îngrădit al Asociației „Spațiilor Verzi”, situat pe str.Prunului 19, mun.Chișinău, unde era parcat automobilul de model „Mercedes - 124” de culoare neagră, cu n/î IL AO 999, anul fabricației 1992, la prețul 5500 euro, care aparține lui A.O., a intrat în salonul automobilului și punînd în funcțiune motorul, a ieșit de pe teritoriul dat, declarînd portarului că este automobilul său. Deplasîndu-se și ajungînd pe str.I.Creangă, mun.Chișinău, a parcat automobilul și a încercat să se sustragă de la colaboratorii de poliție, dar a fost reținut de către ultimii.

La adoptarea soluției date, instanța de apel a statuat că, în afară de declarațiile inculpatului privind recunoașterea vinovăției, vina acestuia în comiterea infracțiunilor imputate este dovedită prin declarațiile părților vătămate date în cadrul ședinței de judecată – O.A., G.V., S.E., S.L., declarațiile martorilor R.A., G.V., B.Gh., B.V., cît și prin procesul-verbal de cercetare la fața locului din 05.07.2007, procesul-verbal de percheziție corporală din 05.07.2007, autodenunțarea inculpatului, raportul de expertiză nr.37 din 16.07.2007, procesul-verbal de reconstituire la fața locului din 20.07.2007.

Condamnatul T.R., în temeiul art.427 alin.(1) pct.4), 12), 13) CPP, a contestat cu recurs ordinar decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.10.2008, solicitînd casarea acesteia, cu încetarea procesului penal în legătură cu împăcarea părților.

În motivarea recursului, condamnatul a indicat că nu a participat în ședința instanței de apel, nefiind citat legal despre locul, data și ora ședinței de judecată, n-a primit nici copia apelului declarat de procuror. La fel, n-a fost citat nici avocatul său ales în bază de contract A.B., care a participat la judecarea cauzei în prima instanță. Pînă în prezent nu a fost înștiințat în scris despre data redactării și semnării deciziei redactate și nici nu a primit copia acesteia în limba rusă, limba pe care o posedă. Decizia dată, i-a fost adusă la cunoștință de către avocatul său.

Cu referire la condamnarea sa în baza art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal, condamnatul este de acord, însă a indicat că în ședința de judecată părțile vătămate au semnat tranzacția de împăcare, prin care au solicitat încetarea procesului penal.

La fel, cu privire la reîncadrarea acțiunilor sale în prevederile art.273 alin.(3) lit.d) Cod penal de către instanța de apel, condamnatul consideră această reîncadrare greșită, iar pedeapsa aplicată, prea aspră, solicitînd reîncadrarea acțiunilor în prevederile art.192¹ Cod penal, iar în temeiul art.109 Cod penal – procesul penal pe acest episod să fie încetat, în legătură cu împăcarea părților.

Verificînd materialele cauzei penale în raport cu argumentele recursului ordinar, Colegiul penal lărgit ajunge la concluzia că acesta urmează a fi admis din următoarele considerente.

Potrivit art.427 alin.(1) pct.4) Cod de procedură penală, hotărîrile instanței de apel pot fi supuse recursului pentru a repara erorile de drept comise de instanțele de fond și de apel în cazurile cînd judecata a avut loc fără participarea procurorului, inculpatului, precum și a apărătorului, interpretului și traducătorului, cînd participarea lor era obligatorie potrivit legii.

Condamnatul T.R., în ședința instanței de recurs a declarat că nici el și nici avocatul său nu au fost legal citați în instanța de apel și, că lui nu i s-a expediat copia apelului declarat de procuror și copia hotărîrii adoptate de către instanța de apel în limba rusă pe care o posedă.

Astfel, instanța de apel, nerespectînd prevederile art.412 alin.(3) și 242 Cod de procedură penală, a examinat cauza în lipsa inculpatului T.R., ultimul fără a fi citat legal.

Potrivit materialelor cauzei, cauza penală a fost numită pentru examinare la 24.09.2008, inculpatul fiind citat la adresa: str.Vadul lui Vodă 44, ap.32, mun.Chișinău – prin citație simplă.

La fel, din procesul-verbal din 24.09.2008, rezultă că, în legătură cu neprezentarea inculpatului, avocatului acestuia și a părților vătămate, instanța de apel a dispus prin încheiere aducerea forțată a inculpatului T.R. în ședința de judecată pentru 08.10.2008. Potrivit raportului întocmit de sergentul major de poliție al SPJ al CPP s.Ciocana, T.T., în urma deplasării la domiciliul lui T.R. din str.Vadul lui Vodă 44, ap.32, mun.Chișinău, s-a stabilit că acesta nu locuiește pe adresa dată, astfel aducerea forțată în ședința de judecată a fost imposibil de executat.

Astfel, din procesul-verbal al ședinței de judecată din 08.10.2008, reiese că odată ce inculpatul nu s-a prezentat în ședința de judecată, instanța de apel a dispus ca fiind posibilă examinarea cauzei în lipsa inculpatului, locul aflării căruia nu este cunoscut.

În atare situație, instanța de apel era obligată să amîne examinarea cauzei și să-l citeze pe inculpat pe o altă adresă - bd. Moscovei 8, ap.138, mun.Chișinău, care rezultă din materialele cauzei: interpelare, copia sentinței din 24.05.2006, revendicare, procesul verbal de audiere a învinutului, însă instanța de apel nu a întreprins o astfel de măsură, or, în condițiile legii urma să se conducă de prevederile art.321 alin.(6) CPP, potrivit căruia, instanța decide judecarea cauzei în lipsa inculpatului din motivele prevăzute de alin.(2) pct.1) numai în cazul în care procurorul a prezentat probe verosimile că persoana pusă sub învinuire și în privința căreia cauza a fost trimisă în judecată a renunțat în mod expres la exercitarea dreptului său de a apărea în fața instanței și de a se apăra personal, precum și se sustrage de la urmărirea penală și de la judecată, fiind anunțat în căutare.

Însă, contrar prevederilor alin.(5) art.321 CPP, instanța de apel nu i-a aplicat inculpatului o măsură preventivă și nu a dispus anunțarea în căutare a acestuia.

Or, conform art.6 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Orice acuzat are, în special, dreptul să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit asupra naturii și cauzei aduse împotriva sa, să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale, să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.

Avînd în vedere, că erorile de drept invocate de condamnat nu pot fi corectate de către instanța de recurs, decizia instanței de apel în cauza dată urmează a fi casată, cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel.

Rejudecînd apelul, instanța de apel urmează să ia în considerație cele expuse în prezenta decizie, să dispună citarea legală a avocatului ales în bază de contract și a condamnatului aflat în stare de arest, soluționînd problema măsurii preventive și, pronunțîndu-se asupra tuturor motivelor invocate în apel și recurs, înlăturînd încălcările de lege menționate, - să adopte o hotărîre legală și întemeiată în conformitate cu prevederile legii.

Se menționează că potrivit art.436 alin.(2) CPP, pentru instanța care va judeca apelul, indicațiile instanței de recurs sînt obligatorii în măsura în care situația de fapt rămîne cea care a existat la soluționarea recursului.

Retroactivitatea legii penale

Retroactivitatea ca principiu de aplicare a legii penale este prevăzută de art.10 din Codul penal, Partea generală, avînd următorul conținut:

“Articolul 10. Efectul retroactiv al legii penale

(1) Legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvîrșit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

(2) Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvîrșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.”

Prin *efect retroactiv al legii penale* se înțelege calitatea de extindere a acțiunii legii penale asupra persoanelor care au săvîrșit diverse fapte înainte de intrarea în vigoare a acestei legi.

Retroactivitatea este strict limitată de lege. În corespundere cu prevederile alin.(1) al art.10 CP, legea obține calitatea de retroactivitate în trei situații:

- a) în cazul înlăturării caracterului infracțional al faptei;
- b) în caz de ușurare a pedepsei;
- c) în alte moduri care ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea.

Activitatea infracțională se înlătură prin metoda de-criminalizării, adică prin excluderea faptei infracționale din rîndul celor incriminate, prin introducerea modificărilor în Partea generală a Codului penal cu referință la vîrsta unor categorii de infractori, prin introducerea unor condiții suplimentare pentru răspunderea penală, prin micșorarea cercului subiecților infracțiunii s.a.

Ușurarea pedepsei se efectuează prin transferarea infracțiunii dintr-o categorie gravă în alta mai puțin gravă, prin micșorarea termenului minimal și a celui maximal al pedepsei, prin înlocuirea în sancțiunea normei a tipului pedepsei cu una mai ușoară, prin excluderea din sancțiunea alternativă a pedepsei mai grave sau a celei complementare, prin modificări de legislație ce au loc în procesul depenalizării pedepselor.

Prin *alte moduri care ameliorează situația persoanei vinovate* trebuie înțelese prevederile noii legi, care este mult mai favorabilă pentru persoana vinovată. De exemplu, îmblînzirea regimului de ispășire a pedepsei cu închisoarea, extinderea temeiurilor pentru liberarea condiționată înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă, reducerea termenelor de prescripție și de stingere a antecedentelor penale, amînarea executării pedepsei pentru femeile gravide și pentru cele cu copii în vîrstă de pînă la 8 ani etc.

Prevederile alin.(1) al art.10 CP se extind asupra a trei categorii de persoane, acestea devenind subiecți ai legii noi:

- a) persoanele care au săvîrșit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a legii;
- b) persoanele care execută pedeapsa;
- c) persoanele care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

La atenuarea pedepsei pentru infracțiunea care se ispășește de către persoana vinovată, pedeapsa stabilită de instanța de judecată se micșorează în limitele prevăzute de noua lege penală.

În corespundere cu alin.(2) al art.10 CP, legea penală care înăsprește pedeapsa sau agravează situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

Multiplele modificări și completări operate în Codul penal prin Legea nr.277-XVI din 18 decembrie 2008, intrate în vigoare la data de 24 mai 2009, cuprind și o completare esențială privind retroactivitatea legii penale. Astfel, a fost introdus un articol nou 10¹, care stabilește principiile de aplicare a legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive, lată care sunt dispozițiile acestui articol:

“Articolul 10¹. Aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive

(1) Dacă, după rămânerea definitivă a hotărîrii de condamnare și pînă la executarea completă a pedepsei privative de libertate, a muncii neremunerate în folosul comunității sau a amenzii, a intervenit o lege care prevede unul din aceste tipuri de pedeapsă, dar cu un maxim mai mic, sancțiunea aplicată se reduce la acest maxim dacă depășește maximumul prevăzut de legea nouă pentru infracțiunea săvîrșită.

(2) Dacă, după rămânerea definitivă a hotărîrii de condamnare la detențiune pe viață și pînă la executarea ei, a intervenit o lege care prevede pentru aceeași faptă numai pedeapsa închisorii, pedeapsa detențiunii pe viață se înlocuiește cu maximumul pedepsei închisorii, prevăzută de legea nouă pentru acea infracțiune.

(3) Dacă legea nouă prevede în locul pedepsei închisorii numai pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunității sau a amenzii, pedeapsa aplicată se înlocuiește cu munca neremunerată în folosul comunității, dacă nu sînt interdicții pentru aplicarea acesteia, fără a se putea depăși maximumul prevăzut de legea nouă. Dacă legea nouă prevede în locul pedepsei închisorii numai pedeapsa amenzii, pedeapsa aplicată se înlocuiește cu amendă, fără a se depăși maximumul prevăzut în legea nouă. Ținîndu-se seama de partea executată din pedeapsa închisorii, executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității sau, după caz, a amenzii poate fi înlăturată în întregime sau în parte.

(4) Pedepsele complementare, măsurile de siguranță neprevăzute în legea nouă nu se mai execută, iar cele care au corespondent în legea nouă mai favorabilă se execută în conținutul și limitele prevăzute de această lege.

(5) Dacă o dispoziție din legea nouă se referă la pedepse definitiv aplicate, se ține seama, în cazul pedepselor executate pînă la data intrării în vigoare a acesteia, de pedeapsa redusă sau înlocuită potrivit dispozițiilor alin.(1)-(4).

(6) Dacă fapta pentru care persoana execută pedeapsa nu se mai consideră infracțiune în conformitate cu prevederile legii noi, ci constituie o contravenție, sancțiunea contravențională nu se mai aplică, indiferent de categoria și mărimea sancțiunii prevăzute.”

În continuare, prezentăm cîteva spețe din practica judiciară a Curții Supreme de Justiție avînd ca subiect modul de aplicare a retroactivității legii penale.

Procesul penal a fost încetat, deoarece la momentul judecării recursului în anulare fapta constituia o contravenție administrativă, prevăzută de art.51 alin.(1) CCA (redacția din 29 martie 1985) și, conform art.10/1 alin.(6) Cod penal în redacția din 18 decembrie 2008, sancțiunea administrativă nu se aplică

1. Prin sentința Judecătoriei Bălți din 22 martie 2006, în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, T.A. a fost condamnat în baza art.186 alin.(2) lit.a), c) și d) CP la 4 ani și 8 luni închisoare.

Potrivit art.85 Cod penal, prin adăugarea parțială a pedepsei aplicate prin sentința Judecătoriei Bălți din 18 mai 2005, i-a fost stabilită pedeapsa definitivă de 5 ani și 2 luni închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis.

Sentința menționată pe căile ordinare de atac nu a fost contestată.

2. T.A. a fost condamnat pentru faptul că, la 5 ianuarie 2005, ora 21.00, cu scopul sustragerii bunurilor din averea proprietarului, sărind gardul, a pătruns pe teritoriul atelierului ce-i aparținea cet. V.R., din str. Ștefan cel Mare 131, mun. Bălți, de unde a sustras pe ascuns bunuri în valoare de 2800 lei, cauzîndu-i proprietarului o daună considerabilă.

Tot el, la 5 ianuarie 2005, ora 22.10, fiind în stare de ebrietate, a pătruns în încăperea atelierului, de unde a sustras pe ascuns bunurile cet. T.S. în valoare de 220 lei.

Tot el, la 6 ianuarie 2005, ora 02.00, a pătruns în atelierul cet. V.R., de unde a sustras în mod tainic bunuri în valoare de 576 lei, cauzînd o daună considerabilă.

3. Condamnatul T.A. a declarat recurs în anulare împotriva sentinței Judecătoriei Bălți din 22 martie 2006, în care a solicitat casarea parțială a sentinței, cu pronunțarea unei noi hotărîri, invocînd că, prin Legea nr.184-XVI din 29 iunie 2006, sancțiunea maximă a art.186 alin.(2) Cod penal a fost redusă pînă la 5 ani închisoare.

4. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 5 februarie 2008, a fost admis recursul condamnatului T.A., casată sentința Judecătoriei Bălți din 22 martie 2006 referitor la încadrarea juridică a acțiunilor acestuia, cu pronunțarea unei noi hotărîri, prin care lui T.A., condamnat în baza art.186 alin.(2) lit.a), c), d) Cod penal, cu aplicarea

art.80 Cod penal, i s-a stabilit pedeapsa de 3 ani și 4 luni închisoare. Conform art.85 Cod penal, i-a fost stabilită pedeapsa definitivă de 4 ani închisoare în penitenciar de tip semiînchis.

5. Condamnatul T.A. a declarat repetat recurs în anulare împotriva sentinței Judecătorei Bălți din 22 martie 2006 și deciziei Curții Supreme de Justiție din 5 februarie 2008, în care a solicitat casarea parțială a sentinței, cu pronunțarea unei noi hotărâri, invocând motivul că, conform art.10 alin.(1) Cod penal, legea penală care ușurează pedeapsa are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa, și, conform modificărilor din 11 septembrie 2006 ale prevederilor art.186 alin.(2) Cod penal, sancțiunea maximă este de 5 ani, iar prin aplicarea art.80 Cod penal, pedeapsa maximă nu trebuie să depășească 2/3 din aceasta, ținînd cont de faptul că paguba a fost restituită.

6. Verificînd argumentele recursului în anulare în raport cu materialele cauzei, Plenul Curții Supreme de Justiție consideră recursul pasibil de admitere din următoarele motive.

La momentul condamnării, instanțele corect au calificat acțiunile inculpatului, stabilindu-i pedeapsa cu aplicarea art.80 Cod penal, în limitele sancțiunii.

Prin Legea nr.277-XVI din 18 decembrie 2008, în vigoare din 24 mai 2009, a fost modificată sancțiunea art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal, care, în prezent, prevede o sancțiune mai blîndă pentru episoadele de furt comise de T.A. prin pătrundere la 5 ianuarie 2006 al bunurilor în valoare de 2800 lei și la 6 ianuarie 2006 a bunurilor în valoare de 576 lei, cauzîndu-le proprietarilor daune considerabile.

Tot prin această lege, a fost exclus din dispoziția art.186 alin.(2) lit.a) Cod penal (redacția din 18 aprilie 2002) indicele calificativ "repetat" și, în legătură cu aceasta, el urmează a fi exclus din învinuire.

Prin Legea nr.14-XVI din 15 februarie 2008, în vigoare din 7 martie 2008, a fost modificată dispoziția art.51 alin.2 Cod cu privire la contravențiile administrative (CCA în redacția din 29 martie 1985), care prevedea că se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrase care, la momentul săvîrșirii contravenției, nu depășește 25 de unități convenționale de amendă.

Articolul 26 CCA (redacția din 29 martie 1985) stabilea că unitatea convențională de amendă este egală cu 20 de lei.

De aici rezultă că se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrase, care, la momentul săvîrșirii contravenției, nu depășește 500 lei, în legătură cu ce urmează a fi încetat procesul penal pe episodul de furt comis de T.A. la 5 ianuarie 2006, ora 22.10, al bunurilor cet. T.S. în valoare de 220 lei, iar sancțiunea contravențională prevăzută de art.51 alin.1 CCA (redacția din 29 martie 1985), conform art.10/1 Cod penal (redacția din 18 decembrie 2008), nu va fi aplicată față de inculpat.

La stabilirea pedepsei condamnatului T.A., Plenul se călăuzește de prevederile Capitolului VIII al Codului penal, care se intitulează "Individualizarea pedepselor", și, ținînd cont de gravitatea infracțiunii comise, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei, de prevederile art.80 Cod penal, consideră posibilă reeducarea lui T.A. numai în condițiile izolării de societate.

Astfel, din considerentele menționate, Plenul Curții Supreme de Justiție admite recursul în anulare declarat de condamnatul T.A., casează parțial sentința Judecătorei Bălți din 22 martie 2006 și decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 5 februarie 2008, rejudecă cauza și pronunță o nouă hotărâre, după cum urmează.

Încetează procesul penal în privința lui T.A. pe episodul de furt de bunuri de la 5 ianuarie 2006 în sumă de 220 lei, deoarece fapta comisă de el constituie o contravenție administrativă prevăzută de art.51 Cod cu privire la contravențiile administrative (redacția din 29 martie 1985) și conform art.10/1 alin.(6) Cod penal (redacția din 18 decembrie 2008) sancțiunea administrativă nu se aplică.

Lui T.A., condamnat în baza art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal (redacția din 18 decembrie 2008), cu aplicarea art.80 Cod penal, i se stabilește pedeapsa de 2 (doi) ani și 8 (opt) luni închisoare. Conform art.85 Cod penal (redacția din 18 decembrie 2008), pentru cumul de sentințe, la pedeapsa aplicată se adaugă parțial pedeapsa fixată prin sentința Judecătorei Bălți din 18 mai 2005, fiindu-i stabilită definitiv pedeapsa de 3 (trei) ani și 4 (patru) luni închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis.

Celelalte dispoziții ale hotărîrilor atacate se mențin.

(Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1re-275/2009 din 06.07.2009)

**Ținînd cont de retroactivitatea legii, prevăzută de art.10 CP, recursul în anulare
a fost admis cu casarea parțială a hotărîrilor judecătorești referitor
la condamnarea persoanei în baza art.336 alin.(3) lit.b) CP.**

1. Prin sentința Judecătorei Cahul din 24 octombrie 2006, B.V. a fost achitat de învinuirea de săvîrșire a infracțiunilor prevăzute de art.244 alin.(2), 336 alin.(3) lit.b), 195 alin.(2) CP, din motiv că faptele acestuia nu întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii.

2. Lui B.V. i-a fost înaintată învinuirea pentru faptul că el, exercitând funcția de președinte al ASECOOP Moscova, fiind persoană care gestionează o organizație comercială, urmărind scopul eschivării de la achitarea impozitelor în bugetul public național al RM, în perioada anului fiscal 2001-2002, încălcând prevederile legislației fiscale, a dus la diminuarea TVA pentru perioada anului 2001 în sumă de 15466,67 lei și pentru perioada anului 2002 în sumă de 8616,67 lei.

Tot el, exercitând funcția de președinte al ASECOOP Moscova, din interese personale, folosindu-se de situația de serviciu, de sine stătător, în perioada anilor 1998-2002, a înstrăinat mijloace fixe ce aparțineau ASECOOP Moscova, și anume 10 magazine, la un preț mult mai mic decât cel real, cauzând un prejudiciu considerabil intereselor publice, exprimat în daune materiale în proporții deosebit de mari, în mărime de 822571 lei.

3. Procurorul a contestat sentința cu apel, în care a solicitat casarea ei și emiterea unei hotărâri de condamnare conform învinuirii aduse.

4. Prin decizia Curții de Apel Comrat din 12 aprilie 2007, apelul a fost admis parțial, cu recunoașterea vinovăției lui B.V. în baza art.336 alin.(3) lit.b) CP, cu stabilirea pedepsei cu aplicarea art.79 CP sub formă de amendă în mărime de 300 unități convenționale, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții în sistemul organelor cooperativei de consum pe un termen de 2 ani.

5. Decizia a fost atacată cu recurs de către avocatul I.S. în interesele lui B.V., care a solicitat casarea ei, cu menținerea sentinței instanței de fond.

6. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 octombrie 2007, recursul avocatului a fost respins ca inadmisibil.

Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a indicat că, Curtea de Apel Comrat a examinat complet și obiectiv probele administrate la dosar, iar decizia acesteia este legală și întemeiată.

7. Avocatul I. S. a atacat deciziile Curții de Apel Comrat din 12 aprilie 2007 și Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31 octombrie 2007 cu recurs în anulare, în care a solicitat casarea lor și achitarea lui B.V., motivând că de către instanța de recurs a fost încălcat dreptul condamnatului la un proces echitabil, nu a fost respectat principiul prezumției nevinovăției, iar instanțele incorect au interpretat legislația.

8. Verificând argumentele recursului în anulare în raport cu materialele cauzei, Plenul Curții Supreme de Justiție consideră că recursul în anulare conține aceleași motive ca și recursul ordinar declarat de avocatul I.S.

8.1. Examinând materialele cauzei, Plenul consideră că vinovăția lui B.V. se confirmă prin probele pertinente și concludente aflate în dosar, și anume: declarațiile martorilor C.S., M.N., R.M., B.P., P.Gh., R.R, ale reprezentantului părții civile M.R; raportul de expertiză merceologică nr.694 din 12.05.2004, care demonstrează că prețul de piață al magazinelor era mult mai mare decât prețul la care au fost vândute de condamnat; contractele de vânzare-cumpărare a magazinelor, din care reiese că B.V., în numele ASECOOP Moscova, a vândut clădirile magazinelor la diferiți cumpărători fără hotărârea adunării generale a cotașilor ASECOOP Moscova. Aceste argumente au fost just apreciate de către instanțele de judecată în conformitate cu prevederile art.101 CPP.

Starea de fapt și de drept reținută și apreciată de instanțele de apel și de recurs concordă cu circumstanțele stabilite și probele administrate în cauză.

Prin urmare, B.V. just a fost condamnat pentru depășirea atribuțiilor de serviciu soldată cu urmări grave, în baza art.336 alin.(3) lit.b) CP, care acționa la momentul comiterii infracțiunii.

8.2. Conform prevederilor art.453 CPP, hotărârile irevocabile de condamnare pot fi atacate cu recurs în anulare, în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazurile strict enumerate de această normă.

Recurentul indică în recurs precum că instanța de recurs a încălcat dreptul condamnatului la un proces echitabil și nu a respectat principiul prezumției de nevinovăție, însă, acesta nu-și motivează în nici un mod cererea de recurs, limitându-se doar la fraze de ordin general.

Din textul recursului în anulare declarat se vede că autorul nu a invocat expres nici unul din temeiurile prevăzute la art.453 CPP.

Aceste prevederi expres sunt stipulate și în art.455 CPP, conform căruia cererea de recurs în anulare trebuie în mod imperativ să cuprindă motivele recursului în anulare cu menționarea cazurilor prevăzute în art.453 și cu argumentarea ilegalității hotărârii atacate.

9. Totodată, Plenul reiterează faptul că, potrivit Legii nr.277 din 18 decembrie 2008, art.336 a fost exclus din Codul penal și fapta prevăzută de acesta nu mai constituie infracțiune. Articolul II alin.(2) și (3) din legea menționată stipulează că persoanele condamnate pentru faptele care, potrivit modificărilor operate prin această lege, nu constituie infracțiuni se liberează de pedeapsa penală, se consideră fără antecedente penale și se reabilitează.

Întrucât în cazul dat acțiunile lui B.V. nu mai constituie infracțiune, ținând cont de retroactivitatea legii, prevăzută de art.10 CP, recursul în anulare este admis cu casarea parțială a hotărârilor judecătorești referitor la condamnarea în baza

art.336 alin.(3) lit.b) CP, iar procesul penal este încetat, cu liberarea lui B.V. de pedeapsa penală stabilită. Totodată, B.V. se consideră fără antecedente penale și se reabilitează în această cauză.

(Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1re-64/2009 din 06.07.2009)

**În urma aplicării efectului retroactiv al legii penale, la examinarea cauzei,
acțiunile condamnatului au fost reîncadrate din prevederile art.195 alin.(2) Cod penal
(redacția din 18 aprilie 2002) în prevederile art.186 alin.(2) lit.b), c), d) Cod penal
(redacția din 18 decembrie 2008).**

1. Prin sentința Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006, R.N. a fost condamnat în baza art.195 alin.(2) Cod penal la 10 ani închisoare, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip închis, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții pe un termen de 2 ani.

1.2. Prin aceeași sentință a fost condamnat R.S. și J.Gh., în privința cărora hotărîrile judecătorești în prezent nu se contestă și nu se examinează.

1.3. A fost dispusă încasarea în mod solidar de la R.N. și R.S. în beneficiul S.A. "Maconrut" a prejudiciului cauzat prin infracțiune în mărime de 40180 lei.

2. R.N. a fost condamnat pentru faptul că, în perioada lunii decembrie 2005, împreună cu R.S., avînd scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, în urma înțelegerii prealabile, au pătruns pe teritoriul carierei de piatră din s.Brînzei, r-nul Edineț, ce aparține S.A. "Maconrut", de unde, din excavatorul de model ECG-5, au sustras 2 motoare electrice evaluate la prețul de 240 lei fiecare și 7 bobine din cupru la prețul de 5740 lei fiecare, cauzînd astfel S.A. "Maconrut" o pagubă materială în proporții deosebit de mari, în sumă de 40660 lei.

3. Sentința în cauză a fost atacată cu apel de către :

3.1. Condamnatul R.N., care a solicitat anularea sentinței Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006 și achitarea sa din lipsa în acțiunile sale a componentei infracțiunii, motivînd că anterior și-a recunoscut vina dînd depoziții sub influență, fiind maltratat de către inspectorul de sector;

3.2. Avocatul V.E. în interesele condamnatului R.N., care a solicitat casarea sentinței Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006 și achitarea lui R.N. din motivul lipsei în acțiunile lui a elementelor infracțiunii, deoarece instanța de judecată a examinat cazul doar în baza declarațiilor reprezentantului părții vătămate și nu a luat în considerație depozițiile martorilor care au declarat că R.N. n-a participat la sustragerea și comercializarea bunurilor.

4. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2006, apelurile condamnatului R.N. și avocatului V.E. în interesele condamnatului au fost respinse ca nefondate, fiind menținută sentința Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006.

Soluția instanței de apel a fost motivată prin aceea că probele prezentate în sprijinul învinuirii dovedesc pe deplin vina inculpatului în comiterea infracțiunii incriminate, iar maltratarea sa de către inspectorul de sector, fiind verificată de procuror, nu și-a găsit confirmare.

5. Nefiind de acord cu hotărîrile instanțelor de fond și de apel, avocatul V.E. în interesele condamnatului R.N. a declarat recurs ordinar împotriva sentinței Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006 și deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2006, invocînd aceleași motive ca și în apel, solicitînd casarea hotărîrilor judecătorești și emiterea unei hotărîri de achitare.

6. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 ianuarie 2007, recursul ordinar declarat de avocatul V.E. în interesele condamnatului R.N. a fost respins ca inadmisibil, deoarece era vădit neîntemeiat și nu întrunea cerințele de conținut, prevăzute de art.430 Cod de procedură penală, iar temeiurile invocate nu se încadrau în cele prevăzute de art.427 Cod de procedură penală.

7. În recursul în anulare declarat, condamnatul R.N. solicită casarea sentinței Judecătorei Edineț din 11 iulie 2006, a deciziilor Colegiilor penale ale Curții de Apel Bălți din 20 septembrie 2006 și Curții Supreme de Justiție din 17 ianuarie 2007 și aplicarea unei pedepse mai blînde.

8. Verificînd argumente/e recursului în anulare în raport cu materialele cauzei, Plenul îl consideră pasibil de admitere din următoarele motive.

Instanțele judecătorești corect au constatat starea de fapt și vinovăția condamnatului, în baza cumulului de probe administrate și examinate în instanțe.

Prin Legea nr.292-XVI din 21 decembrie 2007, în vigoare din 8 februarie 2008, a fost modificată dispoziția art.126 alin.(1) Cod penal, care, în prezent, prevede că se consideră proporții deosebit de mari, proporții mari valoarea bunurilor, care, la momentul săvîrșirii infracțiunii, depășește 5000 și, respectiv, 2500 unități convenționale de amendă.

Potrivit art.64 alin.(2) Cod penal, unitatea convențională de amendă este egală cu 20 de lei.

De aici rezultă că, în prezent, se consideră proporții deosebit de mari și proporții mari valoarea bunurilor sustrase care, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 100000 lei și, respectiv, 50000 lei.

Potrivit hotărârilor judecătorești, R.N. a fost condamnat în baza art.195 alin.(2) Cod penal pe următorul episod de furt: în perioada lunii decembrie 2005, împreună cu R.S., avînd scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, în urma înțelegerii prealabile, au pătruns pe teritoriul carierei de piatră din s.Brînzeni, r-nul Edineț, ce aparține S.A. "Maconrut", de unde au sustras bunuri în sumă de 40660 lei, ceea ce în prezent nu constituie proporții deosebit mari și nici proporții mari, fiindcă reprezintă numai 2033 unități convenționale de amendă.

Articolul 10 Cod penal prevede că legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa.

În raport cu aceste circumstanțe, Plenul consideră necesar de a reîncadra acțiunile lui R.N. din prevederile art.195 alin.(2) Cod penal (redacția din 18 aprilie 2002) în cele ale art.186 alin.(2) lit.b), c), d) Cod penal (redacția din 18 decembrie 2008), adică furt comis de două persoane, prin pătrundere în încăpere, cu cauzarea de daune în proporții considerabile.

La stabilirea pedepsei condamnatului, Plenul se călăuzește de prevederile Capitolului VIII al Codului penal, care se intitulează "Individualizarea pedepselor", și, ținînd cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei, consideră posibilă reeducarea condamnatului R.N. numai în condițiile izolării lui de societate.

Celelalte dispoziții ale hotărârilor atacate se mențin.

(Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1re-268/2009 din 06.07.2009)

Potrivit alin.(2) art.10 Cod penal, legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvîrșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

1. Prin sentința Judecătorei Ciocana, mun.Chișinău din 12 august 2008, C.A. și D.L. au fost condamnați în baza art.217/1 alin.(4) lit.d) Cod penal, cu aplicarea art.79 alin.(3) Cod penal, la cîte 5 ani închisoare fiecare, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții ce țin de administrarea substanțelor narcotice. În temeiul art.90 Cod penal, s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei pe un termen de probă de a cîte 5 ani fiecare.

2. În fapt, instanța de fond a constatat următoarele.

Inculpații C.A. și D.L., la 09.11.2007, în scopul obținerii unui profit, prin înstrăinarea ilegală a substanțelor psihotrope, în circumstanțe nestabilite de organul de urmărire penală, au obținut 205 fragmente de hîrtie presată îmbibată cu substanță psihotropă și pînă la înstrăinarea acestora le-au păstrat la ei.

La 05.04.2008, la ora 11.00, C.A., avînd scopul înstrăinării ilegale a substanțelor psihotrope, aflîndu-se în preajma cafenelei "Aura", situate în mun.Chișinău, str. M. Dragan 2/2, a înstrăinat lui E.C., contra sumei de 11200 lei, 70 fragmente de hîrtie presată, care, conform raportului de constatare tehnico-științifică nr.727 din 18.03.2008, erau îmbibate cu substanță psihotropă DOR (4-BROMO-2.5- DIMETHOXYAMHETAMINE), cu masa totală de 0,0991 gr (un fragment de hîrtie presată conținînd 0,0014 grame de substanță psihotropă).

Tot el, la 05.04.08, la ora 15.45, avînd scopul înstrăinării ilegale a substanțelor psihotrope, aflîndu-se în preajma cafenelei "Aura", situate în mun.Chișinău, str. M. Dragan 2/2, a înstrăinat lui E.C., contra sumei de 8000 lei, 50 fragmente de hîrtie presată îmbibată cu aceeași substanță psihotropă cu masa totală de 0,0796 gr (un fragment de hîrtie conținînd 0,0017 grame de substanță psihotropă).

După înstrăinarea substanțelor psihotrope, inculpatul C.A. a fost reținut în flagrant, iar în urma percheziției la fața locului, la el au fost depistate și ridicate încă 80 de fragmente de hîrtie presată îmbibată cu substanță psihotropă cu masa totală de 0,1427 gr (un fragment de hîrtie conținînd 0,0017 grame de substanță psihotropă).

Tot la 05.04.2008, la ora 17.12, în preajma cafenelei "Aura", amplasate în mun.Chișinău, str. M. Dragan 2/2, a fost reținut inculpatul D.L., la care, în urma percheziției corporale, au fost depistate și ridicate 5 fragmente din hîrtie presată îmbibată cu substanță psihotropă cu masa totală de 0,007 gr (un fragment de hîrtie conținînd 0,0014 grame).

3. Împotriva sentinței a declarat apel procurorul, care a solicitat casarea sentinței în partea stabilirii pedepsei, cu pronunțarea unei noi hotărîri, prin care inculpaților C.A. și D.L. să le fie aplicată o pedeapsă privativă de libertate mai aspră, pe motiv că pedeapsa stabilită este prea blîndă și nu corespunde gradului de pericol social, iar instanța de fond incorect a aplicat în privința acestora prevederile art.79, 90 alin.(4) Cod penal, deoarece în cauză nu au fost stabilite circumstanțe excepționale, iar infracțiunea comisă de aceștia este una deosebit de gravă.

4. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12.11.2008, a fost admis apelul procurorului, casată sentința în partea stabilirii pedepsei, rejudecată cauza în această parte și pronunțată o nouă hotărîre, prin care C.A. și

D.L. au fost recunoscuți vinovați de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.217/1 alin.(4) lit.d) Cod penal și, cu aplicarea art.79 Cod penal, le-a fost fixată pedeapsa a cîte 4 ani și 8 luni închisoare fiecare, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții ce țin de administrarea substanțelor narcotice pe un termen de 5 ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis.

5. Împotriva hotărîrilor judecătorești au declarat recurs ordinar procurorul și avocatul în interesele condamnaților, prin care:

- procurorul V.V., invocînd pct.6) alin.(1) art.427 CPP, a solicitat casarea deciziei instanței de apel, cu remiterea cauzei la rejudecare, pe motiv că instanța de apel nu a ținut cont de gradul pericolului social al infracțiunii comise, nu a luat în considerație că C.A. și D.L. au săvîrșit o infracțiune deosebit de gravă și incorect a aplicat față de aceștia prevederile art.79 Cod penal, fixîndu-le o pedeapsă în alte limite decît cele prevăzute de lege, nefiind stabilite circumstanțe excepționale, or, circumstanțele la care a făcut referire instanța sînt niște caracteristici ale condamnaților, care nu micșorează gravitatea infracțiunii comise;

- avocatul V.M. în interesele inculpaților C.A. și D. L., care a solicitat casarea deciziei instanței de apel, cu menținerea sentinței instanței de fond, deoarece instanța de apel la aplicarea pedepsei n-a ținut cont de prevederile art.75-79 Cod penal, pe cînd instanța de fond a stabilit un șir de circumstanțe excepționale și a considerat posibilă corectarea și reeducarea lor fără aplicarea pedepsei închisorii.

5. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 martie 2009, s-a constatat inadmisibilitatea recursurilor ordinare declarate de procuror și de avocat în interesele condamnaților C.A. și D.L. împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12 noiembrie 2008, ca fiind vădit neîntemeiate.

6. Avocatul N.C. în interesele condamnaților C.A. și D. L., a contestat cu recurs în anulare sentința Judecătoriei Ciocana, mun.Chișinău din 12.08.2008, decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12.11.2008 și decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.03.2009, solicitînd casarea acestora și pronunțarea unei noi hotărîri, de achitare a condamnaților C.A. și D.L., din motivul că nu sunt întrunite elementele infracțiunii prevăzute de art.217/1 alin.(4) lit.d) Cod penal.

6.1. În motivarea recursului, avocatul a indicat că, caracterul infracțional al faptei imputate inculpaților privind circulația ilegală a substanțelor psihotrope urma a fi stabilit foarte concret și precis, deoarece nu toate substanțele psihotrope cad sub incidența legii penale, dar numai acelea care sunt incluse în tabelele și listele substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului, aprobate prin Hotărîre de Guvern, care se publică în Monitorul Oficial.

În sentința instanței de fond se face trimitere la doua tabele și liste ale substanțelor respective, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.1088 din 05.10.2004 și nr.79 din 23.01.2006. fiind constatată denumirea substanței psihotrope pentru care sunt condamnați inculpații - "Brolamphetamin, DOB", inclusă în lista nr.2 poziția nr.1 (pag.4, alin.6 din sentința în original), însă, la pag.6 alin.2 din sentință și la pag.4 al raportului de expertiză se constată o altă categorie de substanță psihotropă - "... apartenență de grup cu substanță psihotropă 4-BROMO-2,5-DMET-HOXYAMHETAMINE", care este inclusă în lista nr.2 la poziția nr.28, dar această substanță nu le-a fost încredințată inculpaților; mai mult ca atît, substanța descrisă este aproximativ analogică, dar diferă de substanța indicată la poziția nr.28 lista nr.2, și anume: 2 CB-(4-Bromo-2,5-d metoxifentilamin).

Recurentul consideră că substanța psihotropă precedentă nu este inclusă în tabelul respectiv și circulația ei nu prevede o urmărire penală, astfel acțiunile inculpaților nu constituie componentă de infracțiune. Această eroare gravă de drept n-a fost reparată de instanțele ierarhic inferioare, cu toate că era destul de evident faptul fabricării acestui dosar penal prin falsificarea Raportului de expertiză din 14.04.2008, care a fost dispusă cu încălcarea gravă a procedurii de efectuare a expertizei prevăzute de art.142-145 CPP.

Astfel, inculpaților nu li s-au comunicat drepturile lor pînă la ordonarea expertizei, inclusiv dreptul de a formula întrebări și de a alege un expert din partea lor, și, ulterior, organul de urmărire penală, acționînd ilegal în defavoarea inculpaților, în comun acord cu expertul au falsificat raportul de expertiză, pentru a demonstra existența unor urme de substanțe psihotrope pe hîrțile ridicate; astfel, ca fapt convingător, în raportul de expertiză menționat, secretara expertului a dactilografiat în textul acestui raport un adevăr în acest sens: "întrebările au fost redactate cu acordul organului de urmărire penală". Conform raportului de constatare tehnico-științifică din 18.03.2008, un alt expert la început nu a constatat existența substanței psihotrope "4-BROMO-2,5-DMETHO-XYAMH ETAMINE".

6.2. În caz că aceste argumente ale recursului vor fi respinse, avocatul N.C. a solicitat casarea deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12 noiembrie 2008 și deciziei Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 martie 2009, cu menținerea sentinței Judecătoriei Ciocana, mun.Chișinău din 12 august 2008 în privința condamnaților C.A. și D.L., prin care s-a dispus aplicarea prevederilor art.90 Cod penal, invocînd că, prin Legea nr.277rXVI din 18 decembrie 2008 pentru modificarea și completarea Codului penal (M.O. nr.41-44 din 24.02.2009), intrată în vigoare la 24.05.2009, a fost modificată sancțiunea alin.(4) al art.217/1, care în redacția nouă prevede o pedeapsă cu închisoare de la 7 la 15

ani, iar sancțiunea anterioară, de la momentul condamnării, era de la 7 la 20 de ani închisoare.

Astfel, recurentul consideră că, în sensul retroactivității legii penale, infracțiunile săvârșite pînă la 24.05.2009 pentru care Codul penal în redacția legii noi prevede pedeapsa de pînă la 15 ani nu mai sunt deosebit de grave, cu toate că pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, în speță, sancțiunea art.217/1 alin.(4) Cod penal (de la 7 la 20 de ani închisoare), raportată la clasificarea infracțiunilor - art.16 alin.(5) din legea veche, se considerau deosebit de grave.

Mai mult, în opinia recurentului, conform prevederilor art.6 combinat cu art.13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, condamnații beneficiază de efectul retroactiv al legii penale și, deoarece instanțele de apel și de recurs au admis recursul procurorului numai din singurul motiv că art.90 Cod penal nu se aplica la acel moment, în prezent această circumstanță nu mai există, astfel hotărârile adoptate sunt ilegale și urmează a fi casate, cu menținerea sentinței instanței de fond.

7. Verificînd materialele cauzei penale în raport cu argumentele recursului ordinar, Plenul Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia că acesta este întemeiat și urmează a fi admis din următoarele considerente.

7.1. Cu referire la motivele invocate de recurent la pct.6.1 al prezentei hotărîri, Plenul conchide că acestea sunt inadmisibile, deoarece nici condamnații C.A. și D.L. și nici avocații lor nu au invocat anterior, în apel și în recurs ordinar, aceste circumstanțe, de aceea hotărârile adoptate de către instanțele ierarhic inferioare nu pot fi contestate în acest sens.

7.2. Cu referire la motivele invocate de recurent la pct.6.2 al prezentei hotărîri, Plenul conchide că acestea sunt întemeiate și urmează a fi admise din următoarele considerente.

Conform art.452 alin.(2) CPP, părțile pot declara, în favoarea condamnatului, recurs în anulare împotriva hotărîrilor irevocabile chiar și în cazul în care nu au fost utilizate căile ordinare de atac dacă situația favorabilă condamnatului a apărut după irevocabilitatea hotărîrii atacate.

Potrivit art.10 Cod penal, legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvîrșit faptele respective pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale.

Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvîrșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

După cum rezultă din conținutul hotărîrilor adoptate de către instanțele de apel și de recurs, sentința primei instanțe a fost casată parțial, numai în privința aplicării prevederilor art.90 Cod penal, pe motiv că la momentul condamnării lui CA. și D.L. sancțiunea art.217/1 alin.(4) lit.d) Cod penal (2002) prevedea pedeapsa de la 7 la 20 de ani închisoare și, conform prevederilor art.16 Cod penal, această infracțiune se considera deosebit de gravă și, respectiv, în conformitate cu prevederile alin.(4) art.90 Cod penal, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplica.

Însă, în prezent, prin Legea nr.277-XVI din 18 decembrie 2008 pentru modificarea și completarea Codului penal, 3 fost modificată sancțiunea alin.(4) al art.217/1, care în redacția nouă prevede o pedeapsă cu închisoare de la 7 la 15 ani.

Legea nominalizată a intrat în vigoare la 24.05.2009 și tot prin această lege a fost modificat și art.16 alin.(4), (5) Cod penal (2002), din care rezultă că infracțiuni deosebit de grave se consideră infracțiunile săvîrșite cu intenție pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen ce depășește 12 ani, însă această prevedere nu are efect retroactiv, deoarece, potrivit art.10 alin.(2) Cod penal, legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvîrșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

Astfel, în sensul retroactivității legii penale, infracțiunile săvîrșite pînă la 24.05.2009 pentru care Codul penal în redacția legii noi prevede pedeapsa de pînă la 15 ani nu mai sînt deosebit de grave, cu toate că pînă la intrarea în vigoare a acestei legi, în speță, sancțiunea art.217/1 alin.(4) Cod penal (de la 7 la 20 de ani închisoare), raportată la clasificarea infracțiunilor-art.16 alin.(5) Cod penal (2002), se considera deosebit de gravă.

În consecință, se impune casarea deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12 noiembrie 2008 și deciziei Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 martie 2009 în partea stabilirii pedepsei, cu menținerea sentinței Judecătorei Ciocana, mun.Chișinău din 12 august 2008.

(Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-1-re-581/2009 din 06.07.2009)

Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-747/2009 din 14.07.2009

În conformitate cu prevederile pct.5) alin.(2) art.33 CPP judecătorul nu poate participa la judecarea cauzei și urmează a fi recuzat sau obligat să facă declarație de abținere de la judecarea cauzei, dacă el a luat în altă cauză hotărîri anterioare judecării în care și-a expus opinia asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului.

(Extras)

Prin sentința Judecătorei Comrat din 04.09.2008, S.N. a fost achitat de sub învinuirea adusă în baza art.183 alin.(2) Cod penal, pe motiv că fapta inculpatului nu întrunește elementele infracțiunii.

Prin sentința nominalizată, instanța de fond a reținut, că inculpatul S.N. a fost pus sub învinuire pentru faptul, că fiind administratorul organizației comerciale, a înfăptuit încălcarea regulilor tehnicii securității care au dus din imprudență la decesul unei persoane, în următoarele circumstanțe:

Astfel, S.N. înfăptuia în conformitate cu ordinul nr.1 din 31.01.2005 obligațiile directorului Î.I. „SN”, atribuit cu drepturi și obligații privind înfăptuirea acțiunilor de ordin administrativ-dispozitiv și organizațional-gospodăresc, inclusiv și cu obligațiile privind respectarea tehnicii securității la îndeplinirea lucrărilor de construcție-montare la întreprinderea indicată (p.3 al ordinului) și astfel, fiind administratorul organizației comerciale, la 08.06.2007, aflându-se în mun.Comrat, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, încălcând cerințele: art.18 al Legii RM nr.625-XII privind protecția muncii din 02.07.1991; p.14 al anexei nr.3 la Normele pentru elaborarea și realizarea măsurilor de protecție a muncii, aprobat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale din 16.08.2001, care îl obliga să asigure sănătatea și condițiile nepericuloase a muncii și organizarea controlului asupra factorilor de producție lipsiți de pericol, la întreprinderea condusă de el, precum și asigurarea, în cadrul lucrărilor înfăptuite la înălțimi, acordării gratuite a echipamentului individual de protecție în formă de cască și centură de siguranță, a admis înfăptuirea de către muncitorul I.A. a lucrărilor, ce țin de scoaterea plăcilor din golul ferestrei, de la fereastra etajului 4 a casei de locuit, care se construia în or.Comrat pe str.Pobeda.

În rezultatul nerespectării de către S.N. a prescripțiilor sus indicate ale legii, muncitorul I.A., aflându-se în golul ferestrei de la etajul 4 a casei indicate, fără mijloacele de protecție individuală (cască și centură de siguranță), în urma acțiunilor sale imprudente, în timpul îndeplinirii lucrărilor, a căzut de la fereastră și în rezultatul căderii, a primit leziuni corporale grave periculoase pentru viață, în urma cărora în aceiași zi a decedat în secția de reanimare a SRC Comrat.

Procurorul a atacat sentința cu apel, solicitând casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei hotărâri, prin care S.N. să fie condamnat în baza art.183 alin.(2) Cod penal la 3 ani închisoare, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții de conducere și funcții de responsabil privind respectarea tehnicii securității în organizații, care exercită lucrări de construcție-montare pe un termen de 4 ani. Acțiunea civilă să fie admisă și să se încaseze de la S.N. în beneficiul succesoriului părții vătămate I. S. F. - 87916,40 lei.

În susținerea apelului, se invocă că instanța de fond nu a ținut cont de depozițiile martorului T.S., care a relatat că a lucrat la lucrările de construcție a casei de locuit de pe strada Pobeda 14, or.Comrat și nu a primit măsuri de protecție, instructajul privind tehnica securității era înfăptuită de S.N. de fiecare dată după efectuarea unui anumit tip de lucrări și înainte de începerea unui alt tip de lucrări. La 08.06.2007, el a primit ordin de a curăța etajul 4 de resturile de la construcție și de a scoate plăcile de pe pereții din interior și l-a văzut pe I.A., care stătea în golul ferestrei etajului 4 și scotea cu ajutorul toporului plăcile de la grinda de sus și a căzut jos împreună cu placa de lemn, precum și de depozițiile analogice a martorilor T.N., P.A., L. N., I.G., I.S..

Martorul S.L., fostului șef al Inspecției Teritoriale a Muncii, relatând că în urma accidentului la construcție, el 08.06.2007 a întocmit în privința inculpatului un proces-verbal cu privire la comiterea contravenției administrative în baza art.41 alin.(1) CCA și i-a fost aplicată o sancțiune administrativă sub formă de amendă, care a fost achitată de inculpat. Conform actului de cercetare a accidentului a fost stabilită și vina inculpatului, precum și vina părții vătămate I.A., precum și actul nr.1 de cercetare a accidentului în procedura din 16.07.2007, prin care a fost stabilită vina inculpatului și a părții vătămate, procesul-verbal de examinare a locului faptei, registrul de ordine și registrul de evidență a instruirii la locul de muncă la Î.I. „SN”.

Totodată, instanța de fond nu a ținut cont de faptul că, conform autorizației cu seria AMMII nr. 023819 din 27.12.2006, Î.I. „SN” dispunea de dreptul de a construi clădiri și încăperi numai de două niveluri și din aceste considerente inculpatul știa că înfăptuiește activitatea de antreprenor cu încălcarea cerințelor din autorizație și respectiv, cu încălcarea cerințelor tehnicii securității la obiectul construcției, și nu avea dreptul de a da lucrătorilor săi indicații, inclusiv și părții vătămate de a efectua lucrări la etajul 4 din clădirea sa.

Prin decizia Curții de Apel Comrat din 13.11.2008, a fost respins apelul procurorului ca fiind nefondat, menținându-se sentința atacată, pe motiv că vinovăția lui S.N. în baza art.183 alin.(2) Cod penal, nu a fost confirmată prin probe concludente, iar instanța de fond corect l-a achitat, pe motiv că fapta inculpatului nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii.

Cu recurs ordinar, procurorul a atacat sentința instanței de fond și decizia curții de apel, prin care a solicitat anularea acestora și pronunțarea unei hotărâri, prin care S.N. să fie condamnat conform învinuirii aduse în baza art.183 alin. (2) Cod penal la 3 ani închisoare, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții de conducere și de responsabil privind respectarea tehnicii securității în organizații, care exercită lucrări de construcție-montare pe un termen de 4 ani, motivând că circumstanțele comiterii infracțiunii imputate inculpatului S.N. se confirmă prin probele cercetate în ședința de judecată, însă cărora, instanțele de fond și de apel nu le-au dat o apreciere cu-

venită și anume: declarațiile succesorului părții vătămate I.A.; declarațiile martorilor T.S., T.N., P.A., L.N., I.G., I.S.; procesul verbal de cercetare la fața locului; actul nr.1 de cercetare a accidentului de muncă; cartea ordinilor a Î.I. „SN”; registrul privind evidența a instructajului la locul de muncă la „SN”; contractul de muncă între Î.I. „SN” în persoana directorului S.N. și I.A.; concluzia expertizei medico legale nr.48 „D” din 02.07.2007; licența nr.023819 din 27.12.2006, privind efectuarea lucrărilor de către Î.I. „SN”.

Verificând argumentele invocate în recurs în raport cu materialele cauzei, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că acesta urmează a fi admis, cu casarea deciziei instanței de apel și dispunerea rejudecării cauzei din următoarele considerente.

În conformitate cu prevederile art.33 alin.(2), pct.5) Cod de procedură penală, judecătorul nu poate participa la judecarea cauzei și urmează a fi recuzat sau obligat să facă declarație de abținere de la judecarea cauzei, dacă el a luat în altă cauză hotărâri anterioare judecării în care și-a expus opinia asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului.

Astfel, conform deciziei Curții de Apel Comrat din 08.11.2007, în componența judecătorilor A.C., P.T. și P.S., au participat la examinarea plîngerii lui S.N. împotriva deciziei Judecătoriei Comrat din 03.10.2007, privind amendarea lui S.N. în baza art.41 alin.1 CCA în sumă de 1500 lei, prin care a fost admisă plîngerea ultimului, casată decizia instanței de fond și respinsă plîngerea procurorului Comrat.

Prin sentința Judecătoriei Comrat din 04.09.2008, S.N. a fost achitat de sub învinuirea adusă în baza art.183 alin.(2) Cod penal, pe motiv că fapta inculpatului nu întrunește elementele infracțiunii

Prezenta sentință de achitare a fost atacată cu apel de către procuror la Curtea de Apel Comrat.

Ulterior, prin decizia Curții de Apel Comrat din 13.11.2008, completul de judecată format în componența judecătorilor A.C., P.T. și P.S., au respins apelul procurorului ca neîntemeiat, cu menținerea sentinței Judecătoriei Comrat din 04.09.2008.

Astfel, la judecarea cauzei respective în ordine de apel a participat același complet de judecători, iar potrivit legii, erau incompatibili.

Referitor la motivele și considerentele relevante se apreciază că instanța de apel a comis o eroare de drept, care nu poate fi corectată de instanța de recurs, ceea ce impune necesitatea casării deciziei instanței de apel și dispunerea rejudecării cauzei de către Curtea de Apel Cahul, deoarece la Curtea de Apel Comrat este imposibilă formarea altui complet.

Rejudecarea cauzei urmează a avea loc în condițiile prevăzute în art.436 Cod de procedură penală, concomitent verificându-se și motivele invocate de recurent, în limita competenței.

În conformitate cu prevederile art.434, 435 alin.(1), pct.2) lit.c) Cod de procedură penală, Colegiul penal lărgit a admis recursul ordinar declarat de procuror, casează total decizia Curții de Apel Comrat din 13.11.2008 în cauza penală în privința lui S.N. și dispune rejudecarea cauzei de către Curtea de Apel Cahul.

Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1re-737/2009 din 14.07.2009

Art.58 CPP reglementează drepturile victimei, printre care dreptul de a obține o soluționare operativă și obiectivă a cererii sale din partea organului de urmărire penală inclusiv de a fi recunoscută ca parte vătămată.

(Extras)

Prin încheierea judecătoriei Botanica din 17.03.2009, s-a respins plîngerea cetățeanului B.M., împotriva ordonanței procurorului, de refuz în pornirea urmăririi penale din 17.12.2008.

Potrivit ordonanței menționate procurorul a refuzat de a porni urmărirea penală la plîngerea cet. B.M. privind atragerea la răspundere penală a Ț.V., directorului întreprinderii SRL „O”, deoarece acesta în perioada de timp 2005–2007 a însușit mijloace bănești ale întreprinderii.

Procurorul a conchis, că este prezența unor relații patrimoniale între asociații agentului economic SRL „O” și poartă un caracter civil și urmează a fi soluționate prin intermediul instanței de judecată competente, iar încălcările contabile și fiscale stabilite în raportul de audit nu impun existența obligatorie a componenței infracțiunii de delapidare comise de director deoarece nu au fost acumulate probe care ar demonstra însușirea nemijlocită a bunurilor întreprinderii.

În motivarea soluției de respingere a plîngerii instanța a reținut că afirmația expusă în plîngerea înaintată, și anume faptul că n-au fost verificate acțiunile referitoare la spălarea de bani nu pot fi apreciate drept acțiuni ce ar putea prejudicia careva drepturi ale petiționarului și în asemenea împrejurări faptele expuse nu pot influența la legalitatea hotărârii adoptate prin prisma încălcării cărorva drepturi ale petiționarului.

În recursul în anulare recurentul solicită casarea încheierii judecătorești, cu remiterea cauzei la o nouă cercetare cu pornirea urmăririi penale pe faptul de însușire și spălării banilor de către Ț.V. a mijloacelor bănești ale SRL „O” și verificarea în cadrul acestuia a circumstanțelor neelucidate în cadrul examinării cererii cet. B.M..

Judecând recursul în anulare în baza materialelor prezentate și motivelor invocate, Colegiul consideră că acesta urmează a fi admis din următoarele considerente.

Din materiale rezultă că cet. B.M. a solicitat pornirea urmăririi penale și atragerea la răspundere penală a asociatului agentului economic SRL „O” pentru însușirea în perioada de timp 2005–2007 a mijloacelor bănești ale întreprinderii.

Astfel, se constată că B.M. are calitatea de victimă și ultimul consideră că a obținut această calitate în urma unei infracțiuni.

Art.58 CPP, reglementează drepturile victimei, printre care dreptul de a obține o soluționare operativă și obiectivă a cererii sale din partea organului de urmărire penală inclusiv de a fi recunoscut ca parte vătămată.

B.M. a susținut prin cerere, că este victimă a unei însușiri a mijloacelor bănești de la întreprinderea a cărui asociat este și conform plîngerii depuse împotriva ordonanței de neîncepere a urmăririi penale, a sesizat instanța, că organul de urmărire penală nu a întreprins un șir de acțiuni de verificare a circumstanțelor legate de circumstanțele înstrăinării bunurilor societății de către Ț.V., cu toate că procurorul a recunoscut existența încălcărilor contabile și fiscale, prematur a conchis că aceste încălcări nu impun existența obligatorie a componenței de infracțiune de delapidare.

Din textul încheierii judecătorești rezultă că instanța nu a dat răspuns la toate motivele plîngerii depuse de B.M., inclusiv la dreptul dînsului, ca victimă, de a obține o soluționare obiectivă a cererii din partea organului de urmărire penală, inclusiv răspuns există ori nu în acțiunile lui Ț.V., semnele infracțiunii de însușire a mijloacelor bănești.

Consultînd textul ordonanței din 28.09.2007, rezultă că organul de urmărire penală a tras concluzia că a avut loc încălcări contabile și fiscale stabilite în raportul de audit, însă nu a verificat în detalii modul de folosire a banilor societății și dacă acest mod este o infracțiune de delapidare comise de Ț.V., ori nu.

Este victima în drept de a cere efectuarea unei asemenea verificări, ori, nu, instanța de judecată nu a dat răspuns.

În asemenea circumstanțe se conchide că încheierea atacată este ilegală și în conformitate cu prevederile art.453 alin.(2) CPP poate fi atacată cu recurs în anulare și urmează deci, de a fi casată și dispusă rejudecarea plîngerii.

În conformitate cu art.457 CPP Colegiul penal lărgit a admis recursul în anulare declarat de avocatul V.S. în interesele petiționarului B.M. împotriva încheierii Judecătoriei Botanica mun.Chișinău din 17.03.2009 și dispune rejudecarea plîngerii lui B.M. împotriva ordonanței de refuz în pornirea urmăririi penale emise de procuratura Botanica la 17.12.2008 în aceeași instanță de judecată.



◀ Pagina ICNUR

● **STUDIUL ASUPRA DIRECTIVELOR UNIUNII EUROPENE PRIVIND STABILIREA UNOR NORME MINIME EUROPENE CU REFERIRE LA PROCEDURA DE ACORDARE ȘI DE RETRAGERE A STATUTULUI DE REFUGIAT**

(început)

GAMURARI Vitalie,
doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM

L'asile, matière nouvellement communautaire, fait l'objet d'une proposition de directive relative aux normes minimales européennes concernant l'octroi et le statut de réfugié. Plutôt que de synthétiser les pratiques procédurales

actuelles des Etats, la future directive devrait résolument intégrer l'ensemble des droits fondamentaux concernant directement ou indirectement la matière (Convention européenne des Droits de l'Homme, principes fondamentaux du droit communautaire mis en évidence par la Cour de Justice des Communautés européennes, principes impliqués par une application intégrale de la Convention de Genève relative aux réfugiés du 28 juillet 1951), ce qu'elle ne fait que partiellement.

Această elaborare se vrea a fi un studiu al reglementării comunitare a dreptului de azil în Uniunea Europeană, care, începând cu Tratatul de la Maastricht (1992) și Amsterdam (1997), încearcă să stabilească reguli uniforme comunitare, spre deosebire de perioada anterioară, când dreptul de azil reprezenta o politică internă a statelor-membre, reglementările fiind deseori diferite, fapt ce crea dificultăți în stabilirea unui spațiu juridic comun european (comunitar).

În executarea Titlului IV al Tratatului ce instituie Comunitatea Europeană, care rezultă din Tratatul de la Amsterdam din 2 octombrie 1997, Comisia Europeană a elaborat un șir de propuneri referitoare la politica comunitară în materie de azil, dintre care unele fuseseră deja adoptate.

Cele mai importante măsuri trebuiau decise: uniformizarea regulilor privind recunoașterea și stabilirea conținutului statutului de refugiat și a formelor de protecție subsidiare, condițiile minimale pentru solicitanții de azil, regulile privind determinarea statului responsabil de examinarea unei cereri de azil (reglementarea Dublin II) și definirea normelor minimale comune referitoare la procedura de acordare sau de retragere a statutului de refugiat.¹

Cu referire la chestiunea de procedură, Comisia a elaborat două propuneri de directive succesive, una din 20 septembrie 2000 (COM.2000.578) și, la inițiativa Consiliului Uniunii Europene, o propunere revizuită la 18 iunie 2002 (COM.2002.326 final).

Această propunere revizuită relevă o preocupare de eficientizare și de gestionare a fluxului de solicitanți de azil; de garantare a drepturilor, în cazul în care acestea sunt afirmate și sunt asortate de excepții importante.

Este adevărat că este vorba despre o directivă, statele fiind invitate pentru a prevedea un minimum procedural garantat și că nimic nu le împiedică să prevadă mecanisme de protecție și de precauție a procedurilor superioare.

Însă, practica demonstrează faptul că, în materia în cauză, eforturile întreprinse de state se limitează la strictul minimum și că ele nu merg mai departe sau, cel puțin, se mișcă foarte puțin de la regulile impuse de această directivă.

Ea trebuie, deci, să fie examinată în viziunea unei aplicabilități minimale, din perspectiva că statele-membre nu vor depăși aceste „standarde”.

Or, trebuie să constatăm faptul că unele dintre aceste

norme minimale sunt inferioare drepturilor garantate prin convențiile internaționale sau tratatele europene (A).

Altele conțin incertitudini și lasă statelor puterea discreționară, astfel aportul comunitar va fi nul în multe cazuri, fapt ce reprezintă o cale negativă (B).

Ocazia este, în principiu, excepțională, ea trebuie să sintetizeze într-un text unic, un ansamblu de principii și de garanții aplicabile în Europa, în așa fel, stabilind unele contururi ale unei proceduri simple și armonioase (C).

A. Normele minimale inferioare garanțiilor ce rezultă din aplicarea instrumentelor internaționale

A-1. Esențial, structura acestor proceduri stabilite de Comisie este următoarea:

- o procedură normală;

- o procedură accelerată care se referă la cererile neadmise, cererile nefondate, cazurile de neadmitere, cererile numite „ulterioare”, opt alte cazuri de prezumție de lipsă de motive de cerere și procedurile de intrare pe teritoriul (articolele 23-35).

Aceleași garanții sunt prevăzute pentru cele două tipuri de procedură (dreptul la depunerea cererii, dreptul la sejur în perioada examinării cererii, examinarea individuală și imparțială, informarea despre drepturile, accesul la asistența juridică, beneficierea de un interpret).

Procedurile sunt numite accelerate din motivul că termenii de examinare sunt mai reduși (articolul 41-1-a), precum și pentru că caracterul suspensiv al recursului este subiectul a mai multor excepții în comparație cu procedura normală.

În egală măsură este prevăzut și dreptul la „un recurs efectiv în fața unei jurisdicții”.

La fel, este afirmat caracterul suspensiv al recursului. Dreptul solicitantului de a intra pe teritoriul statului membru, în caz de recurs administrativ sau jurisdicțional, poate fi subordonat unei decizii jurisdicționale speciale emise în baza unei „situații personale” a solicitantului.

Două tipuri de excepții sunt prevăzute:

- în cadrul procedurii normale, statele pot prevedea o excepție la acest drept „pentru cazul în care el a fost decis din motive de securitate națională sau de ordin public, solicitantul de azi nu trebuie să rămână pe teritoriul statului membru în cauză” (articolul 39-4);

- în cadrul procedurii accelerate, înstrăinarea poate fi executată în perioada procedurii recursului, dat fiind că o cerere a fost considerată ca fiind neadmisă sau deoarece o cerere precedentă privind rămânerea pe teritoriu a fost deja respinsă și că nici o faptă nouă nu s-a produs sau deoarece examinarea unei cereri „ulterioare” n-a pornit, sau, în sfârșit, deoarece sunt invocate motive de securitate

¹ Etapa de avansare a procedurii în cauză figurează în „tabloul de bord” stabilit de Comisie la 16 iunie 2002. Textul a fost adoptat în cadrul Reuniunii la nivel înalt de la Sevilla din 21.22 iunie 2002.

națională sau de ordin public (articolul 40-3-d).

Acest dispozitiv de garanții minimale trebuie pus în aplicare concomitent cu normele internaționale impuse Uniunii Europene.

A-2. Normele internaționale de referință care se combină și se completează.

Față de o persoană care cere să beneficieze de Convenția de la Geneva, autoritățile au de pus două întrebări referitoare la:

1) veridicitatea persecuțiilor în sensul articolului 1-A 2 al acestei Convenții;

2) posibilitatea retrimiterii străinului spre frontierele unde libertatea sa poate fi amenințată pentru unul dintre motivele prevăzute de Convenție (articolul 33 al Convenției de la Geneva).

Aceste două chestiuni trebuie să fie abordate prin prisma articolelor 3 și 5 ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului și a articolelor 1 și 3 ale Convenției contra torturii, inclusiv pentru statele-membre ale Uniunii Europene și pentru statele-membre ale Consiliului European, care sunt legate prin Convenția contra torturii și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984.

Astfel, definiția persecuțiilor în sensul articolului 1-A-2 al Convenției de la Geneva, cea a tratamentelor crude, inumane sau degradante a articolului 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului sau a definiției torturii conținute în articolul 1 al Convenției ONU din 1984 sunt diferite.

Este la fel corect să ne expunem că directiva este consacrată determinării (acordării) statutului de refugiat.

Dar apare necesară armonizarea imperativelor procedurale care rezultă din ansamblul acestor texte, dat fiind faptul că aplicarea este conjugată, adesea simultană, din partea „șefului” ce examinează cererea de azil.

Această convergență se cere prin propunerea însăși a directivei, ea precizând expres că statele vor putea aplica directiva procedurilor de protecție subsidiară, altfel spus, cele ce sunt inspirate de aplicarea articolului 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului (articolul 3-3 al directivei).

În situația dată, trebuie să adăugăm la aceste referințe acea ce rezultă din jurisprudența Curții Europene de Justiție² (CEJ), punând în evidență importante „principii fundamentale ale dreptului comunitar”.³ Or, această

² Utilizăm termenul dat, deoarece acesta este practic unanim acceptat, înlocuind termenul oficial de Curtea de Justiție a Comunităților Europene (nota autorului).

³ Este vorba despre principiul respectării demnității și libertății persoanei umane sau despre dreptul la judecată, obligația de a motiva deciziile individuale defavorabile, acest principiu impunând dreptul de a cere suspendarea deciziilor luate în perioada procedurii. Drepturile apărării au fost recunoscute ca un principiu fundamental al dreptului comunitar, „în viziunea naturii deciziei în cauză”, în special în cazurile sancțiunilor. Ei au, printre altele, dreptul de a fi asistați de un

jurisdicție, cu anumite condiții,⁴ va deveni jurisdicție de control a dreptului european de azil.

Acesta nu apare în calitate de element novator, ci este explicat prin obligațiile internaționale, dat fiind faptul că aplicabilitatea este controlată de jurisdicții specifice, care domină noua materie comunitară.

Convenția europeană, a devenit o normă de referință în dreptul Uniunii Europene. Articolul 6 § 2 al Tratatului privind Uniunea Europeană, cel ce rezultă din Tratatul de la Maastricht, preluând o jurisprudență bine determinată a CEJ, stipulează că: „Uniunea respectă drepturile fundamentale garantate de Convenția Europeană pentru Drepturile Omului semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 și cele ce rezultă din tradițiile constituționale comune ale statelor-membre, precum și principiile generale ale dreptului comunitar”.

Curtea de la Luxemburg se inspiră nu doar din stipulările Convenției Europene pentru Drepturile Omului, dar, în egală măsură, și din jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului, și jurisdicția de la Strasbourg care examinează respectarea de către state a Convenției de la Geneva⁵, aplicând în așa fel și considerând util, dreptul Uniunii Europene.⁶

Referindu-ne la Convenția de la Geneva, textul articolului 63-1 al Tratatului de la Amsterdam îi rezervă un rol individual, dat fiind faptul că el împuternicește Consiliul să stopeze „măsurile privind azilul, conform Convenției de la Geneva din 28 iulie 1951 și conform Protocolului din 31 ianuarie 1967 referitor la statutul de refugiat, precum și altor tratate în vigoare”. Această conformitate va fi comandată în orice situație prin faptul că toate statele-membre ale Uniunii Europene au ratificat Convenția de la Geneva. Ea este oportună, fapt menționat direct – fără a exclude posibilitatea recepționării Convenției de drepturile naționale ale statelor.

În viziunea acestor texte, propunerea directivei ține de implicarea acestora la nivel procedural.

(*Va urma*)

apărător, dreptul de a prezenta observații în scris, dreptul de a fi ascultați, dreptul de acces la dosar, în timp util de a prezenta observații.

⁴ Sub rezerva limitelor impuse de articolul 68 al Tratatului de la Amsterdam: chestiuni prejudiciale în interpretarea și în aprecierea validității, acceptarea facultativă a acestei competențe, retrimiteria facultativă din partea jurisdicțiilor naționale.

⁵ Referitor la accesul efectiv al procedurii determinării statutului vezi: Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, *Barir et Amuur c/France*, 18 octombrie 1993.

⁶ Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, *Cristine Goodwin c/Royaume Uni*, 11 juillet 2002, referitor la aplicarea articolului 9 al Cartei Drepturilor fundamentale prin referință la articolul 12 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, in A.J.D.A., 2002, p.1277. Găsim la aceeași pagină referință la speța *Segi et autres* din 23 mai 2002 care reține competența Curții de la Strasbourg pentru a cunoaște dacă circumstanțele sunt reunite de actele Uniunii Europene.

MAI BINE INFORMAT – MAI BINE PROTEJAT:

UN DEZIDERAT DEVENIT REALITATE LA BIBLIOTECA PUBLICĂ DE DREPT

Biblioteca Publică de Drept în parteneriat cu Asociația Obștească „Inițiativa pentru o Nouă Europă” oferă în cadrul proiectului Your Right to Know: Library Makes it Happen! susținut de către Ambasada Regală a Norvegiei în România, acces la bazele de date Legalis.ro și Legislația țărilor CSI, inclusiv la revista juridică Dreptul în format electronic.

Baza de date Legalis.ro, oferă acces către secțiuni de legislație oficială actualizată românească (așa cum este ea publicată în Monitorul Oficial a României), legislație europeană, jurisprudență românească și jurisprudență CEDO. Legalis.ro include doctrină în materie de drept civil, drept procesual civil, modele de contracte, cereri și acțiuni în justiție și doctrina în materie de dreptul afacerilor, în total peste 15.000 de pagini de doctrină românească. La fel, Legalis.ro, cuprinde descrierea Bibliografică a articolelor din cele peste 12 reviste românești publicate de editura CH Beck (ex. Revista Română de Drept Internațional, Revista de Drept Public, Noua Revistă de Drepturile Omului, Caiete de Drept Penal, Analele Universității din București, Curierul Judiciar).

Baza de date Legislația țărilor CSI include legislația următoarelor state: Armenia, Azerbaigian, Belarus, Kazahstan, Kîrgîstan, Rusia, Tagikistan, Turkmenistan, Ucraina și Uzbekistan. Baza de date mai dispune și de o secțiune de legislație internațională.

Revista Dreptul în format electronic oferă acces integral la articolele publicate începând cu ianuarie 2010.

La fel Biblioteca Publică de Drept va organiza instruirii (inclusiv 3 instruirii mobile în afara spațiului Bibliotecii Publice de Drept) în vederea dezvoltării abilităților de căutare în bazele de date. Sesiunile de instruire, organizate pentru beneficiari în scopul sprijinirii și consolidării abilităților de folosire a bazelor de date, vor cuprinde două subiecte: Structura, conținutul și principiile de căutare în bazele de date Legalis.ro și Legislația țărilor CSI și Instrumentele și strategiile de căutare în cadrul bazelor de date.

**Informații suplimentare despre
sursele electronice oferite prin
intermediul proiectului pot fi obținute
la tel. **27 53 93****

**Accesul la bazele de date menționate
poate fi obținut doar în cadrul
Bibliotecii Publice de Drept.**

TELEGRAMĂ

Consiliul Baroului Avocaților din Republica Moldova îi felicită cordial pe toți avocații care și-au sărbătorit jubileele în ianuarie-februarie 2010:

*Baban Nicolae – BI Edineț
Babei Ion - BAA Buiucani, mun. Chișinău
Bojoga Maria - BAA Facultatea de Drept, mun. Chișinău
Bularu Sergiu – BIA
Calian Igor Valentin – BIA Chișinău
Caprovaia Olga – BIA Chișinău
Coadă Tatiana - BAA Avolex, Chișinău
Cojocaru Valeriu Tudor - BA Cojocaru și Grosu, Chișinău
Corolevschi Gabriela – BA Botanica
Drăguță Petru – BAA Centru, Chișinău
Druță Boris Victor – BA Râșcani
Florea Iurie – BIA Chișinău
Focșa Arcadie – BIA Ocnița
Lencuță Semion – BA Chișinău
Leșanu Andrei - BIA Conex, Chișinău
Nagacevschi Vitalie - BAA Nagacevschi și Partenerii, Chișinău
Nepercovschi Vasile – BIA Chișinău
Palii Oleg – BIA Chișinău
Pavlovschi Stanislav - BIA Stanislav Pavlovschi, Chișinău
Ploșnița Emanoil - BAA Pro-Maximus, Chișinău
Popovici Oleg – BA Lex-justior, Chișinău
Porumbescu Ștefan – BIA
Postolache Vitalie - BIA Vitalie Postolache, Chișinău
Roman Dumitru – BAA Facultatea de Drept, Chișinău
Rudenco Eduard - BAA Ialoveni
Rusu Ion – BA Drochia
Talmaci Iana - BAA Colțov și Mișin, Chișinău
Tîrziu Oleg – BAA Râșcani
Vacarciuc Ghenadie – BAA Centru
Vîrlan Vasile - BIA Bălți
Volcova Vera - BAA Consensus, Chișinău
Zubcov Liudmila – BA Bălți
Zumbreanu Victoria - BIA*

*Ani mulți și buni, sănătate, sprijin și înțelegere, devotament, clipe de viață mai intensă și mai frumoasă, încredere în viitor, spor în tot ce Vă propuneți să realizați, înțelegere și împăcare în case și în suflete, iar timpul să nu Vă șteargă tandrețea de pe chipurile și din ființele Dumneavoastră.
Să trăiți fericiți, mulțumiți și împliniți!*

Gheorghe AMIHALACHIOAIE,
președintele Consiliului Baroului Avocaților
din Republica Moldova